

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2016

Tadeáš Červinka

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra archeologie

Doklady zámkových mechanismů z doby laténské v Čechách a na Moravě
Bakalářská práce

Autor: Tadeáš Červinka
Studijní program: B7109 Archeologie
Studijní obor: Archeologie
Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Mangel, Ph.D.

Hradec Králové, 2016

Zadání závěrečné práce

Cílem práce je komplexní vyhodnocení dokladů zámkových mechanismů známých z období LT A-D z území Čech a Moravy, a to na pozadí obdobných nálezů známých též z dalších částí Evropy i jiných protohistorických období. Na základě studia publikovaných souborů bude vytvořen soupis a databáze uvedených nálezů, k nimž náleží především klíče, závlačky či zámková kování. V případě potřeby budou získaná data ověřena a doplněna studiem archeologického materiálu v depozitářích příslušných muzejních institucí. Nálezy budou rozříděny do základních kategorií, u nichž budou dále sledovány především formální znaky, metrické parametry a použité materiály. V rámci vyhodnocení sebraných dat definuje student jednotlivé nálezové kategorie, a u těch, u nichž to bude smysluplné, provede typové rozčlenění. Konkrétní nálezy se též pokusí přiřadit ke konkrétním typům zámkových zařízení, jejichž užívání je doloženo i pro jiné části Evropy. Mimo samotné artefakty bude sledován také jejich nálezový kontext, zastoupení v rámci jednotlivých lokalit a jejich typů a v neposlední řadě též frekvence v rámci jednotlivých chronologických úseků. V závěru se student pokusí získaná data interpretovat s ohledem na předpokládaný význam daných nálezů spojovaný s oblastí zajištění majetku i se symbolickou sférou.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval (pod vedením vedoucího bakalářské práce) samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 20.07.2016

.....

Poděkování

Chtěl bych tímto poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce Mgr. Tomáši Mangelovi, Ph.D. za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Anotace

ČERVINKA, TADEÁŠ. *Doklady zámkových mechanismů z doby laténské v Čechách a na Moravě*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2016, Bakalářská práce.

Cílem této bakalářské práce je vyhotovení databáze nálezů na území Čech a Moravy týkající se zámkových mechanismů v době laténské. Především se tedy jedná o doklady klíčů, závlaček a kování zámků. Následně je z vyhotovené databáze vytvořena analýza všech dostupných předmětů a vytvořena typologie podle tvarových odlišností. V závěru je proveden pokus o interpretaci těchto archeologických nálezů.

Klíčová slova: klíče, zámky, závlačky, typologie

Annotation

ČERVINKA, TADEÁŠ. *Evidence of lock mechanisms of the La Tene period in Bohemia and Moravia*. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2016, Bachelor Degree Thesis.

Main objective of this bachelor thesis is creating database of finds in Czech republic related to lock mechanisms in La Tene period. Main focus is set on keys, cotter pins and lock fittings. The next step is creating an analysis of those findings and creating typology based on shape differences. At the end there is an attempt to interpret those archaeological finds.

Keywords: keys, locks, cotter pins, typology

Obsah

1 Úvod.....	9
1.1 Dějiny bádání.....	9
1.2 Přehled nálezů klíčů v Evropě.....	12
1.2.1 Nálezy klíčů před dobou laténskou.....	14
1.3 Typologie zámků a klíčů.....	15
1.3.1 Klíče pro zástrčkové uzávěry.....	15
1.3.2 Klíče pro zástrčkové zámky se západkou.....	16
1.3.3 Klíče pro pružinové zámky.....	17
1.3.4 Plechové části zámků.....	17
1.4 Metodika práce.....	18
1.4.1 Kritika Pramenů.....	20
1.5 Chronologie.....	21
2 Nálezy v Čechách a na Moravě.....	21
2.1 Bezdědovice na Blatensku – depot 1.....	21
2.2 Bezdědovice na Blatensku – depot 2.....	23
2.3 Bezdědovice na Blatensku – depot 3.....	23
2.4 Bořítov, okr. Blansko.....	24
2.5 Brníčko, okr. Olomouc.....	26
2.6 Černov, okr. Vyškov.....	26
2.7 České Lhotice, okr. Chrudim.....	27
2.8 Dalešice, okr. Třebíč.....	28
2.9 Hrazany, okr. Příbram.....	28
2.10 Jaroměřice nad Rokytnou, okr. Třebíč.....	30
2.11 Kolín, okr. Kolín.....	30
2.12 Křenovice, okr. Přerov.....	31
2.13 Mistřín, okr. Hodonín.....	32
2.14 Radovesice, okr. Teplice.....	32
2.15 Rýsov u Provodova, okr. Zlín.....	33
2.16 Skramníky, okr. Kolín.....	34
2.17 Soběsuky, okr. Chomutov.....	35
2.18 Staré Hradisko, okr. Prostějov.....	35
2.19 Stradonice, okr. Beroun.....	38
2.20 Třísov, okr. Český Krumlov.....	42
2.21 Závist, okr. Praha-západ.....	43
3 Analýza nálezů na našem území.....	47
3.1 Analýza kontextu nálezů.....	47
3.2 Geografie nálezů.....	50
3.3 Analýza datování nálezů.....	51
3.4 Analýza materiálu a metrických vlastností.....	52
3.5 Analýza hákovitých klíčů.....	53
3.5.1 Typologie hákovitých klíčů.....	54
3.6 Analýza esovitých klíčů.....	56
3.6.1 Typologie esovitých klíčů.....	57
3.7 Analýza rámečkových klíčů.....	58
3.7.1 Typologie rámečkových klíčů.....	58
3.8 Analýza závlaček.....	59
3.8.1 Typologie závlaček.....	59
3.9 Analýza klíčů ve tvaru „T“.....	60

3.9.1 Typologie klíčů ve tvaru „T“	60
3.10 Analýza kování zámků.....	60
3.10.1 Typologie kování zámků.....	61
3.11 Analýza závěsů dveří.....	62
3.11.1 Typologie závěsů dveří.....	62
3.12 Dílčí shrnutí výsledků analýzy.....	62
4 Interpretace nálezů.....	64
5 Závěr.....	68
6 Použitá literatura.....	70
7 Obrazová příloha.....	73

1 Úvod

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo vypracování komplexního vyhodnocení dokladů zámkových mechanismů vyskytujících se v období mladší doby železné, tedy v rozpětí LT A – LT D. Hlavní oblastí zájmu je oblast Čech a Moravy s přihlédnutím k nálezům podobného charakteru v okolních zemích ve stejném protohistorickém období. V úvodu práce se nachází kapitola o stavu bádání a historii zkoumání této problematiky u nás a v zahraničí. Na základě uváděné literatury je uvedena typologie a morfologie jednotlivých druhů klíčů a zámkových mechanismů, které byly nalezeny na lokalitách v celé Evropě. V krátkosti je také uvedena kapitola týkající se nálezů klíčů v obdobích před dobou laténskou.

Prvotním cílem práce bylo vytvoření soupisu a databáze jednotlivých nálezů z oblasti Čech a Moravy, kam spadají především klíče, závlačky a zámková kování. Jednotlivé nálezy byly rozříděny do několika kategorií, aby bylo usnadněno orientování se v dané problematice. Nálezy byly rozříděny podle svých formálních znaků, metrických parametrů a také z jakých materiálů byly artefakty vyrobeny.

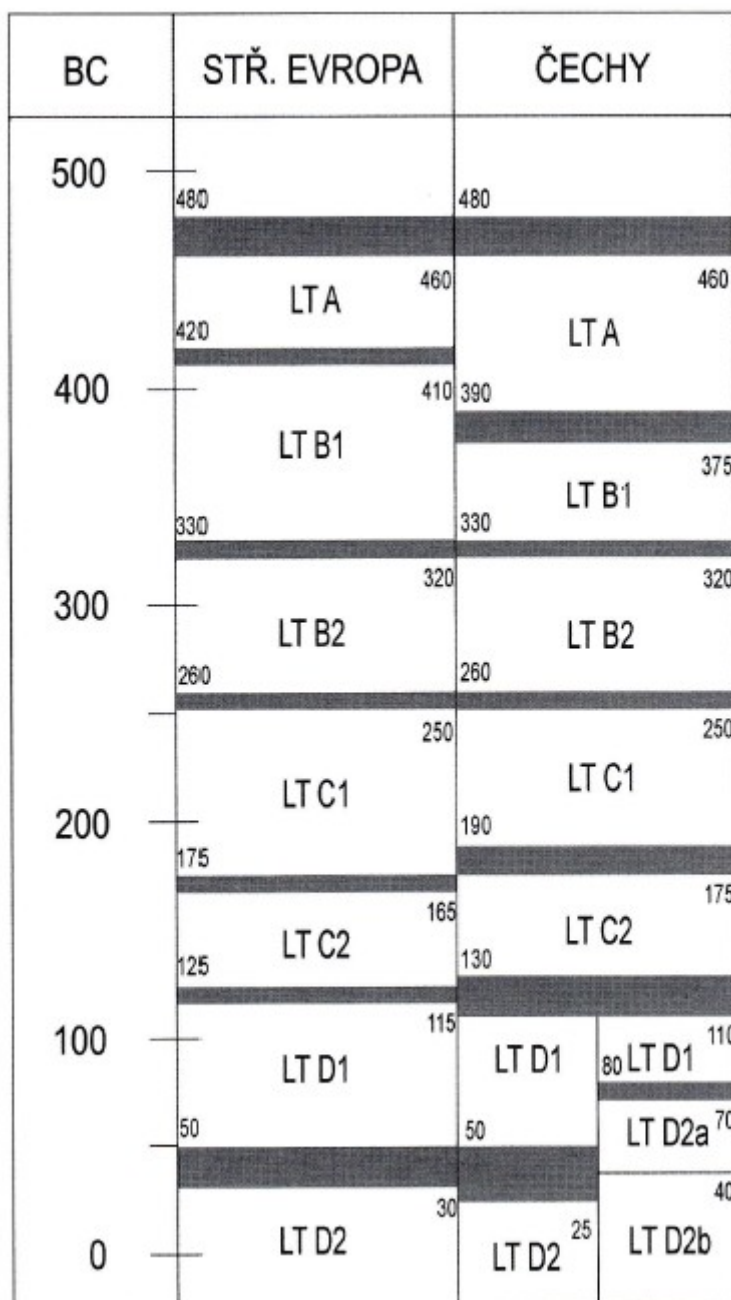
Dalším cílem práce poté bylo vyhodnocení získaných dat a definování jednotlivých nálezových situací. V případech, kde to bylo možné, bylo také provedeno typové rozčlenění a přiřazení ke konkrétním typům zámkových mechanismů, pro které máme doklady i z jiných částí Evropy. Pozornost byla též věnována nálezovým kontextům, zastoupení v rámci daných lokalit a jejich typů. V neposlední řadě frekvence nálezů v rámci jednotlivých chronologických úseků.

V závěru práce byla poté snaha o interpretaci získaných a vyhodnocených dat s ohledem na předpokládaný význam daných artefaktů spojovaný s oblastí zajištění majetku s se symbolickou sférou a jaký mohly mít klíče a zámky pro tehdejší společnost význam.

1.1 Dějiny bádání

Základní rozčlenění doby železné vytvořil dánský archeolog Christian Thomsen před téměř dvěma sty lety, v roce 1872 pak H. Hildebrandt pojmenoval její mladší období podle švýcarského naleziště La Tène – doba laténská. O pár desetiletí později, v roce 1903, německý archeolog Paul Reinecke provádí ještě detailnější rozdělení mladší doby železné na čtyři vývojové stupně: LT A (500-400 př. Kr.), LT B (400-300 př. Kr.),

LT C (300-100 př. Kr.) a LT D (100-0 př. Kr.) (Venclová 2008, 21). Právě toto rozčlenění s určitými upřesněními platí dodnes.

Obrázek 1: Absolutní datování jednotlivých fází doby laténské v Čechách a ve střední Evropě. Podle: Venclová (ed.) 2008.

Za teoretický počátek archeologického výzkumu laténského období pro naše území můžeme označit památky popsané Bohuslavem Balbínem v 17. století – hradiště Závist. Systémově se však ale začíná zkoumat až v polovině 19. století, kdy si J.E. Wocel všiml keltských mincí a ve své práci *Pravěk země České* se tomuto období věnoval. V roce 1882 došlo k nálezů duchcovského pokladu – depotu několika tisíc

bronzových artefaktů v bronzovém kotli. Za nejstarší výzkum celého regionu můžeme označit výzkum J.L. Píče, který se věnoval oblasti středních Čech, při kterém zachytil i několik laténských lokalit. V našem tématu se jeho výzkum bude týkat především oppida Stradonice, na kterém se našly desítky klíčů (Píč 1903). Ve stejné době došlo k prokopání kostrového pohřebiště a části sídliště u Jenišova Újezdu.

J.L. Píč věnoval celý díl *Starožitností zemí Českých* soupisu laténských pohřebišť v Čechách (Píč 1902). V dalším dílu poté uvedl i nálezy z Hradiště u Stradonic, čímž představil „stradonickou“ kulturu, spadající do nejmladší části laténského období. Do stejné kategorie pak přiřadil L. Šnajdr také Hradiště u Českých Lhotic. B. Dubský prováděl v letech 1911 až 1937 systematický výzkum osídlení jižních Čech a našel zde desítky sídlišť a doklady starších hradišť v mladší době laténské (Dubský 1932).

V padesátých letech byl zahájen velký projekt ve zkoumání oppid v Čechách za podpory J. Böhma a poté J. Filipa. Proběhly výzkumy na oppidech Hrazany (Jansová 1988; 1988b), Třísov (Břeň 1966), v letech 1963-89 byla zkoumána Závist (Drda – Rybová – Motyková 1978; 1978b; 1990), dále také České Lhotice (Danielisová 2010) a Stradonice (Venclová – Valentová 2012). Právě tyto velké výzkumy jsou velmi důležité pro poznání tematiky klíčů na našem území, jelikož z oppid máme největší soubory nálezů pro tuto problematiku.

K tématu klíčů a zámek pro období latěnu neexistuje na našem území ucelenější publikace, jednotlivé nálezy jsou někdy více, někdy méně podrobně vy publikovány v jednotlivých nálezových zprávách či článcích o výzkumech z daných lokalit. Naopak archeologické poznání tohoto fenoménu za našimi hranicemi je na tom jinak, za důležitou práci v tomto směru musíme považovat dílo G. Jacobiho (Jacobi 1974), ve kterém najdeme podrobné shrnutí nálezů klíčů a zámkových kování z naleziště v německém Manchingu. Důležité jsou i práce, které se věnují tématu klíčů a zámek pro dobu římskou v oblasti severně od Římské říše, jmenovitě se jedná o *Römische Kästchen aus Pannonien* (Gaspár 1986), *Schlossbeschläge und Schlüssel im Barbaricum in der römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit* (Kokowski 1997) a *Der Kasten* (Schuster 2010).

Téměř naprostá většina nálezů dokladů využití zámek a s nimi souvisejícími klíči pochází až ze závěrečné etapy laténského osídlení našich zemí, přesněji z období

označovaném jako LT D. Velká část nálezů tak pochází právě z oppid, která byla v minulém století podrobně několik desetiletí zkoumána. Zde se jedná hlavně o Závist, která byla zkoumána především K. Motykovou, A. Rybovou a P. Drdou, dále pak Stradonice (Píč 1903), České Lhotice (A. Danielisová, T. Mangel 2008) Černov (Čižmář 1990), Hrazany (Jansová 1988; 1988b), Třisov (Břeň 1966) nebo Staré Hradisko (Čižmář 2002; Meduna 1961; 1970), všechny tyto lokality jsou obsaženy v této práci. Kromě oppid se několik exemplářů našlo i na sídlišťích nebo jako součást depotů, jedná se například o Bezdědovice (Michálek 1999), Kolín (Rybová – Motyková 1983), Rýsov u Provodova (Čižmář – Langová - Kohoutek 2014) a další, se kterými se setkáme v dalších kapitolách této práce.

1.2 Přehled nálezů klíčů v Evropě

Kromě již výše zmiňovaného naleziště v bavorském Manchingu se objevují neméně významné nálezy klíčů z pozdní doby latéské i v jiných částech Evropy. Hákovité klíče s krátkou špičkou háku a rovným úchopem jsou velmi časté. Jejich používání se rozprostírá od našeho území až po Francii.

Naopak méně časté jsou nálezy hákovitých klíčů s trojmo zahnutou hákovitou partií, takové jsou známy ze Starého Hradiska, z Hradiště u Stradonic a z naleziště v Unterachu u Atterského jezera. Na západě se však nevyskytují vůbec, díky čemuž můžeme říci, že se jedná o zvláštní druh v této části Evropy, Jacobi ho dokonce označuje za východní typ (Jacobi 1974, 168).

Hákovité klíče s ulomeným úchopem mají tvar jednoduchého, většinou velkého hákovitého klíče, čímž se dá vysvětlit příbuznost obou zmíněných typů. Vedle několika velkých exemplářů ze Starého Hradiska, Kolína a Bad Nauheimu se zde také poprvé setkáváme s menšími variantami v některých hrobech pozdní doby latéské. Téměř jistě můžeme říci, že tyto klíče patří k dřevěným truhlám a bednám (Jacobi 1974, 168). K této kategorii by se daly přiřadit i některé nálezy z Manchingu, především jeden malý klíč, který byl nalezen s dvěma drahocennými stříbrnými sponami a amuletovým prstýnkem. Jednu z variant tohoto jednoduchého typu klíče představuje takzvaný srpovitý klíč se srpovitě zahnutou hákovitou partií. Ten se vyskytuje jen na západě, s hlavním rozšířením ve Francii a na jihu Anglie, kde se někdy vyskytuje ještě v době římské.

Dále tu jsou hákovité klíče s dvouhrotým zubem, které nejsou z pozdně

laténských oppid téměř známy. Podobný klíč tomu z Manchingu je nález z „Uwiergrab“ z Flórsheimu. Ze Sanzenu a okolních nalezišť v oblasti vnitřních Alp pocházejí velké klíče se zubem ve tvaru kotvy, které se později objevují na i nalezištích z území obývaného Germány a v oblasti římské říše (Kokowski 1997, 13-14). U některých klíčů ze Sanzenu bylo možné ještě jejich plát úchytu rozšířit nanýtováním úchopu, což nasvědčuje tomu, že se tyto klíče používaly pouze pro velké dveře nebo silné dveřní závory.

V kategorii malých klíčů začneme s klíči zalomenými do tvaru „S“ s vícehrotým zubem. Jejich četnost a velké rozšíření z Francie až po Čechy a Moravu z nich dělá naprosto charakteristický typ pozdně laténského oppida, v Hradišti u Stradonic se jich našlo třicet. Vedle klíčů s tříhrotým zubem jsou časté klíče s pouze dvěma hroty. Tyto hroty jsou buď kolmé nebo prodlužují vidlicovitě dřík klíče. K tomuto typu se řadí nález klíče ze Stradonic (ST-10). Ojediněle se vyskytují klíče se třemi za sebou umístěnými hroty. Z Hradiště u Stradonic je znám malý klíč z bronzu (ST-14), který je nápadný svými hranatými ohyby, ale existují i klíče tohoto typu ze železa. Z francouzského prostředí stojí za zmínku klíč z oppida Alésia, který zde mezi železnými nástroji představuje pravděpodobně jediný kousek dokládající místní osídlení v pozdní době laténské (Jacobi 1974, 169).

Velmi rozšířenými byly také malé klíče s hranatým zubem. Ze Stradonic známe několik exemplářů se dvěma rozdílnými hroty, ale doloženy jsou i nálezy s více hroty. Několik malých, čtyřhrotých klíčů pochází z Vienne (Jacobi 1974, 169), kde se našel i jeden klíč s pěti hroty, který je podobný nálezům z Manchingu. Obdobný klíč s ohnutým zubem a pěti hroty byl nalezen v hrobu ze Sponheimu. Malé klíče s kolmo nahoru zahnutým úchopem mají dva nebo tři hroty. Mezi ně patří bronzový klíč zdobený ornamenty s kruhovými oky z Dornburgu u Frickhofenu.

Klíče s rámovým zubem a k němu náležící pružinové závlačky jsou také častým jevem, ale spíše se koncentrují na východních oppidech – Velem-Szentvid, Staré Hradisko a Stradonice. Několik jich je také známo z pozdně laténských hrobů Rýnského Hessenska a šíří se do severozápadní Francie (Jacobi 1974, 170). Závlačky mají povětšinou hlavu s očkem, která je v některých případech pásovitě zarolována a nese velký kroužek, v ojedinělých případech je konec závlačky přikován k půlkruhovému plátu. Jeden z exemplářů ze Stradonic je nápadný svým dolů zalomeným koncem háku s vodorovně zahnutým koncem zubu. Toto je důležité pro rekonstrukci klíčových otvorů,

pokud totiž u ostatních zámků leží otvory pro klíč a kolík vodorovně nad sebou nebo vedle sebe, musely by být pro tento klíč uspořádány kolmo k sobě. Spodní otvor určený pro pružinový kolík může být vertikálně nebo horizontálně.

V Manchingu byl nalezen také jeden obloukovitě zakřivený rámečkový klíč, což je spíše výjimka, ale podobně tvarované klíče menších rozměrů s vícehrotým zubem nejsou již takovou vzácností – několik jich pochází ze Stradonic. V již dříve uvedených hrobových nálezech jsou obsaženy buď oba díly zámku (Geisenheim), nebo samostatný pružinový kolík (Deckenhardt), respektive klíč (Flórsheim, Nideringelheim) – s jistotou se zde jedná o části zámků od dřevěných truhel (Jacobi 1974, 170).

Klíče ve tvaru „T“ jsou rozšířeny především ve Francii, jeden exemplář s velmi malým zubem pochází z Hradiště u Stradonic (ST-1). Ze Stradonic a ze Starého Hradiska známe klíče s dvouhrotým zubem vidlicovitého tvaru, které typologicky můžeme řadit mezi rámečkové klíče (ST-2; SH-14). V obou případech se pravděpodobně jedná o lokálně používané typy, protože z jiných lokalit nemáme podobné nálezy.

Další kategorií jsou kování zámků. Z Vienne (Jacobi 1974, 170) známe velká kování se dvěma klíčovými otvory, které jsou paralelně uspořádány. Častější jsou oproti tomu menší kování pouze s jedním, většinou hranatým otvorem. Většina kování pochází ze Starého Hradiska, ve Stradonicích jich bylo nalezeno jen pár, což je vzhledem k velkému množství klíčů podivné. Několik dalších kování zámků máme také ze Závisti a z dalších lokalit.

Jak vyplývá z předchozích odstavců, tak většina klíčů (hákovité, esovité) byla rozšířena po celém území, kde se vyskytovala pozdně laténská oppida, ostatní se objevují pouze lokálně, například klíče ve tvaru „T“ nebo „klíč ze Sanzena“. Velké, těžké klíče lze většinou považovat za klíče od dveří, což platí rovněž pro velkou část malých klíčů. Některé z malých klíčů, většinou se jedná o nálezy z hrobů, nasvědčují na používání jako klíče k truhlám (Jacobi 1974, 171).

1.2.1 Nálezy klíčů před dobou laténskou

Za krátkou zmínku také jistě stojí téma klíčů před dobou laténskou. V latěnu se sice začínají klíče poprvé objevovat ve větším množství, ale je jisté, že musely existovat už v předchozích dobách. Z pozdní doby bronzové existují nálezy bronzových klíčů (Tab. 31) ze Švýcarska z jezerních sídlišť (Bláhová-Sklenářová 2012, 69-70, obr. 70),

keré tak dokládají používání zámků již v této době. Tvarem připomínají jednoduché hákovité klíče, které se následně objevují v době laténské. Kromě těchto se v době bronzové objevily i klíče dřevěné (Bláhová-Sklenářová 2012, 69). A když se přesuneme ještě dál, můžeme najít hákovité klíče například v Homérském Řecku (Jacobi 1974, 171), kde je na červenofigurové Hydrii zobrazena žena (obr. 2), která klíčem otevírá zámek (Diels 1914, Taf. VI).

Obrázek 2: Dívka s klíčem, červenofigurová Hydria. Podle: Diels 1914, Taf. VI

1.3 Typologie zámků a klíčů

G. Jacobi ve své práci (Jacobi 1974, 153-165) k nalezišti v Manchingu vytvořil z nalezených klíčů celkem tři různé druhy uzamykacích systémů na základě tvaru a velikosti zubu, respektive koncovky háku klíče. Jelikož se klíče daly, až na pár výjimek, přiřadit pouze k jednomu z těchto tří systémů, staly se tak základem k vytvoření následujících skupin zámků. Tato práce využívá toto základní rozdělení a dále se ho snaží rozšířit o další detaily a podkategorie klíčů, které byly nalezeny na našem území. Dále také k tématu klíčů a zámků patří kování zámků, kterému je také věnována pozornost z hlediska tvaru a toho, kolik dané kování zámku má otvorů pro klíč, z čehož se v některých případech dá odhadnout, který klíč tento zámek otevíral (Jacobi 1974, 166-168).

1.3.1 Klíče pro zástrčkové uzávěry

K tomuto uzamykacímu systému náleží většina hákovitých klíčů (Tab. 1), které byly v Manchingu, ale i na našem území nalezeny. Hákovité klíče s dvojité zahnutým koncem háku a rovným úchopem jsou vypracovány z pásového nebo čtyřhranného,

někdy kulatého kusu železa. Jejich většinou do pravého úhlu zahnutá špička háku může být až 2 cm dlouhá. Někdy se rozšiřuje a zužuje, občas má na konci klínovitý tvar. Délka navazujícího dílu, která určuje vzdálenost zástrčky od klíčového otvoru, může dosahovat až délky kolem 18 cm, ale obvyklejší je délka mezi 10 a 14 cm (Jacobi 1974, 153). Úchop je ohnutý jen zřídka přesně do pravého úhlu, většinou je spíš zkosený a pokračuje pak rovně nebo lehce prohnutě. Konec úchopu klíče je většinou ukončen očkem, které pravděpodobně sloužilo k nošení klíčů na oděvu. Hákovité klíče s trojím zahnutím koncovky háku a rovným úchopem se vyskytují v různých velikostech, ale nejsou tak časté jako předchozí skupina. Od úchopu, na jehož konci je někdy zavěšen malý kroužek, uhýbá část háku do pravého úhlu nebo šikmo. Dvojitým zahnutím se špička háku, jejíž délka činí až 3 cm, obrací zpět k úchopu. Systémem zamykání u převážné většiny hákovitých klíčů je zástrčkový zámek, u kterého se zasouvá zástrčka umístěná na vnitřní straně dveří klíčem zastrčených zvenčí do strany. Tento typ se používal především pro dveře. Pro jednoduchý hákovitý klíč stačilo dřevěnou zástrčku opatřit několika vedle sebe ležícími příčnými zářezy. Do nich se špička zasouvá a vysunuje zástrčku pohybem do strany. Obyčejně se však zástrčka na zadní straně zasekávala. Klíče s trojmo zahnutým koncem háku a zubem s dvojitým hrotem se používaly jinak. Zub se zasunul svými dvěma hroty zespodu do zástrčky. To znamená, že zástrčka s klíčem se vysunovaly společně, aby se vyháklly až po otevření (Jacobi 1974, 153-156).

1.3.2 Klíče pro zástrčkové zámky se západkou

Ke druhému systému patří nejspíše všechny ostatní druhy hákovitých klíčů, především ty menší, a klíče zahnuté do tvaru „S“ (Tab. 2). Zajímavým případem jsou pak klíče antropomorfního tvaru (Rybová – Drda 1994, 154). Hákovité klíče mají vícehrotý zub zahnutý do pravého úhlu. Většina těchto klíčů má dvou nebo tříhrotý zub, zatímco klíče se čtyřmi nebo pěti hroty jsou velmi ojedinělými, v Manchingu se například takový vyskytuje pouze jeden (Jacobi 1974, 147). Hroty samotné jsou většinou kulaté, pouze někdy mají plochý, čtyřhranný průřez. Úchop klíče je buď tenký nebo se rozšiřuje od usazení zubu ke konci kroužku. Úchop několika klíčů sleduje směr hrotu – stojí kolmo nahoru.

Klíče ve tvaru „S“ mají tenký, plochý, čtyřhranný průřez a jsou ukončeny vodorovně nebo kolmo směřujícím kroužkem. U kompletních kusů se zub skládá ze tří hrotů, na rozdíl od předchozích klíčů však nejsou usazeny za sebou, ale proti sobě.

Zástrčka se západkou se skládá ze zástrčky, která je několika pohyblivými, kolmo vedoucími západkovými kolíky pevně zaaretována v pouzdru zámku. Pokud se tyto kolíky s příslušně vytvarovaným zubem klíče ze zástrčky nadzvednou, lze ji zasunout zpět a dveře otevřít. Klíče se zahnutým zubem a kolmými hroty se nejdříve vedou kolmo k zámku a pod zástrčkou se otočí, dokud není zub paralelně s ní. Nadzvednutím klíče se poté kolíky západky, které jsou uspořádány stejně jako hroty za sebou, vytlačí nahoru, načež se zástrčka uvolní. Klíč musí být v každém případě zasunutý v zámku, protože jinak by při zpětném zasunutí zástrčky zapadl poslední kolík západky do otvoru a zástrčku by tak zablokoval. Z toho vyplývá pravoúhlý tvar klíčové dírky (Jacobi 1974, 157-161).

1.3.3 Klíče pro pružinové zámky

Pro pružinové zámky jsou typické klíče s pravoúhlým zubem ve tvaru rámu (Tab. 3) a hlavně závlačky s pohyblivými pružinami, které tak patří jednoznačně k pružinovým zámkům. Pravděpodobně ale ještě i další druhy klíčů (hákovité) náležely k tomuto systému zámků.

Závlačky s očkem mají úzký nebo široký plochý dřík, na jehož spodním konci je přikována jedna nebo více pružin různé délky. Kolíky se zasouvají do úzké štěrbině zámku odpovídající průměru dříku a jsou nepohyblivé, když pružiny na vnitřní straně zaskočí. Toto uzavření zástrčkou lze opět uvolnit tak, že se zubem klíče odpovídajícího tvaru zatlačí na pružiny a kolík se vysune.

Klíče mohou mít zahnutý konec háku s příčně umístěnou pravoúhlou destičkou s okem. Jindy mají sešikmený tvar, kde je jeho obdélníkový zub kolmo zalomený. Klíče mohly být použity na zámcích dveří i na truhlách. V obou případech se kolíky a klíče zasouvají zepředu – obě klíčové dírky byly proto uspořádány těsně vedle sebe nebo nad sebou (Jacobi 1974, 162-165).

1.3.4 Plechové části zámků

Klíčové otvory zámků byly z důvodu ochrany před opotřebením pobity plechem a právě tato kování nám opět mohou něco napovědět o tom, jak k uzamykání zámků docházelo. Kování mají ve většině případů čtvercový, spíše obdélníkový tvar, v několika případech jsou protáhlejší a získávají tedy až kosodélný tvar. V prostředku těchto kování se nachází, pokud se zachovalo kování v lepším stavu, klíčový otvor, který je ve tvaru čtverce či obdélníku. V případech, kdy na kování vidíme dva otvory

pro klíč, se můžeme snažit i o interpretaci, jaký klíč k tomuto zámku náležel. Pokud je tvar spíše vertikální, tak je zapotřebí hákovitý klíč s obdélníkovým průřezem. Naopak, v případech, kdy je otvor více horizontální se pro něj hodil pouze hákovitý klíč nejjednoduššího tvaru s úzkým průřezem, kterým se vysouvala druhá menší zástrčka (Jacobi 1974, 167). V případech, kde je pouze jedna klíčová dírka, ale tato interpretace není možná. Kování byla upevněna většinou dvěma nebo čtyřmi jemnými čepy. Všechny nálezy z našeho území jsou vyrobeny ze železa, v Manchingu je tomu taky tak až na jednu výjimku v podobě bronzového kusu, u něhož se dokonce zachovaly ve třech otvorech po hřebících zbytky tenkých čepů z bronzu s velkou hlavou ve tvaru kotouče (Jacobi 1974, 167).

1.4 Metodika práce

Jak již bylo zmíněno v jedné z předchozích kapitol, sběr dat o nálezech probíhal formou vyhledávání jednotlivých nálezů v literatuře. Následným krokem bylo základní rozdělení získaného materiálu do dvou hlavních kategorií – klíčů a předmětů spojených se zámky. V první řadě se vycházelo z toho, jak byly dané artefakty vy publikovány v literatuře a následně rozděleny podle hlavního kritéria – zda-li je možné tyto předměty s určitostí zařadit do zmíněných kategorií a jsou tedy vhodné pro výslednou analýzu nálezů, která je hlavním výstupem této práce. Pokud můžeme s určitostí říci, že se jedná o klíč nebo kování zámků, poslouží tento předmět k porovnání s dalšími stejně vyhodnocenými nálezy z našeho území. V několika případech se objevily také nálezy, které jsou v původní literatuře hodnoceny jako klíče, případně kování zámků, ale jelikož jejich stav dochování nebo tvar vyvolává otázky ohledně jejich interpretace, byly tyto předměty zařazeny do kategorie druhé, která nebude zahrnuta do výsledné analýzy, protože si nemůžeme být jistí jejich původním využitím či tvarem. Přesto jsou v práci uvedeny, aby bylo zřejmé, že nedošlo k jejich přehlédnutí a může to dále vést k další debatě, zda se jedná o klíče či kování nebo jsou to předměty, které původně sloužily jinému účelu.

Každý jeden nález byl zanesen do tabulky, kde mu bylo přiděleno speciální identifikační číslo pro lepší orientaci v této práci a v obrazové příloze. Dále proběhl zápis všech získaných dat k daným nálezům, pokud to samozřejmě zdrojová literatura dovozovala. Sledovanými parametry jsou především tvar klíčů a s tím spojená výsledná typologie, délka a další rozměry (průměr očka, tloušťka kování), materiál, kontext nálezů a datace. Jak již bylo uvedeno, v některých případech toto zkoumání komplikuje

různá kvalita zpracování původních zpráv o nálezech, ale to přesto nebrání v analýze těchto nálezů pro naše území. Pokud nebyly v původní literatuře uvedeny rozměry, bylo v některých případech přikročeno k přibližnému odhadnutí rozměrů daných artefaktů z dochovaných ilustrací a fotek podle měřítko (například u klíčů ze Stradonic, které publikoval J.L. Píč). Typologie tvarů klíčů a materiál z jakého jsou vyrobeny nám může ukázat, jaké typy klíčů se vyskytovaly na různých místech, které byly osídleny v době laténské na našem území. Zda-li se na oppidech například nevyskytují honosnější klíče dokládající vyšší postavení místního obyvatelstva či se to naopak vůbec neprojevuje a ze všech lokalit máme podobné nálezy.

Pro rozdělení klíčů je v této práci vypracován systém vycházející ze základního tvarového rozdělení, se kterým přišel ve své práci G. Jacobi v roce 1974 (Jacobi 1974). Z této práce byly převzaty základní tvary klíčů a zámkových mechanismů a byly dále rozpracovány do dalších podkategorií tak, aby to odpovídalo nálezům na našem území a hlavně archeologickému stavu poznání našich lokalit. Jako inspirace pro vytvoření systému pro rozdělení klíčů a zámků posloužili práce, které se věnují tomuto fenoménu v době římské, především se jedná o díla *Römische Kästchen aus Pannonien* (Gaspár 1986), *Schlossbeschläge und Schlüssel im Barbaricum in der römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit* (Kokowski 1997) a *Der Kasten (Schlüssel, Riegel, Abdeckbleche, Holzreste)* (Schuster 2010).

Rozdělení jednotlivých lokalit je v soupisu abecední, aby byla usnadněna přehlednost při vyhledávání. U každé lokality je stručný popis a historie daného výzkumu, pak již následují jednotlivé archeologické nálezy, které jsou zapsány do menších tabulek, ke každému nálezu jsou uvedeny všechny sledované a zjištěné parametry a odkaz na tabulku v obrazové příloze. Za tímto soupisem nálezů se pak již dostává ke slovu další podstatná část této práce a to analýza všech vhodných předmětů z hlediska tvaru, rozměrů, materiálu a datování. Z té následně vzniká typologie klíčů a zámkových kování pro naše území s popisem jednotlivých kategorií a podkategorií s vypsány zástupci. Součástí této analýzy je také vypracování několika grafů pro porovnání získaných informací z různých hledisek.

Poslední částí práce je následně diskuze ohledně možného využívání klíčů, k jakým mohly náležet zámkovým mechanismům a zda-li se je vůbec můžeme snažit interpretovat. Dalším otázkou diskuze je také to, jestli nám případné bronzové nálezy klíčů na našem území podávají nějakou zprávu o společenském postavení obyvatel na

daném místě, či se jedná pouze o náhodné nálezy nemající žádný větší dopad na naše poznání.

1.4.1 Kritika Pramenů

Tématu klíčů a zámkových mechanismů pro období laténu na našem území se samostatně zatím nikdo nevěnoval. V situaci, kdy byl objeven klíč při výzkumu některé z lokalit, autoři většinou ve svých dílech přistupovali pouze k základním analogiím s podobnými nálezy u nás a v okolních zemích. Nejčastěji jsou jednotlivé nálezy přirovnávány k podobným předmětům z lokalit jako jsou německý Manching a česká oppida Stradonice (Rybová – Drda 1994; Venclová – Valentová 2012) a Staré Hradisko (Meduna 1961; 1970), odkud pochází největší množství zástupců klíčů z laténského období.

Soubor získaných předmětů pro tuto práci pochází z rozsáhlého množství zdrojové literatury, v některých případech se jedná o díla již více než sto let stará. Z toho vyplývá jedno z úskalí celé práce, jelikož se musí počítat s rozdílným stylem zpracování a podrobností informací u jednotlivých nalezišť. Cílem bylo shromáždit veškeré, u nás vypublikované, klíče a nálezy spojené se zámky, tedy především kování, a následně pak vytvořit podrobnou analýzu a porovnat nálezy z celé republiky. V některých případech máme velké množství informací a detailů o daných artefaktech, kde díky tomu můžeme sledovat nejen tvarovou typologii, ale také kontext v jakém byl artefakt nalezen a jeho délku či další rozměry, díky kterým je můžeme podrobněji zařadit. Naopak v nemalém počtu nálezů se bohužel musíme spokojit jen se základními informacemi, jako jsou tvar, rozměry a materiál, ze kterého je předmět vyroben. Například u velkého souboru klíčů z oppida Stradonice vycházíme ze Starožitností zemí Českých (J. L. Píč 1903), kde nám zcela chybí jakékoliv údaje o rozměrech i kontextu jednotlivých nálezů. V tomto případě byla alespoň z dochovaných ilustrací klíčů odvozena jejich přibližná velikost, aby mohli být zařazeny do celkové analýzy, protože se jedná o velmi důležitý soubor takových nálezů. V neposlední řadě se také musíme vypořádat s tím, že se občas v literatuře objevují artefakty, které jsou zde uvedeny jako klíče nebo kování zámků, ale my je za ně s určitostí nemůžeme považovat a nebudou tedy zahrnuty do výsledného vyhodnocení nálezů. Tyto předměty jsou následně v soupisu nálezů označeny otazníkem, aby bylo zdůrazněno to, že daný artefakt nemůžeme stoprocentně považovat za klíč nebo je v takovém stavu, že z něj nemůžeme vyčíst žádné detailnější informace a zařadit jej tak do příslušné kategorie. Dalším

problémem je poté fakt, že v některých publikacích jsou klíče pouze vyfoceny a chybí k nim měřítko, tudíž jsou takto i převzaty a v obrazové příloze jsou tyto tabulky příslušně označeny.

1.5 Chronologie

Před tím, než se dostaneme k soupisu nálezů a následně pak k jejich analýze, musíme ještě zohlednit to, jakou formou jsou v této práci datovány jednotlivé nálezy. Budeme využívat datování, které původně vychází z periodizace vytvořené Paulem Reineckem, jak je uvedeno v kapitole o Dějinách bádání (obr. 1). To by však byl příliš zjednodušený model, proto budeme využívat podrobnější rozčlenění podle APČ 7 (Venclová 2008, 21). V našem tématu poznání klíčů se setkáváme především s nálezy, které pocházejí až ze závěru doby laténské, především ohraničené dobou existence oppid na našem území (LT C2 – LT D1), v absolutní chronologii se jedná o dobu mezi lety 190 – 50 př. Kr. Několik klíčů je však datováno také do období časného latěnu označovaného jako LT A, v absolutní chronologii jde o dobu 480-390 př. Kr. Při poznání ze kterého období jednotlivé nálezy pocházejí opět vycházíme z údajů, které byly vyčteny z literatury, která je u každé lokality uvedena. V některých případech se musíme spokojit pouze s obecnějším datováním pro danou lokalitu, v jiných dokonce ani přesnější zařazení, než že se jedná o dobu laténskou, neznáme.

2 Nálezy v Čechách a na Moravě

V této kapitole najdeme seznam všech získaných předmětů z území Čech a Moravy, které se podařilo nashromáždit. Jedná se především o klíče, závlačky, kování zámků a o pár dalších předmětů, které se vztahují k této problematice. Všechny lokality jsou řazeny abecedně, kontext nálezů je samozřejmě sledován a je vždy uveden v textu o dané lokalitě. Většina získaných dat pochází z výzkumů, které proběhly na oppidech nebo byly součástí depotů železných nástrojů. Ke každé lokalitě je také uveden krátký popis této oblasti a stručná historie výzkumů na daném místě. Pokud to bylo možné je ke všem jednotlivým nálezům také doložena fotografická nebo kresebná dokumentace. V několika případech je stav informací nedostatečně detailní, což se odvíjí od toho, jak obsáhle byl daný předmět popsán ve zdrojové literatuře.

2.1 Bezdědovice na Blatensku – depot 1

Přibližně 600 metrů od kapličky v Bezdědovicích byl v roce 1997 náhodně

objeven hromadný nález železných předmětů, které byly následně datovány do pozdní doby laténské. Následně zde byl proveden záchranný archeologický výzkum, byla zde vedena sonda o rozměrech 3x3 metru, kde došlo k vypreparování skupiny větších žulových kamenů zapuštěných do žlutavé písčité lesní půdy. Podle výpovědi nálezce se železné předměty nacházely na ploše asi 70x60 cm v hloubce 20-30 cm pod povrchem a byly kryté velkým kamenem. Také bylo zjištěno, že naleziště se nalézá necelých 500 metrů jihovýchodně od soudobého sídliště, které bylo prokopáno již v roce 1913 učitelem Josefem Siblíkem (Michálek 1999, 6).

Depot z Bezdědovic obsahoval železné nářadí a nástroje, takové nálezy se objevují již od mladší doby halštatské až po raný středověk. Velmi často jsou tyto nálezy interpretovány jako votivní (obětní) nebo jako ukrytý majetek. V případě tohoto depotu bylo jeho uložení pravděpodobně v plátěném obalu a byly zde uloženy jak celé předměty, tak i v zlomkovitém či úmyslně poškozeném stavu (Michálek 1999, 29-34).

Hromadný nález je uložen ve sbírkách Městského muzea v Blatné, př. č. 8/97 – inv. č. A 601-A 782 (mimo A 776 – vynecháno). Celková hmotnost nalezeného celku činí 7 153,5 gramů. V depotu se nachází několik předmětů spadajících do kategorie klíčů.

Závlačka pod označením A 626 je typickým zástupcem pružinových zámků na našem území, analogie můžeme hledat třeba v Rýsově (RY-1, RY-2) nebo na Závisti (ZA-6, ZA-7). Hákovitý klíč z tohoto depotu spadá svým tvarem mezi typické zástupce větších hákovitých klíčů a patří tedy k zástrčkovému typu zámku, podobné byly nalezeny například v Jaroměřicích (JA-1) či Mistríně (MI-1). V depotu se také nacházely dva předměty, které svým tvarem připomínají esovité klíče.

Artefakt: Závlačka

Objekt: 8/97; inv. č. A 626

Typ: C

Podrobnější popis: S očkem; s ulomenými křídélky

Materiál: Železo

Rozměry: délka 141 mm; průměr očka 35 mm

Datace: LT C2 – LT D1

Příloha: Tab. 18:1

Identifikační číslo: BE1-1

Literatura: Michálek 1999, 10; obr. 6

Artefakt: Hákovitý klíč

Objekt: 8/97; inv. č. A 667

Typ: A1a

Podrobnější popis: S odlomeným kroužkem

Materiál: Železo

Rozměry: délka 303 mm

Datace: LT C2 – LT D1

Příloha: Tab. 18:2

Identifikační číslo: BE1-2

Literatura: Michálek 1999, 12; obr. 6

Artefakt: Esovítý klíč
Objekt: 8/97; inv. č. A 668
Typ: A2
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: 70 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 18:3
Identifikační číslo: BE1-3
Literatura: Michálek 1999, 12; obr. 13, 16

Artefakt: Esovítý klíč
Objekt: 8/97; inv. č. A 669
Typ: A2
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: 81 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 18:4
Identifikační číslo: BE1-4
Literatura: Michálek 1999, 12; obr. 13, 16

2.2 Bezdědovice na Blatensku – depot 2

Lokalita okolo Bezdědovic je očividně zemí zaslíbenou, pokud mluvíme o nálezích depotů. Jak můžete vidět na obrázku mapky v příloze (tab. 30), nedaleko první lokality byly objeveny pomocí detektorů další dva depoty železných předmětů a i v těchto případech se zde našly doklady zámkových mechanismů z doby laténské. Depot 2 z Bezdědovic byl objeven v roce 2000 pomocí detektoru v rozrušeném lesním terénu na severozápadě předvrcholu Málkovského vrchu, asi 1500 metrů od prvotně nalezeného depotu z roku 1997. Lokalita se nachází v nadmořské výšce 528 metrů, předměty byly rozptýleny na ploše asi 15x15 metrů, následný průzkum z roku 2006 zde nenalezl žádné další předměty (Fröhlich – Michálek – Jiřík 2011, 129-130).

Mezi nalezenými předměty se vyskytují dva předměty, které mohou mít přímou spojitost se zámkem. Jde o dva předměty, které by se daly zařadit do kategorie kování zámků, ale jejich stav a dochovaný tvar nám je nedovoluje bez výhrad takto zařadit.

Artefakt: Plochý železný předmět
Objekt: Depot 2
Typ: Db
Podrobnější popis: Možná se jedná o kování zámku
Materiál: Železo
Rozměry: 38x43 mm; tloušťka 3 mm
Datace: LT
Příloha: Tab. 19:1
Identifikační číslo: BE2-1
Literatura: Fröhlich – Michálek - Jiřík 2011, 129-130; obr. 12

Artefakt: Kování zámku
Objekt: Depot 2
Typ: Db
Podrobnější popis: Část oble prohnutého kování
Materiál: Železo
Rozměry: 33x43 mm; tloušťka 3 mm
Datace: LT
Příloha: Tab. 19:2
Identifikační číslo: BE2-2
Literatura: Fröhlich – Michálek - Jiřík 2011, 129-130; obr. 12

2.3 Bezdědovice na Blatensku – depot 3

A posledním nálezem v okolí této lokality je třetí depot, tentokrát osmi železných předmětů, objevený detektorem v roce 2008. Místo nálezů, plocha o průměru asi 5 metrů, se nachází na mírném západním až jihozápadním svahu lesa Dubína, asi 40-50 metrů jihozápadně od depotu Bezdědovice 1 (Michálek 1999) a leží v nadmořské výšce 484 metrů (Fröhlich – Michálek – Jiřík 2011, 129-130).

Nyní již k jednotlivým nálezům souvisejícími s naším tématem. I v tomto případě se jedná především o nálezy kování zámků a v jednom případě o závlačku. Jmenovitě jde o část plochého kování obdélného tvaru s rovně ukončenými boky. Dále pak část plochého, mírně prohnutého kovu, snad kování zámku. Třetím předmětem může být opět část plochého, mírně prohnutého kování zámku s odlomeným otvorem obdélného tvaru. I v tomto případě se ale jedná jen o domněnky, protože předměty jsou ve špatném stavu dochování. Stejně je to i u fragmentu posledního předmětu, očka, které může a nemusí být očkem závlačky pro pružinový zámek.

Artefakt: Kování zámku
Objekt: Depot 3
Typ: Db
Podrobnější popis: Obdélného tvaru
Materiál: Železo
Rozměry: 69x57 mm; tloušťka 4,5 mm
Datace: LT
Příloha: Tab. 19
Identifikační číslo: BE3-1
Literatura: Fröhlich – Michálek - Jiřík 2011, 130; obr. 12

Artefakt: Kování zámku
Objekt: Depot 3
Typ: Db
Podrobnější popis: Ploché, mírně prohnuté kování zámku s jedním zachovalým otvorem kruhového tvaru
Materiál: Železo
Rozměry: 68x60 mm; tloušťka 5 mm
Datace: LT
Příloha: Tab. 19
Identifikační číslo: BE3-2
Literatura: Fröhlich – Michálek - Jiřík 2011, 130; obr. 12

Artefakt: Kování zámku
Objekt: Depot 3
Typ: Dc
Podrobnější popis: Ploché, mírně prohnuté kování zámku s odlomeným otvorem obdélného tvaru tvaru
Materiál: Železo
Rozměry: 97x50 mm; tloušťka 2,5 mm
Datace: LT
Příloha: Tab. 19
Identifikační číslo: BE3-3
Literatura: Fröhlich – Michálek - Jiřík 2011, 130; obr. 12

Artefakt: Očko závlačky
Objekt: Depot 3
Typ: C; k zámku B3
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: délka 55 mm; průměr očka 33x35 mm
Datace: LT
Příloha: Tab. 19
Identifikační číslo: BE3-4
Literatura: Fröhlich – Michálek - Jiřík 2011, 130; obr. 12

2.4 Bořitov, okr. Blansko

V roce 1971 provedla V. Souchopová zjišťovací výzkum v Bořitově na lokalitě „Písky“, čímž byla zahájena první sezóna komplexního odkryvu této osady na moravském území. Tento výzkum vedl samozřejmě ke snaze prozkoumat celé okolí v oblasti Lysické sníženiny, která geograficky vyměřuje celou oblast. Již v letech 1939-42 zde byla částečně prozkoumána dvě laténská sídliště a po válce zde proběhlo několik dalších výzkumů. Zmíněná oblast Lysické sníženiny je součástí Boskovické brázdy, která ve své severní části od sebe odděluje dvě vrchoviny – Českomoravskou a Dražanskou. Celá oblast je asi 14 kilometrů dlouhá a až 5 kilometrů široká, nadmořská výška se pohybuje mezi 330 až 360 metry (Čižmář 2003).

Lokalita „Písky“, která nás z hlediska nálezů zajímá nejvíce se nachází 1,2 kilometru severně od středu obce Bořitov v nadmořské výšce okolo 340 metrů. Nachází se tedy v oblasti již zmíněné sníženiny, která byla v pravěku kontinuálně a hustě osídlena (Čižmář 2003).

Mezi předměty, které bychom mohli přiřadit ke kategorii zámků patří několik předmětů, u některých je ale těžké určit jejich přesný způsob využití. Jedním z těchto předmětů by mohla být závlačka nebo oboustranná skoba s očkem, která byla nalezena v objektu I/88, dále také masivní rovná závlačka z objektu 13/88, kterou lze přiřadit ke skupině, u které G. Jacobi hledal spíš obecnou jehlicovitou funkci (Jacobi 1974, 230). Nalezen zde byl i řetězovitý závěs ukončený na obou stranách skobami s očky, pocházející z objektu I/88, který má analogie s nálezem na Starém Hradisku a mohlo by se jednat i o závěs dveří nebo také za závěs na kotel.

Artefakt: Závlačka?
Objekt: I/88
Typ: C
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: Nežjištěno
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 22:2
Identifikační číslo: BO-1
Literatura: Čižmář 2003, tab. 43:4

Artefakt: Závlačka?
Objekt: 13/88
Typ: C
Podrobnější popis: Může se jednat i o skobu s očkem
Materiál: Železo
Rozměry: Nežjištěno
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 22:1
Identifikační číslo: BO-2
Literatura: Čižmář 2003, tab. 44:4

Artefakt: Řetězovitý závěs dveří?
Objekt: I/88
Typ: E
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: Nežjištěno
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 22:3
Identifikační číslo: BO-3
Literatura: Čižmář 2003, tab. 42:2

Jako doklady existence zámků zde byly nalezeny dvě kování zámků obdélníkového tvaru z objektů 31/84 a 2/87, ke kterým se dají nalézt analogie ze Starého Hradiska (Meduna 1961, Taf. 15:2,5,7-11; Meduna 1970b, Taf. 19:9) i z Manchingu (Jacobi 1974, Taf. 48). Dále zde byla objevena plochá pásová kování, u kterých nelze určit jejich jasný účel, v jednom případě má kování dokonce otvor v rohu k upevnění na dřevěný podklad (Čižmář 2003).

Artefakt: Kování zámku
Objekt: 31/84
Typ: Da
Podrobnější popis: Obdélníkového tvaru
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 22:4
Identifikační číslo: BO-4
Literatura: Čížmář 2003, tab. 35:6

Artefakt: Fragment kování zámku
Objekt: 2/87
Typ: Da
Podrobnější popis: Obdélníkového tvaru
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 22:5
Identifikační číslo: BO-5
Literatura: Čížmář 2003, tab. 38:4

2.5 Brníčko, okr. Olomouc

Sídliště leží na jihozápadním okraji obce Brníčko, které je vymezeno ulicemi Uničov-Brníčko a Brníčko-Želechovice. Mezi lety 1937 až 1941 zde probíhal výzkum laténského osídlení, který zde provádělo muzeum v Uničově a byl veden K. Schirmeisenem, M. Manethem a V. Reimerem (Meduna 1980b, 31).

Mezi předměty nalezenými na lokalitě Brníčko jsou i dva předměty, které by mohly patřit do našich kategorií. Jedná se o menší esovitě tvarovaný železný předmět, který připomíná esovitý nebo hákovitý klíč a jiný železný předmět s pravděpodobným pozůstatkem oka a ulomeným spodním koncem, možná tedy také klíč nebo závlačka. Fragment klíče pochází z objektu X1-2, který byl prozkoumán v roce 1937, objekt X1-3, ze kterého pochází fragment závlačky byl prozkoumán o rok později. (Meduna 1980a, Taf. 13:4, 16:4; Meduna 1980b, 31).

Artefakt: Fragment klíče?
Objekt: X1-2; inv. č. A 10552
Typ: A1 nebo A2
Podrobnější popis: Může se jednat o esovitý nebo hákovitý klíč
Materiál: Železo
Rozměry: délka 78 mm
Datace: Nezjištěno
Příloha: Tab. 23:1
Identifikační číslo: BR-1
Literatura: Meduna 1980a, Taf. 13:4; Meduna 1980b, 31

Artefakt: Fragment závlačky?
Objekt: X1-3; inv. č. A 10886
Typ: C
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: délka 87 mm
Datace: Nezjištěno
Příloha: Tab. 23:2
Identifikační číslo: BR-2
Literatura: Meduna 1980a, Taf. 16:4; Meduna 1980b, 31

2.6 Černov, okr. Vyškov

Hradiště Černov se nalézá 2 km od obce Ježkovice na východním okraji Dražanské vrchoviny. Nachází se na výrazné ostrožně (475 m.n.m.) kolem které teče potok Rakovec. Je jedním z prvních dokladů o osídlení v této době na našem území. Hradiště tvoří vnitřní část o rozloze 2,3 ha, která je opevněna jedním a ze severní strany dvěma valy. Severně od této části se nachází předhradí o rozloze přibližně 6,5 ha. V roce 1987 zde proběhl zjišťovací výzkum, který přinesl doklady časně laténského

osídlení (Čižmář 1990, 196).

V jednom sídlištním objektu byl také náhodně objeven depot železných nástrojů (Čižmář 1990, 200). Právě v tomto depotu se nacházel i železný hákovitý klíč s dvěma kroužky na konci rukojeti. Podobné klíče byly v cizině nalezeny jak na lokalitě Manching (Jacobi 1974, 172), tak také například ve Straubingu (Krämer 1952, Abb. 3:1).

Na rozdíl od jiných nálezů na našem území (JA-1, DA-1), se v tomto případě jedná o téměř neporušený klíč, na kterém zůstaly i dva kroužky na konci rukojeti.

Artefakt: Hákovitý klíč

Objekt: Depot na ploše 50x60 cm

Typ: A1a

Podrobnější popis: S dvěma kroužky na konci rukojeti

Materiál: Železo

Rozměry: délka 355 mm

Datace: LT A

Příloha: Tab. 4

Identifikační číslo: CE-1

Literatura: Čižmář 1990, 200-201

2.7 České Lhotice, okr. Chrudim

Lokalita České Lhotice se nachází nedaleko obce Hradiště, které je asi 2 kilometry západně od Nasavrk. Oppidum se nachází na plošině široké ostrožny v meandru řeky Chrudimky v nadmořské výšce 430-460 metrů nad mořem. Ze západní, severovýchodní a severní strany je oblast chráněná svahem do údolí Chrudimky, naopak z východní a jižní strany není nijak přírodně chráněna. Právě zde stálo několikanásobné opevnění. Vnitřní část o rozloze 23 ha se dělí na vyvýšenější akropoli v severozápadní části a na několik teras na jižní a severní straně. K vnitřní ploše ještě náleželo 8 ha předhradí (Danielisová – Mangel 2008, 20-22).

Zájem o lokalitu pochází již z poloviny 19. století, kdy se zde při orbě nacházely předměty jako je keramika, žernovy nebo sklo. V roce 1910 byl kvůli stavbě silnice zničen hlavní klešťovitý vstup do oppida. V roce 1943 proběhlo odborné prohlédnutí terénu a lokalita byla poprvé označena za keltské oppidum. První zjišťovací sezóna výzkumů proběhla v roce 1971 a další rok se začalo s výzkumem opevnění, vnitřní plocha oppida byla pak zkoumána v letech 1975 a 1978-1987 (Danielisová – Mangel 2008, 14).

Během průzkumu oppida zde byla nalezena dvě kování zámků, obě v objektu nadzemní chaty. Tvarem jsou si velmi podobná, mají kosodélný tvar s větším středovým

otvorem (otvor pro klíč), otázkou je k jakému zámku mohly náležet. Dále zde byla nalezena i jedna drobná závlačka k pružinovému typu zámku.

Artefakt: Kování zámku
Objekt: Nadzemní chata
Typ: Dc
Podrobnější popis: Obdélníkového tvaru se středovým otvorem
Materiál: Železo
Rozměry: Neznámé
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 5:1
Identifikační číslo: CL-1
Literatura: Danielisová – Mangel 2008, 37; Danielisová 2010, P4 Tab. 23:8; 10-11; Princ 1981, 9-11

Artefakt: Kování zámku
Objekt: Nadzemní chata
Typ: Dc
Podrobnější popis: Obdélníkového tvaru se středovým otvorem
Materiál: Železo
Rozměry: Neznámé
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 5:2
Identifikační číslo: CL-2
Literatura: Danielisová – Mangel 2008, 37; Danielisová 2010, P4 Tab. 23:8; 10-11; Princ 1981, 9-11

Artefakt: Závlačka
Objekt: Neznámé
Typ: C
Podrobnější popis: Drobná závlačka
Materiál: Železo
Rozměry: Neznámé
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 5:3
Identifikační číslo: CL-3
Literatura: Danielisová – Mangel 2008, 37; Danielisová 2010, P4 Tab. 5:7 vlevo; Princ 1981, 9-11

2.8 Dalešice, okr. Třebíč

Severně od dnešní obce Dalešice leží zaniklá, v pramenech naposledy zmíněná v roce 1535, ves Čalonice. Asi 1500 metrů východně od Dalešic byl proveden průzkum kvůli výstavbě Dalešické přehrady. Místo laténského sídliště se nachází na okraji náhorní plošiny. Terén zde byl narušen buldozerem a nálezy zde objevené zachránil O. Kos a přinesl je do muzea v Třebíči (Meduna 1980b, 68).

Mezi nálezy keramiky se zde objevilo i pár předmětů ze železa a jedním z nich je i hákovitý klíč s kroužkem na konci úchopu.

Artefakt: Hákovitý klíč
Objekt: Inv. č. 200005000002
Typ: A1a
Podrobnější popis: S kroužkem
Materiál: Železo
Rozměry: délka 374 mm; průměr očka 23 mm
Datace: Neznámé
Příloha: Tab. 24
Identifikační číslo: DA-1
Literatura: Meduna 1980b, 60

2.9 Hrazany, okr. Příbram

Hrazanské oppidum se nachází ve středočeském kraji přibližně deset kilometrů

severně od Sedlčan a bylo vybudováno na dlouhém ostrohu, který vytvořila svým korytem Vltava a potok Mastník. Prostor oppida tvoří dva vrchy – Doubí (430 m.n.m.) a Červenka (370 m.n.m.) a skládá se z vnitřního hradiště s rozloze 30 ha a dvou předhradí, která byla vytvořena na přístupnějších místech v okolí hradiště. Celková plocha oppida zaujímá rozlohu o velikosti 39 ha (Jansová 1965, 34-36).

Oppidum v Hrazanech bylo z části zastavěno oplocenými dvorci, jejich součástí byl obytný dům a jiné sídlištní objekty jako byly zásobárny a dílny. Část oppida byla rozvržena plánovitě. Samotné hradiště vzniklo v polovině 2. století př. Kr., kdy byla zbudována první hradba, která podlehla požáru. Osídlení hrazanského oppida skončilo někdy mezi lety 30-20 př. Kr., kdy byla lokalita opuštěna.

Mezi doklady klíčů a zámkových mechanismů na tomto hradišti patří nálezy železných klíčů, v tomto případě jsou všechny menších rozměrů a s rukojetí ukončenou kroužkem (Jansová 1965, obr. 12). Prvním z klíčů je menší hákovitý klíč s dvouhrotým zubem. Dále zde byly nalezeny klíče esovitěho tvaru, oba klíče jsou opět zakončeny kroužkem (Jansová 1988b, Taf. 116, Taf. 191).

První z klíčů spadá do kategorie menších hákovitých klíčů, analogie s dalšími podobnými klíči můžeme vidět na lokalitách Stradonice (ST-14) a Třísov (TR-2). Druhý předmět zde nalezený již spadá do kategorie esovitých klíčů a to díky svému charakteristickému prohnutí ve střední části a opět je zakončený kroužkem. Tento klíč patří ke druhému typu zámku, kde je zástrčka v zámku zaaretována pohyblivými západkami. I v třetím případě se jedná o esovitý klíč, tento má však na koncovce místo hrotů masivní obdélníkový zub. Čtvrtý předmět spadá do kategorie závlaček, jedná se tedy o důležitý doklad používání pružinových zámků. Pátým nálezem je část kování, v jehož případě ale nemůžeme s určitostí říci, zda se jedná o kování zámku, jelikož se z něj dochovala jen část. Posledním nálezem z Hrazan je fragment něčeho, co mohl být klíč, ale opět nám stav jeho dochování nedovoluje přesnější zařazení.

Artefakt: Hákovitý klíč
Objekt: Nežjištěno
Typ: A1c
Podrobnější popis: S dvouhrotým zubem; zakončený kroužkem
Materiál: Železo
Rozměry: Nežjištěno
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 6:1
Identifikační číslo: HR-1
Literatura: Jansová 1965, Obr. 12:1

Artefakt: Esovitý klíč
Objekt: 408/56-331
Typ: A2a
Podrobnější popis: Zakončený kroužkem
Materiál: Železo
Rozměry: délka 67 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 6:3; Tab. 7:1
Identifikační číslo: HR-2
Literatura: Jansová 1965, obr. 12:3; Jansová 1988b, Taf. 111:22

Artefakt: Esovítý klíč
Objekt: Nezjištěno
Typ: A2c
Podrobnější popis: S masivním obdélníkovým zubem
Materiál: Železo
Rozměry: délka 55 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 6:2; Tab. 7:2
Identifikační číslo: HR-3
Literatura: Jansová 1965, obr. 12:2; Jansová 1988b, Taf. 191:4

Artefakt: Závlačka
Objekt: Nezjištěno
Typ: C
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 6:4
Identifikační číslo: HR-4
Literatura: Jansová 1965, obr. 12:5

Artefakt: Kování zámku
Objekt: Nezjištěno
Typ: Nezjištěno
Podrobnější popis: Čtvercového tvaru
Materiál: Železo
Rozměry: 22x29 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 7:3
Identifikační číslo: HR-5
Literatura: Jansová 1988b, Taf. 191:5

Artefakt: Fragment klíče
Objekt: Nezjištěno
Typ: A3
Podrobnější popis: Obdélníkový tvar, možná konec rámečkového klíče
Materiál: Železo
Rozměry: 56 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 7:4
Identifikační číslo: HR-6
Literatura: Jansová 1988b, Taf. 116:14

2.10 Jaroměřice nad Rokytnou, okr. Třebíč

Na katastrálním území Jaroměřic objevili J. Palliardi a F. Vildomec lokality „Hradisko“ a „V damách“, jedná se o laténská sídliště. V oblasti „V damách“ byly prozkoumány dvě zahlobené chaty (Meduna 1980b, 105-106).

K zástupcům klíčů na této lokalitě patří nález železného klíče s malým kroužkem na konci a část většího hákovitého klíče.

Artefakt: Hákovitý klíč
Objekt: Inv. č. 61235
Typ: A1
Podrobnější popis: S kroužkem
Materiál: Železo
Rozměry: délka 92 mm; průměr očka 11 mm
Datace: Nezjištěno
Příloha: Tab. 25:1
Identifikační číslo: JA-1
Literatura: Meduna 1980b, 105-106

Artefakt: Hákovitý klíč
Objekt: Inv. č. 65611
Typ: A1a
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: 229 mm
Datace: Nezjištěno
Příloha: Tab. 25:2
Identifikační číslo: JA-2
Literatura: Meduna 1980b, 105-106

2.11 Kolín, okr. Kolín

Depot železných předmětů byl v Kolíně nalezen již v roce 1936 a většina zde nalezených předmětů patří do pozdní doby laténské. Hlavním rysem tohoto depotu je to, že v něm najdeme většinu nástrojů a náradí ukazující na základní druhy řemesel tehdejší společnosti. Jsou zde zastoupeny předměty pro zemědělskou činnost, kovářství, tesařství a truhlářství. Zvláštní jevem je absence šperkařských výrobků. Liší se i výklad, zda-li se

jedná o votivní dar (Rybová – Motyková 1983, 169) nebo o sklad obchodníka či řemeslníka (Pleiner 1962, 93). Pro votivní dar může mluvit to, že kolínský depot obsahuje větší podíl zemědělského nářadí, což může být vykládáno jako obětina zasvěcená agrárnímu kultu. Také umístění depotu mluví pro tento výklad, neboť byl uložen v povodí řeky.

V depotu mají své zastoupení i klíče, jedná se o hákovitý klíč s trojitým zahnutím háku, kde oba konce klíče jsou ulomeny. Dále pak fragment klíče s ulomenými oběma konci, který také pravděpodobně spadá do kategorie hákovitých klíčů. Za zmínku ještě stojí deformovaný železný předmět, který by původně také mohl být klíčem, ale je těžké určit jeho původní tvar, mohlo se jednat o menší druh hákovitého klíče.

Artefakt: Hákovitý klíč?
Objekt: Inv. č. 11035
Typ: A1b
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: délka 198 mm
Datace: LT D
Příloha: Tab. 20:1
Identifikační číslo: KO-1
Literatura: Rybová – Motyková 1983, 120

Artefakt: Fragment klíče?
Objekt: Inv. č. 11041
Typ: A1
Podrobnější popis: Pravděpodobně hákovitý klíč
Materiál: Železo
Rozměry: délka 120 mm
Datace: LT D
Příloha: Tab. 20:2
Identifikační číslo: KO-2
Literatura: Rybová – Motyková 1983, 120

Artefakt: Deformovaný fragment
Objekt: Inv. č. není
Typ: A1
Podrobnější popis: Může se jednat o klíč?
Materiál: Železo
Rozměry: délka 67 mm
Datace: LT D
Příloha: Tab. 20:3
Identifikační číslo: KO-3
Literatura: Rybová – Motyková 1983, 120

2.12 Křenovice, okr. Přerov

Východně od Křenovic, jižně od silnice na Kroměříž, leží lokalita „Hradisko“, pravděpodobně opevněné sídliště z doby halštatské. Na jejím západním svahu se nachází lokalita „Koráb“ se zdrojem vody. Na konci 19. století zde probíhala těžba jílu a o něco výše byla otevřena šterkovna. Právě zde byly objeveny 2 metry silné kulturní vrstvy a pod nimi se nacházely sídlištní objekty, jeden z nich s určitostí z doby laténské, druhý pak nebyl s určitostí datován. Archeologický materiál zde vybrali J. Knies, J. Telička, J. Slovák, A. Gottwald, H. Freising a především I.L. Červinka. Většina nálezů je nyní ve více moravských muzeích a soukromých sbírkách (Meduna 1980b, 143).

I na této lokalitě se mezi nálezy nacházel možný zástupce klíčů, v tomto případě se snad mohlo jednat o hákovitý klíč.

Artefakt: Fragment hákovitého klíče?
Objekt: Inv. č. 65497
Typ: A1a
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo

Rozměry: délka 181 mm
Datace: Nežjištěno
Příloha: Tab. 26
Identifikační číslo: KR-1
Literatura: Meduna 1980b, 143

2.13 Mistřín, okr. Hodonín

U pískovny v lokalitách „Trávníky“ a „Rolka“ bylo téměř celé laténské sídliště zničeno. Archeologický materiál byl získán v roce 1908 I.L. Červinkou, A. Šínem a J. Gabrielem. V roce 1959 prozkoumal lokalitu K. Ludikovský a objevil další předměty. V částech do té doby neporušených provedl průzkum K. Ludikovský ještě v letech 1966-1968, přičemž zde objevil sedm sídlištních objektů – 6 zahloubených chat a jednu sýpku (Meduna 1980b, 182).

Byl zde objeven hákovitý klíč a kroužkem na konci úchopu.

Artefakt: Hákovitý klíč
Objekt: Inv. č. 81339
Typ: A1a
Podrobnější popis: S kroužkem
Materiál: Železo
Rozměry: délka 258 mm; průměr očka 18 mm
Datace: Nežjištěno
Příloha: Tab. 27
Identifikační číslo: MI-1
Literatura: Meduna 1980b, 182

2.14 Radovesice, okr. Teplice

Lokalita se nachází na severním okraji Českého středohoří, prostor sídliště Radovesice 1 se nalézá na jihovýchodním svahu terasy Lukovského potoka v nadmořské výšce okolo 200 metrů nad mořem, naopak v poloze Radovesice 2 byla osídlena převážně severně orientovaná plocha. Potok protéká ve vzdálenosti 50-80 metrů od sídliště a v oblasti byly ještě dva dnes již neexistující vodní toky (Waldhauser 1977, 144-148).

Mezi lety 1972 až 1973 probíhal výzkum laténské sídliště u již neexistující obce Radovesice u Teplic. Celkem bylo prozkoumáno 115 objektů a 38 kůlových jamek, tato lokalita dostala označení Radovesice 1, protože následující roky proběhl výzkum na protilehlém svahu, vzdáleném 140 metrů, kde byly objeveny další sídlištní jednotky – Radovesice 2. Zde bylo prozkoumáno 159 laténských objektů a 107 kůlových jamek. Cílem archeologického bádání bylo prozkoumání obou sídlištních lokalit (Waldhauser

1977, 144-148).

Důležitý a zajímavý nález pochází z objektu 110/72, který se nacházel nedaleko zahlobené chaty. Jedná se o železný klíč s kroužkem, oba objekty obsahovaly keramiku braubašského horizontu. Podobné nálezy klíčů z doby před vznikem oppid jsou známy z časně laténského sídliště u Straubingu (Krämer 1952, 262).

Artefakt: Hákovitý klíč

Objekt: 110/72

Typ: A1b

Podrobnější popis: S kroužkem

Materiál: Železo

Rozměry: Neznámé (320 mm)

Datace: LT A

Příloha: Tab. 28

Identifikační číslo: RA-1

Literatura: Waldhauser 1977, 162; obr. 16:10; Waldhauser 1993, Abb. 46:1

2.15 Rýsov u Provodova, okr. Zlín

Pomocí prospekce detektorem kovů bylo v druhé polovině 80. let minulého století získáno na lokalitě „Rýsov“ u Provodova několik souborů železných předmětů. První depot byl nalezen v roce 1985 v jihozápadní části hradiska, další dva pak v roce 1987 v severovýchodním prostoru hradiska. Dalších několik železných předmětů pochází z průzkumu areálu hradiska, který byl proveden v roce 1989. Hradisko se nachází na protáhlém hřbetě v nadmořské výšce kolem 540 metrů, které je po obvodu opevněné valem a má rozlohu 1,5 ha (Čižmář – Langová – Kohoutek 2014, 641).

Součástí druhého depotu bylo několik předmětů vztahujících se k zámkům a klíčům. Jmenovitě se jedná o dvě pérové závlačky k pružinovým zámkům a dva klíče. Vzdáleně souvisejícím předmětem je i železný závěs dveří.

První dva předměty s jistotou spadají do kategorie závlaček a jsou tedy součástí pružinových zámků, podobné jsme již mohli vidět v depotu v Bezdědovicích (BE1-1) či na oppidu v Hrazanech (HR-4). Dále zde mají i své zastoupení dva hákovité klíče, jeden z nich se dochoval i s kroužkem na konci rukojeti, podobně jako u nálezů z Černova. Druhý klíč je zvláštní tím, že na obou koncích je ukončený očky, ne nepodobným tomu, jehož fragment se našel v Kolínském depotu (KO-3). Posledním nálezem zde je závěs dveří, což patří mezi ojedinělé nálezy, podobný můžeme najít pouze na Závisti (ZA-13).

Artefakt: Závlačka

Objekt: Inv. č. 69462

Typ: C

Podrobnější popis: -

Materiál: Železo

Rozměry: délka 200 mm

Datace: LT D1

Příloha: Tab. 21:1

Identifikační číslo: RY-1

Literatura: Čižmář – Langová – Kohoutek 2011,

643; obr. 4:7

Artefakt: Závlačka
Objekt: Inv. č. 69463
Typ: C
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: délka 155 mm
Datace: LT D1
Příloha: Tab. 21:2
Identifikační číslo: RY-2
Literatura: Čižmář – Langová – Kohoutek 2011, 643; obr. 4:8

Artefakt: Hákovitý klíč
Objekt: Inv. č. 69473
Typ: A1a
Podrobnější popis: S očky na obou koncích
Materiál: Železo
Rozměry: délka 200 mm
Datace: LT D1
Příloha: Tab. 21:4
Identifikační číslo: RY-3
Literatura: Čižmář – Langová – Kohoutek 2011, 643; obr. 6:5

Artefakt: Hákovitý klíč
Objekt: Inv. č. 69474
Typ: A1b
Podrobnější popis: S kroužkem na konci
Materiál: Železo
Rozměry: délka 185 mm
Datace: LT D1
Příloha: Tab. 21:3
Identifikační číslo: RY-4
Literatura: Čižmář – Langová – Kohoutek 2011, 643; obr. 6:4

Artefakt: Závěs dveří
Objekt: Inv. č. 69480
Typ: E
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: délka 265 mm
Datace: LT D1
Příloha: Tab. 21:5
Identifikační číslo: RY-5
Literatura: Čižmář – Langová – Kohoutek 2011, 643; obr. 6:3

2.16 Skramníky, okr. Kolín

Pravěké osídlení je situováno v poli při severním okraji obce Skramníky přibližně 240 metrů na východ od silnice Skramníky-Hořany v poloze „Na dlouhých“. Lokalita se nachází na hraně terasy v nadmořské výšce 210 metrů nad mořem a jižním směrem klesá k drobnému Jezírkovému potoku (Baloun 2011, 441).

V roce 2008 zde proběhla rekonstrukce plynovodního řadu v délce 9 kilometrů, při které bylo celkem narušeno 37 zahloubených objektů se stopami osídlení od eneolitu až po raný středověk. Předmětem výzkumu L. Balouna byl objekt č. 4/08, který náležel laténské kultuře. Jednalo se o zahloubený sídlištní objekt.

Jediným železným nálezem objeveným ve zmíněném objektu byl podlouhlý předmět s odlomeným očkem na širším konci, část těla předmětu pod očkem je plochého průřezu a v polovině své délky pozvolna přechází v hraněné tenčí (Baloun 2011, 443). Interpretace je opět poněkud složitá, ale mohlo by se jednat o fragment železného klíče.

Artefakt: Hákovitý klíč?
Objekt: 4/08
Typ: A1a
Podrobnější popis: S kroužkem
Materiál: Železo

Rozměry: délka 260 mm
Datace: Neznámá
Příloha: Tab. 29
Identifikační číslo: SK-1
Literatura: Baloun 2011, 441-443

2.17 Soběsuky, okr. Chomutov

První zmínky o tomto nalezišti pocházejí z počátku 20. století, kdy se tady začínají objevovat první nálezy. Až do 30. let šlo především o předměty z neolitu a kultury se šňurovou keramikou a knovízské kultury. Od této doby se lokalitě věnovalo především muzeum v Žatci, došlo zde k výzkumu dvou laténských polozemnic a jednoho domu z doby římské. Bylo zde také nalezeno osm laténských kostrových hrobů (Holodňák 1991, 423-436).

Pro období laténu (LT B-D) zde bylo objeveno asi 70 zahloubených domů a dalších přibližně 180 sídlištních objektů a minimálně 23 kostrových hrobů. V objektu zahloubeného domu 2019/87 byl kromě jiných předmětů objeven i železný klíč. V dalších objektech byly nalézány další železné předměty, podle předběžné zprávy z roku 1991 i další klíče (Holodňák 1991, 432). Dále pak v objektu 2001/87 byl nalezen depot železných předmětů v podobě dvou klíčů a sekáče.

Artefakt: Klíč?

Objekt: Dům 2019/87

Typ: Nezjištěno

Podrobnější popis: -

Materiál: Železo

Rozměry: Nezjištěno

Datace: LT B – LT D

Příloha: -

Identifikační číslo: SO-1

Literatura: Holodňák 1991

Artefakt: Dva klíče?

Objekt: Depot; 2001/87

Typ: Nezjištěno

Podrobnější popis: -

Materiál: Železo

Rozměry: Nezjištěno

Datace: LT B – LT D

Příloha: -

Identifikační číslo: SO-2

Literatura: Holodňák 1991

2.18 Staré Hradisko, okr. Prostějov

Oppidum na lokalitě Staré Hradisko se nalézá přibližně 1 km východně od obce Malé Hradisko (Čižmář 2002, 5-6) v centru Drahanské vrchoviny. Leží na ostrohu v nadmořské výšce kolem 540 metrů na rozhraní dvou údolí. Oppidum má dobře znatelný opevňovací systém, kde dochované valy dosahují výšky až 6 metrů. Vnitřním opevněním bylo oppidum členěno na tři části, samotný vnitřní val o celkové délce asi 540 metrů dělí oppidum na západní předhradí o velikosti 13,5 ha a centrální zvýšenou část o rozloze 23,5 ha, kde se nachází i nejvyšší bod celé lokality v nadmořské výšce 541 metrů. Staré Hradisko vzniklo v polovině 2. století př. Kr. a zaniklo přibližně někdy po polovině 1. století př. Kr (Čižmář, M. 2004, 3-6).

Oppidum bylo zastavěno dvorci o rozloze přibližně 50x50 metrů, které byly od sebe odděleny cestami a byly oploceny. V každém dvorci se pak nacházelo několik staveb, pravděpodobně se jednalo o domovy menších skupinek, snad rodin nebo rodů.

Na tehdejší dobu představovalo osídlení na lokalitě Staré Hradisko velmi početnou komunitu, kterou propojovali nejen rodinné svazky, ale právě i prostor celého areálu. Důležitou součástí jejich života byl obchod s okolním světem včetně dálkového obchodu, díky kterému místní obyvatelé získali přístup i k luxusnějším předmětům. Oppidum tedy bylo důležitým řemeslným a výrobním centrem. Rozvinuté bylo i stavitelství, jelikož se zdá, že vnitřní plocha byla již při vzniku oppida rozparcelována na jednotlivé dvorce (Čižmář, M. 2004, 25-28).

Doklad zabezpečení majetku nám i na tomto oppidu podávají časté nálezy železných klíčů a kování zámků.

Artefakt: Rámečkový klíč
Objekt: 602-1786
Typ: A3a
Podrobnější popis: S kroužkem na konci
Materiál: Železo
Rozměry: 239 mm; průměr očka 24 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 10
Identifikační číslo: SH-1
Literatura: Meduna 1961, Taf. 37:11

Artefakt: Klíč?
Objekt: 602-1783
Typ: -
Podrobnější popis: Dvakrát do pravého úhlu ohnutý předmět s kroužkem na konci
Materiál: Železo
Rozměry: 304 mm; průměr očka 30 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: -
Identifikační číslo: SH-2
Literatura: Meduna 1961

Artefakt: Klíč?
Objekt: 602-1789
Typ: -
Podrobnější popis: Do pravého úhlu ohnutý předmět s kroužkem na konci
Materiál: Železo
Rozměry: 123 mm; průměr očka 24 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: -
Identifikační číslo: SH-5
Literatura: Meduna 1961

Artefakt: Klíč?
Objekt: 602-1785
Typ: -
Podrobnější popis: Do pravého úhlu ohnutý předmět s kroužkem na konci
Materiál: Železo
Rozměry: 228 mm; průměr očka 18 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: -
Identifikační číslo: SH-3
Literatura: Meduna 1961

Artefakt: Klíč?
Objekt: 602-1788
Typ: -
Podrobnější popis: Esovitě zahnutý předmět s kroužkem na konci
Materiál: Železo
Rozměry: 189 mm; průměr očka 19 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: -
Identifikační číslo: SH-4
Literatura: Meduna 1961

Artefakt: Klíč?
Objekt: 602-1790
Typ: -
Podrobnější popis: Na jednom konci neuzavřený kroužek, na druhém ohnutý do pravého úhlu
Materiál: Železo
Rozměry: 87 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: -
Identifikační číslo: SH-6
Literatura: Meduna 1961

Artefakt: Klíč?
Objekt: 602-1791
Typ: -
Podrobnější popis: Do pravého úhlu ohnutý předmět s kroužkem na konci
Materiál: Železo
Rozměry: 71 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: -
Identifikační číslo: SH-7
Literatura: Meduna 1961

Artefakt: Esovítý klíč
Objekt: A 9034
Typ: A2a
Podrobnější popis: S kroužkem na konci
Materiál: Železo
Rozměry: 87 mm; průměr očka 17 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 11:7
Identifikační číslo: SH-8
Literatura: Meduna 1961, Taf. 18:7

Artefakt: Fragment předmětu
Objekt: Inv. č. M 127/1746 5
Typ: -
Podrobnější popis: Možná se jedná o klíč?
Materiál: Železo
Rozměry: 64 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: -
Identifikační číslo: SH-9
Literatura: Meduna 1961

Artefakt: Rámečkový klíč
Objekt: Inv. č. M 201/1636 4
Typ: A3b
Podrobnější popis: S kroužkem
Materiál: Železo
Rozměry: 119 mm; průměr očka 18 mm; rám 14x17 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 11:2
Identifikační číslo: SH-13
Literatura: Meduna 1961; Taf. 18:2

Artefakt: Rámečkový klíč
Objekt: Inv. č. M 201/1636 5
Typ: A3b
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: 144 mm; průměr očka 18 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 11:1
Identifikační číslo: SH-14
Literatura: Meduna 1961; Taf. 18:1

Artefakt: Hákovitý klíč
Objekt: Inv. č. M 130/7
Typ: A1a
Podrobnější popis: S kroužkem
Materiál: Železo
Rozměry: 287 mm; průměr očka 20 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 11:3
Identifikační číslo: SH-10
Literatura: Meduna 1961; Taf. 18:3

Artefakt: Esovítý klíč
Objekt: Inv. č. M 201/1636 1
Typ: A2a
Podrobnější popis: S kroužkem
Materiál: Železo
Rozměry: 72 mm; průměr očka 24 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 11:8
Identifikační číslo: SH-11
Literatura: Meduna 1961; Taf. 18:8

Artefakt: Fragment klíče
Objekt: Inv. č. M 201/1636 3
Typ: A1
Podrobnější popis: Pravděpodobně hákovitého klíče s kroužkem
Materiál: Železo
Rozměry: 156 mm; průměr očka 21 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: -
Identifikační číslo: SH-12
Literatura: Meduna 1961

Artefakt: Rámečkový klíč
Objekt: Inv. č. M 201/1636 6
Typ: A3a
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: 164 mm; průměr očka 27 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 12:1
Identifikační číslo: SH-15
Literatura: Meduna 1961; Taf. 19:1

Artefakt: Fragment klíče
Objekt: Inv. č. M 231/1728 1
Typ: A3
Podrobnější popis: Rámečkový?
Materiál: Železo
Rozměry: 49 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 11:9
Identifikační číslo: SH-16
Literatura: Meduna 1961; Taf. 18:9

Artefakt: Fragment klíče
Objekt: Inv. č. M 231/1728 5
Typ: -
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: 27 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 11:11
Identifikační číslo: SH-17
Literatura: Meduna 1961; Taf. 18:11

Artefakt: Fragment klíče
Objekt: Inv. č. 274/4
Typ: -
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: 62 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: -
Identifikační číslo: SH-19
Literatura: Meduna 1961

Artefakt: Kování zámku
Objekt: Inv. č. N 5/32
Typ: Dc
Podrobnější popis: Se středovým otvorem
Materiál: Železo
Rozměry: 83x33 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 12:2
Identifikační číslo: SH-21
Literatura: Meduna 1961; Taf. 19:2

Artefakt: Esovité klíč
Objekt: Neznášeno
Typ: A2b
Podrobnější popis: Esovité klíč s třemi zuby
Materiál: Železo
Rozměry: Neznášeno (90 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 11:6
Identifikační číslo: SH-23
Literatura: Meduna 1961; Taf. 18:6

Artefakt: Hákovitý klíč
Objekt: Inv. č. N 5/16
Typ: A1a
Podrobnější popis: S kroužkem
Materiál: Železo
Rozměry: 303 mm; průměr očka 23 mm; průměr dalšího kroužku 36 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 11:10
Identifikační číslo: SH-20
Literatura: Meduna 1961; Taf. 18:10

Artefakt: Kování zámku
Objekt: Inv. č. M 274/5
Typ: Db
Podrobnější popis: Obdélníkového tvaru
Materiál: Železo
Rozměry: 54x40 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 12:9
Identifikační číslo: SH-18
Literatura: Meduna 1961; Taf. 19:9

Artefakt: Hákovitý klíč
Objekt: Neznášeno
Typ: A1b
Podrobnější popis: Trojitě zahnutý klíč
Materiál: Železo
Rozměry: 315 mm; průměr očka 18 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 11:5
Identifikační číslo: SH-22
Literatura: Meduna 1961; Taf. 18:5

2.19 Stradonice, okr. Beroun

Asi nejnámější české oppidum Stradonice se nachází na vrchu Hradiště, které ze severu obtéká řeka Berounka a na jihu Habrův potok (Waldhauser 2001, 464). Prostor celého oppida zaujímá plochu o rozloze 90,3 ha a bylo pravděpodobně rozděleno na akropoli a předhradí. Lokalita je archeologicky evidována od roku 1877, kdy zde byl objeven depot zlatých mincí, který vyvolal velký zájem tehdejších archeologů. V letech 1894 až 1902 zde prováděl výzkumy J.L. Píč, ale nevytvořil žádnou dokumentaci a nálezy z této doby jsou rozptýleny v řadě muzeí.

Při výzkumu v roce 1981 bylo zjištěno, že vnitřní zástavba byla uspořádána do

dvorců, podobně jako na dalších oppidech. Nejvíce staveb bylo zjištěno v severní a v severovýchodní části areálu. V celé oblasti oppida bylo nalezeno velké množství nálezů, od zlatých a stříbrných mincí až po spony, skleněné a jantarové korále. Ze Stradonic pochází i velké množství dokladů o výrobní a zemědělské činnosti v podobě dochovaných radlic, kos, seker a dalších nástrojů.

Hlavním doloženým souborem z lokality Stradonice je množství klíčů objevených J.L. Pičem (Pič 1906). Na obrázku (tab. 8) můžeme vidět množství velkých i menších klíčů různých typů. V případě ST-3 a ST-14 se jedná o bronzové klíče, ostatní jsou vyrobeny ze železa.

Na našem území se jedná o největší soubor artefaktů náležící k tématu klíčů a zámků. Podle dostupných zpráv se jich zde našly „stovky“, ale většina z nich nebyla nikdy publikována. Přesto se jedná o velmi důležitý soubor ukazující rozmanitost těchto předmětů v době laténské. Hned první klíč je na našem území velkou vzácností, jedná se o „T“ tvar klíče, které jsou známy především z území Francie. V souboru dále můžeme najít minimálně dva doklady rámečkových klíčů, které patří k pružinovým zámkům, kde pomocí tvaru své koncovky uvolňují závlačku ze zámku. Výjimečnost stradonických klíčů dokládají také dva exempláře z bronzu. Bronzové klíče jsou na našem území vzácné, známe už jen jeden další případ – klíč z Trisova (TR-4). Stejně jako na dalších lokalitách, tak i zde je typ esovitých klíčů zastoupený velkým množstvím exemplářů. Jako vždy je velmi obtížné dochované nálezy klíčů přiřadit k jednotlivým typům zámků a hledat jejich využití. Větší, především hákovité klíče, pravděpodobně sloužily k uzavírání dveří nebo vrat hospodářských budov. Naopak menší, například dva již zmíněné bronzové klíče, snad sloužily k uzamykání soukromých skříněk. U nejčastěji zastoupených esovitých klíčů můžeme počítat s jejich využitím jak u mechanismů na dveřích, tak i na menších zámcích.

Artefakt: Klíč ve tvaru „T“
Objekt: Neznámý
Typ: A4
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: Neznámý (217 mm; průměr očka 13 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 8:1
Identifikační číslo: ST-1
Literatura: Pič 1906, Tab. XXXII

Artefakt: Rámečkový klíč
Objekt: Neznámý
Typ: A3a
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: Neznámý (146 mm; průměr očka 13 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 8:2
Identifikační číslo: ST-2
Literatura: Pič 1906, Tab. XXXII

Artefakt: Esovítý klíč
Objekt: Nezjištěno
Typ: A2d
Podrobnější popis: -
Materiál: Bronz
Rozměry: Nezjištěno (26 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 8:3
Identifikační číslo: ST-3
Literatura: Píč 1906, Tab. XXXII

Artefakt: Esovítý klíč
Objekt: Nezjištěno
Typ: A2d
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno (33 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 8:4
Identifikační číslo: ST-4
Literatura: Píč 1906, Tab. XXXII

Artefakt: Klíč
Objekt: Nezjištěno
Typ: A1
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno (113 mm; průměr očka 20 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 8:5
Identifikační číslo: ST-5
Literatura: Píč 1906, Tab. XXXII

Artefakt: Esovítý klíč
Objekt: Nezjištěno
Typ: A2b
Podrobnější popis: Se třemi zuby umístěnými za sebou
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno (160 mm; průměr očka 9 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 8:6
Identifikační číslo: ST-6
Literatura: Píč 1906, Tab. XXXII

Artefakt: Esovítý klíč
Objekt: Nezjištěno
Typ: A2a
Podrobnější popis: Pravděpodobně se dvěma hroty
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno (206 mm; průměr očka 11 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 8:7
Identifikační číslo: ST-7
Literatura: Píč 1906, Tab. XXXII

Artefakt: Esovítý klíč
Objekt: Nezjištěno
Typ: A2c
Podrobnější popis: S hranatým zubem
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno (173 mm; průměr očka 17 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 8:8
Identifikační číslo: ST-8
Literatura: Píč 1906, Tab. XXXII

Artefakt: Esovítý klíč
Objekt: Nezjištěno
Typ: A2b
Podrobnější popis: Se třemi zuby umístěnými za sebou
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno (153 mm; průměr očka 18 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 8:9
Identifikační číslo: ST-9
Literatura: Píč 1906, Tab. XXXII

Artefakt: Esovítý klíč
Objekt: Nezjištěno
Typ: A2a
Podrobnější popis: Se dvěma hroty
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno (126 mm; průměr očka 19 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 8:10
Identifikační číslo: ST-10
Literatura: Píč 1906, Tab. XXXII

Artefakt: Fragment klíče
Objekt: Nezjištěno
Typ: -
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno (42 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 8:11
Identifikační číslo: ST-11
Literatura: Píč 1906, Tab. XXXII

Artefakt: Fragment koncovky klíče
Objekt: Nezjištěno
Typ: -
Podrobnější popis: Může se jednat o rámečkový klíč nebo esovítý klíč se dvěma hroty
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno (40 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 8:12
Identifikační číslo: ST-12
Literatura: Píč 1906, Tab. XXXII

Artefakt: Esovitý klíč
Objekt: Nezjištěno
Typ: A2c
Podrobnější popis: S hranatým zubem
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno (133 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 8:13
Identifikační číslo: ST-13
Literatura: Píč 1906, Tab. XXXII

Artefakt: Hákovitý klíč
Objekt: Nezjištěno
Typ: A1c
Podrobnější popis: -
Materiál: Bronz
Rozměry: Nezjištěno (60 mm; průměr očka 8 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 8:14
Identifikační číslo: ST-14
Literatura: Píč 1906, Tab. XXXII

Artefakt: Fragment koncovky klíče
Objekt: Nezjištěno
Typ: -
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno (45 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 8:15
Identifikační číslo: ST-15
Literatura: Píč 1906, Tab. XXXII

Artefakt: Fragment koncovky klíče
Objekt: Nezjištěno
Typ: A2b
Podrobnější popis: Se třemi zuby
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno (42 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 8:16
Identifikační číslo: ST-16
Literatura: Píč 1906, Tab. XXXII

Artefakt: Fragment hákovitého klíče
Objekt: Nezjištěno
Typ: A1
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno (106 mm; průměr očka 12 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 8:17
Identifikační číslo: ST-17
Literatura: Píč 1906, Tab. XXXII

Artefakt: Fragment klíče
Objekt: Nezjištěno
Typ: -
Podrobnější popis: Se dvěma zuby
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno (139 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 8:18
Identifikační číslo: ST-18
Literatura: Píč 1906, Tab. XXXII

Artefakt: Menší hákovitý klíč
Objekt: Nezjištěno
Typ: A1
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno (126 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 8:19
Identifikační číslo: ST-19
Literatura: Píč 1906, Tab. XXXII

Artefakt: Hákovitý klíč
Objekt: Nezjištěno
Typ: A1
Podrobnější popis: S ulomenými dvěma zuby
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno (133 mm; průměr očka 13 mm)
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 8:20
Identifikační číslo: ST-20
Literatura: Píč 1906, Tab. XXXII

Při výzkumech Albína Stockého v roce 1929 byly nalezeny tři předměty související se zámky, jednalo se nález plechového obdélníkového kování, železný hákovitý klíč a závlačka (Venclová – Valentová 2012, 206).

Fragment obdélníkového kování pochází z objektu Chata VIII a má výrazný středový otvor, tudíž se můžeme domnívat, že se jedná o kování zámku dveří nebo nějaké truhly či skřínky. Druhý předmět, který je v uvedené literatuře popsán jako hákovitý klíč, je poněkud problematičtější. Předmět se dochoval v tak špatném stavu, že

se sice může jednat o klíč, ale nemůžeme to s jistotou takto interpretovat. Stejně tak problematická je i závlačka, ze které se dochoval pouze fragment.

Artefakt: Fragment kování zámku
Objekt: Chata VIII
Typ: Db
Podrobnější popis: Obdélníkového tvaru
Materiál: Železo
Rozměry: Neznámé
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 9:1
Identifikační číslo: ST-21
Literatura: Venclová – Valentová 2012, obr. 100:587111-1

Artefakt: Hákovitý klíč?
Objekt: Chata VII
Typ: A1a
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: 114 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab.9:2
Identifikační číslo: ST-22
Literatura: Venclová – Valentová 2012, obr. 100:587107-8

Artefakt: Závlačka?
Objekt: Chata VIII
Typ: C
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: 84 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 9:5
Identifikační číslo: ST-25
Literatura: Venclová – Valentová 2012, obr. 100:597455

Při záchranném výzkumu v roce 1981, který byl kompletně zpracován a publikován, byl nalezen fragment antropomorfního klíče (Rybová – Drda 1994, 110). I v tomto případě musíme zdůraznit, že jelikož se jedná o takový fragment, tak si nemůžeme být jistí, že se opravdu jednalo o část klíče. To samé platí k druhému nálezů z tohoto výzkumu, o domnělém kování zámku. Takto těžce poničený artefakt jde jen stěží s jistotou interpretovat jako kování, natož abychom ho přiřadili do kategorie zámkových kování.

Artefakt: Fragment esovitého klíče?
Objekt: Dům 64
Typ: A2
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: Neznámé
Datace: LT D1 – LT D1
Příloha: Tab. 9:3
Identifikační číslo: ST-23
Literatura: Rybová – Drda 1994, 110; Fig. 37:7

Artefakt: Kování zámku?
Objekt: Jáma 116
Typ: -
Podrobnější popis: Obdélníkového tvaru
Materiál: Železo
Rozměry: Neznámé
Datace: LT D1 – LT D1
Příloha: Tab. 9:4
Identifikační číslo: ST-24
Literatura: Rybová – Drda 1994, 110; Fig. 37:5

2.20 Třísov, okr. Český Krumlov

Oppidum Třísov je prvním z oppid, která leží na řece Vltavě a kopírují tak starou obchodní stezku ze Solné komory. Nachází se v katastrálním území Třísov obce Holubov a jedná se o nejjižnější oppidum na našem území. Hradiště tedy leží v Jihočeském kraji, přibližně 13 kilometrů od Českých Budějovic a je umístěno v

meandru Vltavy. Nejvyšší bod se nachází v 551 metrech nad mořskou hladinou a od hladiny Vltavy jej odděluje příkrý 120 metrů vysoký sráz. Právě tento sráz poskytoval oppidu přirozenou ochranu na jeho severozápadní straně, západní a jihozápadní strana byly pak opevněny fortifikací, kterou tvořily dvě souběžné hradby s vnějšími hrotitými příkopy. Čelní strana byla postavena ze sucho kladených kamenů, který byly opět zpevněny svislými kůly v jednodetových odstupech. Hlavní brána měla pro tuto dobu klasický kleš'ovitý tvar doplněný menším valem, který chránil pramen vody, který byl v jejím sousedství (Břeň 1966).

Klíče často slouží jako dobrý ukazatel ekonomického a společenského postavení obyvatel a ani na tomto oppidu nechybí takovéto doklady. V Třísově byl nalezen jeden bronzový a 4-5 železných klíčů (Břeň 1966, 113). Jedná se o klíče středně velké až malé náležející do kategorie hákovitých a esovitých klíčů. V jednom případě se z klíče dochoval jen úchop, může se tedy jednat o hákovitý klíč nebo je to horní část závlačky k pružinovému zámku. Nejzajímavějším klíčem je malý esovitý klíček, který je vyroben z bronzu. Jedná se o vzácný kus a Jiří Břeň (Břeň 1966, 114) uvádí, že na tomto oppidu mohl žít někdo náležící bohatší vrstvě obyvatelstva. Kromě zdejšího nálezů se bronzové klíče našly již jen na oppidu Stradonice (ST-3, ST-14).

Artefakt: Hákovitý klíč
Objekt: Nezjištěno
Typ: A1c
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 13:1
Identifikační číslo: TR-1
Literatura: Břeň 1966, 113-115; Tab. XXXI:4

Artefakt: Fragment klíče nebo závlačky?
Objekt: Nezjištěno
Typ: A1/C
Podrobnější popis: Fragment v podobě úchopu
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 13:1
Identifikační číslo: TR-3
Literatura: Břeň 1966, 113-115; Tab. XXXI:3

Artefakt: Hákovitý klíč
Objekt: Nezjištěno
Typ: A1c
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 13:2
Identifikační číslo: TR-2
Literatura: Břeň 1966, 113-115; Tab. XXXI:5

Artefakt: Malý klíč esovitého tvaru
Objekt: Nezjištěno
Typ: A2a
Podrobnější popis: -
Materiál: Bronz
Rozměry: Nezjištěno
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 13:4
Identifikační číslo: TR-4
Literatura: Břeň 1966, 113-115; Tab. XXVI:1

2.21 Závist, okr. Praha-západ

Významné naleziště oppida Závist leží na území obce Lhota v okrese Praha-západ. Keltské hradiště zde stálo ve 2.-1. století př. Kr. Mezi lety 1963-1990 zde

probíhal terénní výzkum a lokalita patří mezi první archeologicky zjištěné lokality na našem území. Oppidum tvořila akropole na nejvyšším bodě, předhradí pod ní při cestě a podhradí na plošinách sklánějících se pozvolna k Vltavě a Zbraslavi. Součástí opevnění bylo několik bran a dodnes patrné hradby v podobě valů.

Na lokalitě probíhal v letech 1963 až 1990 systematický výzkum, v prvních deseti letech pod vedením Libuše Jansové a to především v oblasti akropole a hlavní brány D. Druhá fáze výzkumu v letech 1973 až 1990 byla již pod vedením Karly Motykové s pomocí Aleny Rybové a Petra Drdy (Motyková – Drda – Rybová 1978, 259-343; Motyková – Drda – Rybová 1990, 308-433).

Na akropoli bylo nalezeno velké množství železných předmětů a do kategorie staveb spadá i několik nálezů zastupujících klíče a kování zámků (Drda – Rybová – Motyková 1978, Fig.17:9). Mezi klíče řadíme jeden rámečkový spadající k pružinovému zámku. Dále pak klíče náležící do kategorie esovitých klíčů, ty zde můžeme najít tři. Mezi další předměty zde nalezené patří závlačky k pružinovým zámkům, které jsou zastoupeny třemi exempláři. Co se týká přímo zámkových mechanismů, tak zde bylo nalezeno celkem pět kování zámků. Zajímavý je také nález unikátního trojramenného kování, které bylo patrně součástí kloubového závěsu (Motyková – Drda – Rybová 1978, Fig. 16:4). Začneme tedy pružinovými zámky a s tím spojenými klíči. Na akropoli byly nalezeny celkem čtyři předměty dokládající právě tento systém. Jedná se o jeden rámečkový klíč, podobný nález můžeme najít i ve Stradonicích (ST-2). Dalšími doklady těchto mechanismů jsou již typické závlačky (ve dvou exemplářích) a jeden její fragment. Podobné vidíme na lokalitách v Bezdědovicích (BE1-1) a Rýsově (RY-1, RY-2). Kromě těchto klíčů se zde dále našly opět i esovité klíče, přesněji dva exempláře a jeden fragment. Podobné můžeme vidět na oppidu v Hrazanech (HR-2, HR-3). U fragmentu esovitého klíče není opět zcela jisté, zda-li se opravdu o klíče jednalo.

Kromě klíčů se na akropoli Závisti našla také kování zámků, ve všech případech se jedná o kování obdélníkového tvaru s otvorem v jejich středu, pravděpodobně klíčovou dírkou. Zajímavým nálezem je bezesporu poslední uváděný nález, který je publikován jako dekorativní závěs dveří, podobný typ nálezů můžeme vidět i v depotu z Rýsova (RY-5).

Artefakt: Rámečkový klíč
Objekt: 684/65; Sonda A 28, sektor 3
Typ: A3
Podrobnější popis: S kroužkem na konci; s obdélníkovým rámem
Materiál: Železo
Rozměry: délka 154 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 16:1
Identifikační číslo: ZA-1
Literatura: Motyková – Drda – Rybová 1978, Fig. 17:9

Artefakt: Esovitý klíč
Objekt: 1361/75; Sonda A 27, sektor 6
Typ: A2a
Podrobnější popis: Antropomorfní tvar
Materiál: Železo
Rozměry: délka 120 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 15:1
Identifikační číslo: ZA-2
Literatura: Motyková – Drda – Rybová 1978, Fig. 23:8,9

Artefakt: Esovitý klíč
Objekt: 1452/77; Sonda A 27, sektor 10
Typ: A2a
Podrobnější popis: Antropomorfní tvar
Materiál: Železo
Rozměry: délka 140 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 15:2
Identifikační číslo: ZA-3
Literatura: Motyková – Drda – Rybová 1978, Fig. 25:16

Artefakt: Fragment esovitého klíče
Objekt: 1241/73; Sonda A 26, sektor 16
Typ: A2
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: délka 144 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 15:3
Identifikační číslo: ZA-4
Literatura: Motyková – Drda – Rybová 1978, Fig. 21:1

Artefakt: Fragment závlačky
Objekt: 306/64; Sonda A 20, sektor 2
Typ: C; k zámku B3
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: délka 42 mm
Datace: LT D
Příloha: Tab. 16:2
Identifikační číslo: ZA-5
Literatura: Motyková – Drda – Rybová 1978, Fig. 5:13

Artefakt: Závlačka
Objekt: 181/65; Sonda A 28, sektor 1 (polozemnice)
Typ: C
Podrobnější popis: S ulomenými křídélky; s kroužkem na konci
Materiál: Železo
Rozměry: délka 128 mm
Datace: LT D
Příloha: Tab. 16:3
Identifikační číslo: ZA-6
Literatura: Motyková – Drda – Rybová 1978, Fig. 11:11

Artefakt: Závlačka
Objekt: 1361/75; Sonda A 27, sektor 6
Typ: C
Podrobnější popis: S kroužkem na konci
Materiál: Železo
Rozměry: délka 167 mm
Datace: LT C2 – LT D1
Příloha: Tab. 16:4
Identifikační číslo: ZA-7
Literatura: Motyková – Drda – Rybová 1978, Fig. 23:7

Artefakt: Kování zámku
Objekt: 279/65; Sonda A 3, sektor 2-3
Typ: Db
Podrobnější popis: Obdélníkový tvar s otvorem
Materiál: Železo
Rozměry: 32x36 mm
Datace: LT D1 – LT D1
Příloha: Tab. 17:1
Identifikační číslo: ZA-8
Literatura: Motyková – Drda – Rybová 1978, Fig. 11:1

Artefakt: Kování zámku
Objekt: 309/65; Sonda A 28, sektor 4
Typ: Da
Podrobnější popis: Téměř čtvercový tvar s otvorem
Materiál: Železo
Rozměry: 45x40 mm
Datace: LT D1 – LT D1
Příloha: Tab. 17:2
Identifikační číslo: ZA-9
Literatura: Motyková – Drda – Rybová 1978, Fig. 12:7

Artefakt: Kování zámku
Objekt: 685/65; Sonda A 28, sektor 1 (polozemnice)
Typ: Db
Podrobnější popis: Dva fragmenty; větší fragment s čtvercovým otvorem
Materiál: Železo
Rozměry: 42x33 mm; 43x24 mm
Datace: LT D1 – LT D1
Příloha: Tab. 17:3
Identifikační číslo: ZA-10
Literatura: Motyková – Drda – Rybová 1978, Fig.

17:4

Artefakt: Kování zámku

Objekt: 621/65; Sonda A 28, sektor 1 (polozemnice)

Typ: Bb

Podrobnější popis: Obdélníkového tvaru s pozůstatkem otvoru (klíčová dírka?)

Materiál: Železo

Rozměry: 50x33 mm

Datace: LT D1 – LT D1

Příloha: Tab. 17:4

Identifikační číslo: ZA-11

Literatura: Motyková – Drda – Rybová 1978, Fig. 15:10

Artefakt: Kování zámku

Objekt: 2083/77; Sonda 7, sektor 2

Typ: Db

Podrobnější popis: Část obdélníkového kování s otvorem

Materiál: Železo

Rozměry: 31x22 mm

Datace: LT D1 – LT D1

Příloha: Tab. 17:5

Identifikační číslo: ZA-12

Literatura: Motyková – Drda – Rybová 1978, Fig. 28:3

Artefakt: Závěs dveří

Typ: E

Objekt: 641/65; Sonda A 28, sektor 1 (polozemnice)

Podrobnější popis: Dekorativní závěs dveří

Materiál: Železo

Rozměry: délka 178 mm

Datace: LT D1 – LT D1

Příloha: Tab. 17:6

Identifikační číslo: ZA-13

Literatura: Motyková – Drda – Rybová 1978, Fig. 16:4

V obranné soustavě oppida vystupuje jako svébytný celek předsunutá šijová fortifikace, která předěluje jihovýchodní úpatí vrchu. A právě v tomto prostoru v okolí brány A proběhl během systematického zkoumání Závisti další výzkum (Motyková – Drda – Rybová 1990, 308-433). Nás samozřejmě budou zajímat nálezy týkající se vybavení domů v podobě dokladů zámků na dveřích či vratech, které dokládají snahu o ochranu majetku obyvatel oppida či mohou sloužit k uzavírání celých objektů. Z domu 13b ze IV. horizontu byl získán fragment hákovitého klíče, který je menší než podobný klíč nalezený ve stejném horizontu. Právě u druhého klíče rozměry naznačují, že se jednalo o klíč k velké posuvné závoře, vyslovena je i úvaha o možnosti, že by se mohlo přímo jednat o klíč k vratům ulicového průchodu (Motyková – Drda – Rybová 1990, 350), protože se našel nedaleko brány A v prostoru dvora. Pravděpodobně ale patřil k zámku velkých vrat. Dalším exemplářem, tentokrát menšího klíče, je fragment z obytného domu 13 z II. Horizontu.

Artefakt: Fragment hákovitého klíče
Objekt: Dům 13b
Typ: A1a
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno
Datace: LT D1
Příloha: Tab. 14:1
Identifikační číslo: ZA-14
Literatura: Motyková – Drda – Rybová 1990, Obr. 46:5

Artefakt: Hákovitý klíč
Objekt: 84; sonda F 30; sektor 14-L4
Typ: A1a
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno
Datace: LT D1
Příloha: Tab. 14:2
Identifikační číslo: ZA-15
Literatura: Motyková – Drda – Rybová 1990, Obr. 49:2

Artefakt: Hákovitý klíč?
Objekt: Dům 13
Typ: A1
Podrobnější popis: -
Materiál: Železo
Rozměry: Nezjištěno
Datace: LT C2
Příloha: Tab. 14:3
Identifikační číslo: ZA-16
Literatura: Motyková – Drda – Rybová 1990, Obr. 37:3

3 Analýza nálezů na našem území

Z katalogu nálezů můžeme vidět, že se na našem území našla více než stovka nálezů spojených s klíči a zámky. U zámek se jedná vždy o kování, u klíčů pak vidíme několik základních typologických kategorií. Jak bylo zmíněno v metodice práce, některé artefakty budou z této analýzy vyřazeny, jelikož jejich dochovaný tvar neumožňuje jejich zařazení do příslušné kategorie, případně se jedná o nálezy, u kterých můžeme téměř s jistotou tvrdit, že se o klíče nejedná. Celkem tedy náš katalog nálezů čítá devadesát předmětů náležících do klíčů a dvacet dva předmětů spadajících do kategorie zámkových kování či ostatních. K analýze je vhodných 47 klíčů a 12 kování, přičemž dalších 15 klíčů a 7 kování je vedeno jako sporných, jelikož se o daný artefakt jedná, ale opět si tím nemůžeme být naprosto jistí.

3.1 Analýza kontextu nálezů

Zajímavým aspektem je také sledování kontextu nálezů jednotlivých předmětů. Všechny uvedené klíče a kování zámek v soupisu pochází ze dvou hlavních kategorií lokalit – ze sídlišť a depotů. Sídlíště se dále dělí na hradiště z LT A, oppida a otevřená sídlíště. Oppida jsou jedním z nejdůležitějších bodů poznání pro dobu 2.-1. st. př. n. l. a byla to hlavní centra řemeslné činnosti a obchodu nejen na našem území (Drda – Rybová 1997, 93-104). V našem soupisu z oppid pochází celkem 64 klíčů nebo závlaček a 13 kování zámek nebo závěsů dveří, jedná se tedy o velmi podstatnou část a můžeme tak říci, že soubory nálezů z oppid jsou pro poznání naší problematiky

nejdůležitější. Dalším důležitým bodem je také to, že ze Stradonic a Starého Hradiska se nám dochovaly desítky zástupců klíčů, takže tvoří páteř poznání pro naše území. Mezi zástupci klíčů tak můžeme vidět všechny typologické druhy známé z našeho území. Tento stav je samozřejmě především ovlivněn tím, že oppida byla na našem území dlouho dobu systematicky zkoumána.

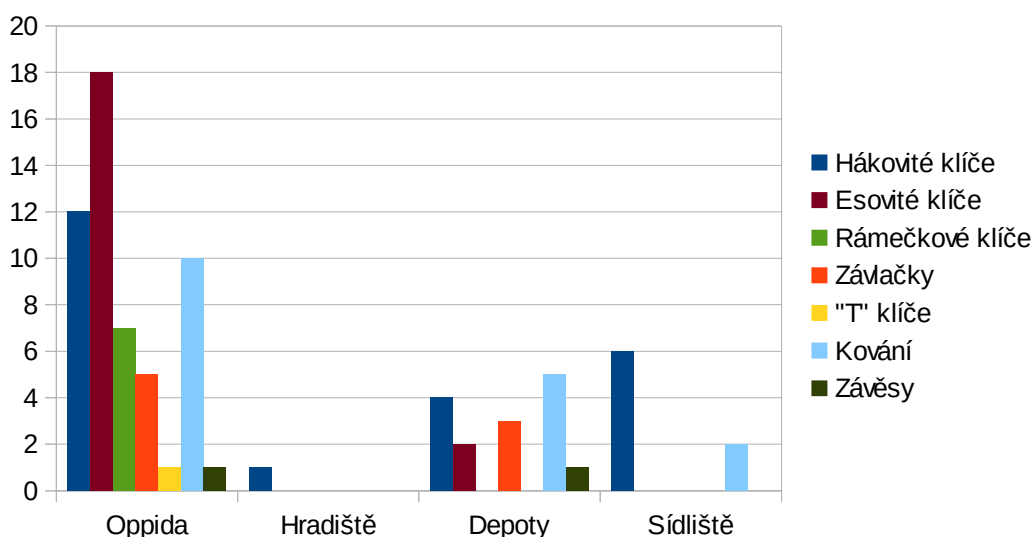
Druhým typem lokalit jsou pak depoty železných nástrojů, ve kterých se klíče vyskytují. Jedná se o úmyslné společné uschování předmětů. Pravděpodobně nejčastější příčinou jejich uložení byla neklidná období, ať už v podobě válek nebo prostého strachu z toho, že majetek někdo ukradne. Další možnou interpretací depotů jsou sklady obchodníků a řemeslníků, kteří si již svůj majetek z nějakého důvodu nikdy nevyzvedli. Jiným typem depotů jsou depoty votivní, které byly vhazovány do pramenů, rašelinišť, jezer nebo říčních toků (Michálek 1999, 29). Pro dobu laténskou jsou nejčastější depoty mincí (Stradonice), dále pak depoty železných nástrojů (Kolín) nebo žernovů (Radovesice) a šperků (Duchcov) (Michálek 1999, 29-31). Podle umístění se dají také depoty rozlišit, a to na depoty z areálů sídlišť, na depoty mimo takové areály a na depoty v pramenech a studnách. V západních Čechách k tomu ještě přibývají nálezy v přírodních pahorcích a ve vrcholech starších mohyl. Nejčastějším způsobem uložení depotů bylo v hliněných nádobách, takto se převážně ukládaly mince a v několika případech i jiné předměty ze železa. Kromě již zmíněných variant mohly být depoty uloženy v organických materiálech jako jsou nejrůznější lněné, plátěné a kožené váčky, které jsou někdy nepřímo doloženy nálezy uzávěrů. Několik dalších hromadných nálezů bylo uloženo v dřevěných skřínkách, které obsahovaly výhradně železné nástroje (Michálek 1999, 31-32). V našem soupisu se jedná o 12 klíčů či závlaček a 6 kování zámků či závěsů dveří. Oproti oppidům se tedy jedná o podstatně menší počet nálezů, avšak i tyto jsou velmi důležité pro poznání této problematiky. Problémem u nálezů z depotů je to, že podstatnou část nemůžeme s jistotou interpretovat jako jisté zástupce klíčů nebo kování, protože se stejně jako na ostatních nálezích podepsal stav dochování. Ale například zástupci klíčů z lokality Bezdědovice 1 patří mezi snadno zařaditelné exempláře, u kterých lze hledat analogie s jinými nálezy z jiných lokalit. Z Rýsova zas máme dochované závlačky a dva hákovité klíče, i když u klíče RY-3 je poněkud problém s jeho interpretací, ale o tom až v další kapitole. Nejhůře na tom jsou z hlediska možnosti interpretace nálezy z Kolínského depotu, kde se dochovaly pouze fragmenty něčeho, co mohly, ale také nemusí být klíče. Zajímavým je také nález velkého hákovité

klíče z Černova CE-1, který je spolu s celým depotem datován do časného laténu, čímž se značně vymyká ostatním nálezům, které spadají spíše do pozdějších etap doby laténské.

Třetí a poslední kategorií v typu lokalit jsou pak sídliště, ze kterých máme 15 klíčů nebo závlaček a pouze 2 kování zámků. Z 15 klíčů je ale pouze 6 možné interpretovat jako klíče, protože se buď opět jedná o špatně dochované exempláře nebo jako v případě dvou předmětů z Bořitova (BO-1, BO-2) se spíše než o závlačky jedná o velké skoby s očkem. Jiné nálezy však mohou konkurovat podobným typům, které byly nalezeny na oppidech. Jedná se především o zástupce hákovitých klíčů z Dalešic (DA-1), Jaroměřic (JA-2), Místřína (MI-1) či Radovesic (RA-1). Klíč RA-1 je výjimečný tím, že je datován do období časného laténu a tvoří tak s klíčem z Černova jediné dva zástupce z tohoto období na našem území.

Ve stručnosti tak můžeme říci, že nejpodstatnější složku našeho poznání tvoří velké soubory nálezů z oppid, avšak i zástupci z depotů a sídlišť jsou neocenitelným zdrojem poznání. Z oppid máme zástupce všech skupin klíčů, zatímco v depotech se vyskytují pouze hákovité klíče nebo závlačky a ze sídlištních lokalit máme pouze hákovité klíče.

Nyní se podíváme na analýzu kontextu našich nálezů na grafovém zobrazení, ve kterém si přehledně ukážeme, jaké typy nálezů se na jednotlivých typech lokalit našly.

Obrázek 3: Zobrazení jednotlivých typů nálezů podle kontextu.

Z grafu (obr. 3) vyplývá, že nejpodstatnější část nálezů spojených s klíči a zámky pochází z oppid. Je to pochopitelné, protože právě tyto lokality byly nejvíce

zkoumány a máme z nich velké množství nálezů. V depotech se vyskytují především hákovité klíče a kování zámků, na sídlištích pak výhradně hákovité klíče a pár kování zámků. Ohledně kování zámků na sídlištích je toto zjištění značně zajímavé, více se nad tímto zamysleme v interpretaci nálezů. Nález z časně laténského hradiště máme pouze jeden, jedná se o velký hákovitý klíč z Černova, který zde byl součástí depotu.

3.2 Geografie nálezů

Jak je vidět na níže přiložené mapě (obr. 4), nemůžeme nálezy klíčů na našem území nějak zvlášť specificky rozdělit. Jednotlivé typy jsou nalézány po celém území, kde známe osídlení z doby laténské, především se jedná o oppida a sídliště. Z toho samozřejmě plyne to, že v místech, kde se shromažďovalo největší množství lidí, tak právě tam nacházíme největší množství klíčů. Stav poznání celého fenoménu je také ovlivněn archeologickými výzkumy daných lokalit, jelikož nejvíce byla prozkoumána jednotlivá oppida, proto máme nejvíce nálezů právě z nich. Tímto nám tak vznikají především dvě hlavní oblasti, jedná se o oblast středních Čech kolem Prahy a poté území jižní Moravy, kde je několik sídlištních lokalit, na kterých byly ve většině případů nalezeny klíče pouze v malém množství.

Obrázek 4: Mapa Čech s jednotlivými typy nálezů

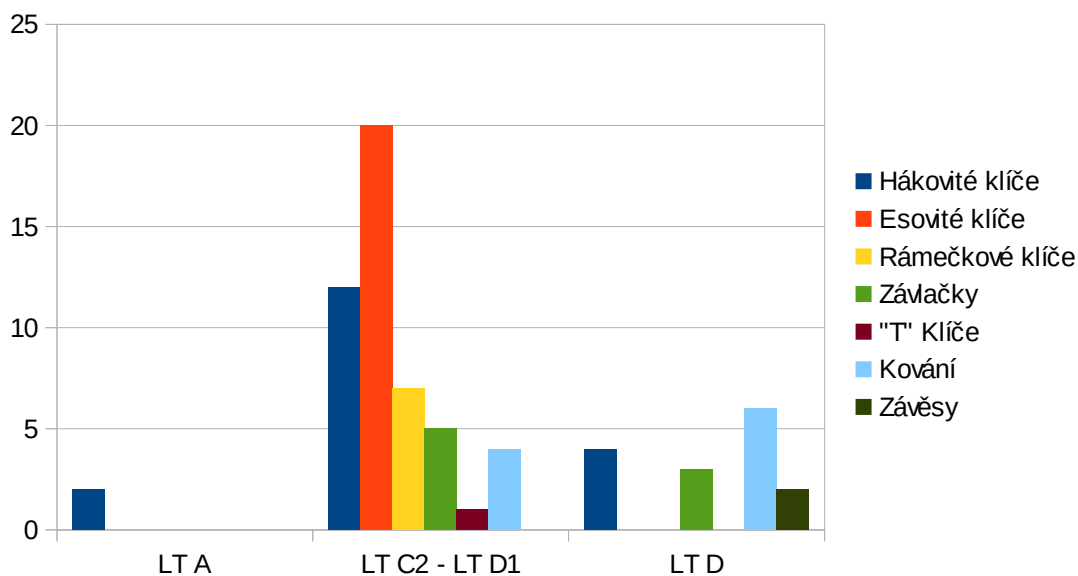
Na další mapě (obr. 5) můžeme vidět jednotlivé typy nálezů, se kterými se pracuje v této práci. Z ní názorně vyplývá to, že hlavně na oppidech v oblasti středních Čech bylo nalezeno největší a nejpestřejší množství nálezů související s klíči a doklady zámků. Na lokalitách Stradonice a Závist byly během jednotlivých výzkumů nalezeny

všechny základní typy klíčů i kování zámků, na Moravě se k těmto dvěma lokalitám přidává Staré Hradisko. Na oppidu v Hrazanech se vyskytují všechny typy klíčů, ale chybí zde doklady kování zámků, na dalších lokalitách se pak již jedná povětšinou o nálezy menších souborů, které náleží maximálně do dvou základních typových kategorií.

Obrázek 5: Mapa ČR - zobrazení jednotlivých typů klíčů

3.3 Analýza datování nálezů

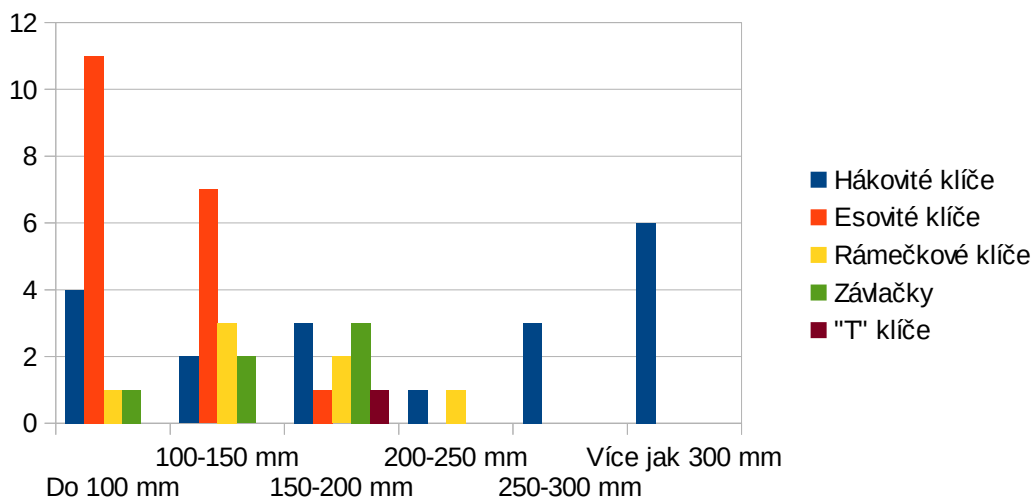
Obrázek 6: Zobrazení jednotlivých typů nálezů podle datování

Dalším podstatným aspektem při analýze našich nálezů je jejich datování.

Můžeme říci, že téměř většina klíčů a kování zámků pochází z pozdních období doby laténské (obr. 6), kde největší zastoupení mají nálezy z LT C2 – LT D1, což nám ohraničuje dobu oppid na našem území. Pouze dva hákovité klíče nám do této doby nezapadají, jedná se o klíč z Černova (CE-1) a klíč z Radovesic (RA-1), které náleží době časného laténu LT A. V období LT C2 – LT D1 máme doklady o všech typech nálezů spojených s klíči. Bližší interpretaci u datování nám bohužel nedovoluje zdrojová literatura, ze které v naší práci vycházíme. Nepopiratelné je však to, že doklady zámkových mechanismů na našem území pocházejí téměř výhradně až z pozdních fází doby laténské.

3.4 Analýza materiálu a metrických vlastností

Dále u všech nálezů sledujeme materiál, ze kterého jsou klíče či kování zámků vyrobeny a také jejich metrické vlastnosti, především jejich délku. U materiálu se téměř vždy jedná o železo, přesto máme několik nálezů bronzových klíčů, mezi ně patří dva klíče ze Stradonic (ST-3, ST-14) a jeden klíč z Třisova (TR-4). V těchto případech bronzových klíčů se jedná o velikostně menší předměty, kde největší z nich měří 56 mm (ST-14). Délka u ostatních klíčů a závlaček se pak již pohybuje ve velkém rozmezí, od nejmenších zástupců o velikosti do 100 mm až po největší zástupce, především hákovitých klíčů, o délce nad 300 mm. U všech předmětů s očkem byl také sledován právě průměr těchto oček, který se pohybuje od 7 mm až po 35 mm, nejčastěji však v rozmezí 18 až 24 mm. Sledování rozměrů u kování zámků je problematičtější, jelikož se nám dochovaly především fragmenty těchto předmětů. Nejmenší kování, u kterého známe rozměry, je fragment ze Závisti (ZA-12) o rozměrech 31x22 mm. Rozměrově největší je je nález z Bezdědovic (BE3-3) o velikosti 97x50 mm. Ostatní kování se pohybují v průměru kolem 40x45 mm.

Obrázek 7: Zobrazení jednotlivých typů klíčů podle jejich délky

Na grafu (obr. 7) je znázorněno jakých rozměrů dosahují jednotlivé typy klíčů. Zajímavé je sledovat, že zástupci hákovitých klíčů jsou ve všech kategoriích, ale především dominují těm nejdelším. U esovitých klíčů je tento fenomén opačný, s přibývajícím délkou ubývá těchto klíčů, což souvisí s jejich tvarem a pravděpodobným použitím v jim určených zámkových mechanismech, kde nebylo zapotřebí takové délky. Rámečkové klíče a závlačky dosahují v průměru podobných rozměrů, výhradně však nepřekračují hranici 250 mm.

3.5 Analýza hákovitých klíčů

Začněme tedy kategorií klíčů, v první části se zaměříme na klíče hákovitého tvaru. V naší databázi se s určitostí jedná o klíče CE-1, HR-1, ST-14, ST-20, SH-10, SH-22, SH-21, TR-1, TR-2, ZA-15, BE1-2, KO-1, RY-4, DA-1, JA1, JA2, MI-1, RA-1 a SK-1. Dalšími spornými klíči v této kategorii jsou pak ST-5, ST-17, ST-19 a RY-3. Klíče v této kategorii jsou většinou typickými zástupci hákovitých klíčů, jedná se o vcelku jednoduše vytvarované dlouhé háky, které sloužily k odemknutí příslušného zámku se západkou. Téměř všechny klíče nalezené na našem území spadající do této kategorií jsou vyrobeny ze železa. Klíč ST-14 je vyroben z bronzu a tvoří tak vzácnou výjimku na našem území. Z hlediska délky se hákovité klíče pohybují ve velkém rozpětí, i když ve většině případů se jedná o větší klíče. Zástupcem menších hákovitých klíčů je tak exemplář z Hrazan (HR-1), u kterého však neznáme jeho přesnou délku, avšak v porovnání s ostatními zde nalezenými klíči je jeho menší velikost zřejmá. Dalším menším zástupcem je pak nález z Jaroměřic (JA-1) o délce 92 mm, jenže v tomto případě se jen o část klíče, takže jeho délka musela být větší. Do menších hákovitých

klíčů pak musíme zařadit i všechny nálezy této kategorie ze Stradonic (ST-20, ST-5, ST-17, ST-19), jejichž, bohužel i v tomto případě neuvedená, pouze odhadnutá, velikost se pohybuje od 87,5 mm do 123,75 mm. Ostatní hákovité klíče jsou pak již zástupci typicky velkých hákovitých klíčů, u nich se délka pohybuje v rozmezí 185 - 355 mm. Mezi největší klíče patří klíč CE-1 z Černova, který dosahuje impozantní délky 355 mm. Většina klíčů má na konci těla klíče kroužek, v případě klíčů CE-1, SH-20 a RY-4 je na konci ještě dochován i další kroužek. Průměry těchto kroužků se pohybují v rozpětí mezi 10 – 23 mm. Samozřejmě platí pravidlo, že u klíčů větších rozměrů jsou i tyto ukončovací kroužky v průměru větší. Jako zvláštní zástupce se jeví klíč RY-3, který je na jednom konci ukončen typickým kroužkem, avšak na druhém konci je místo zubu zvláštní háček. Právě tato jeho odlišenost vede k jeho nejednoznačnému zařazení mezi klíče. V případech, kdy se dochovala podstatná část klíče, především jeho konec se zuby, se můžeme uchýlit i k podrobnějšímu členění typologie. Klíče CE-1, SH-10, SH-20, ZA-15, BE1-2, DA-1, JA-2, MI-1 a SK-1 můžeme dát do podkategorie hákovitých klíčů s dvojité zahnutou koncovkou háku. SH-22, KO-1, RY-4 a RA-1 pak můžeme řadit do společné skupiny s trojitě zahnutou koncovkou háku, avšak v případě klíče z Radovesic se spíše jedná o poškození artefaktu, původní tvar byl pravděpodobně jiný. Klíče HR-1, ST-14, ST-20, TR-1 a TR-2 spolu náleží do podkategorie, kterou bychom mohli nazvat jako hákovité klíče s vícehrtým zubem, který je ohnutý do pravého úhlu oproti úchopu. Otázka datování je v mnoha případech problémová, protože u několika klíčů nebyl ani nálezový kontext a datování daných nálezů. Většina však pochází z pozdního období doby laténské, spojeného s existencí oppid, jedná se tedy o LT C2 – LT D1, kam patří klíče HR-1, ST-5, ST-17, ST-19, ST-20, TR-1, TR-2, ZA-15. Převažují zde tedy nálezy z oppid a depotů. Pouze klíče z CE-1 a RA-1 jsou datovány do doby časného latěnu LT A. Tímto se tak vymykají ostatním nálezům z našeho území v této kategorii klíčů. V případech klíčů DA-1, JA-1, JA-2, MI-1 a SK-1 bohužel neznáme dataci.

3.5.1 Typologie hákovitých klíčů

V předchozích odstavcích jsme si přiblížili zástupce hákovitých klíčů objevených na našem území a následně je roztřídili do tří podkategorií podle zahnutí a tvaru jejich koncovky háku.

- **A1 – Hákovité klíče.** Jedná se o velké železné klíče určené téměř výlučně k zámkům na dveřích. Velké a jednoduché klíče náležely především k

zástrčkovým typům zámků (B1), menší pak mohly patřit i k zámkům se západkou (B2). Nelze však vyloučit i použití u pružinových zámků (B3).

- A1a – Hákovité klíče s dvojitém zahnutým koncem háku a rovným úchopem. Zástupci: CE-1; SH-10; SH-20; ZA-15; BE1-2; RY-3; DA-1; JA-2; MI-1; SK-1
- A1b – Hákovité klíče s trojím zahnutím koncovky háku a rovným úchopem. Zástupci: SH-22; KO-1; RY-4; RA-1
- A1c – Hákovité klíče s vícehrtým zubem zahnutým do pravého úhlu. Zástupci: HR-1; ST-14; SST-20; TR-1; TR-2

Z hlediska délky je zajímavé sledovat, že nejdelšími zástupci v této kategorii jsou ve většině případů klíče, které spadají do podkategorie A1a. Zastupují tedy prakticky ten nejrozšířenější a nejjednodušší tvar hákovitých klíčů na našem území. Délka těchto klíčů se pohybuje v rozmezí od 229 mm (v tomto případě se ale jedná o fragment celého klíče, celý musel dosahovat délky minimálně 260 mm) do 374 mm. Jsou to největší klíče na našem území z doby laténské. Když budeme počítat s tím, že několik klíčů (Ja-1, MI-1 a SK-1) se dochovalo jen z části, můžeme konstatovat, že klíče A1a v průměru dosahovaly délky přesahující 300 mm. Dalším aspektem je průměr očka na konci úchopu klíče, který se pohybuje v rozmezí 18-23 mm, což je podobné u většiny hákovitých klíčů. Co se týká datování klíčů A1a, tak klíč CE-1 jediný spadá do období časného latěnu LT A, ostatní klíče pak již náleží do pozdní doby laténské, přesněji do období LT C2 – LT D1. Klíče v podkategorii A1a jsou všechny vyrobeny ze železa.

Druhou vyčleněnou podkategorii jsou klíče A1b, kam náleží celkem čtyři zástupci. Klíče jsou podobně jako u předchozí skupiny rozměrově dlouhé, avšak vyskytují se zde dva kratší exempláře (KO-1 a RY-4), kde ale u kolínského zástupce musíme poznamenat, že se opět jedná o pouhý fragment. Délka se tedy u těchto klíčů pohybuje v rozmezí 185 – 315 mm. Jsou tedy v průměru o něco kratší než klíče z podkategorie A1a. Průměry oček se opět pohybují v podobné hladině jako u předchozí kategorie, tedy v oblasti kolem 20 mm. Stejně jako u předchozího typu A1a, tak i zde máme jednoho zástupce z LT A (RA-1), klíč SH-22 je datován do LT C2 – LT D1 a klíče KO-1 a RY-4 spadají do období LT D1. Všechny klíče v této podkategorii jsou ze železa.

Poslední podkategorií hákovitých klíčů jsou A1c, které mají vícehratý zub koncovky, která je zahnutá do pravého úhlu. Sem náleží klíče HR-1, ST-14, ST-20, TR-1 a TR-2. U těchto klíčů bohužel neznáme přesnou délku, avšak kde to dokumentace dovolovala, uchýlilo se k odhadnutí velikost podle obrázků či kreseb. Dva zástupci ze Stradonic jsou značně kratší, než všechny klíče z předchozích dvou podkategorií, jejich délka je 56,25 mm (ST-14) a 123,75 mm (ST-20). I u ostatních klíčů si můžeme všimnout toho, že se jedná o menší zástupce hákovitých klíčů, odhadem do délky 150 mm. Všechny klíče A1c pocházejí z prostorů oppid, datování tedy náleží do období LT C2 – LT D1. Klíč ST-14 je vyroben z bronzu, ostatní klíče jsou ze železa.

3.6 Analýza esovitých klíčů

Druhou hlavní kategorií v typologii klíčů pro naše území jsou esovité klíče, neboli klíče ve tvaru písmene „S“. Do této kategorie s jistotou spadají klíče HR-2, HR-3, ST-6, ST-7, ST-8, ST-9, ST-10, ST-13, SH-8, SH-11, SH-23, TR-4, ZA-2 a ZA-3. V případech ST-16, ZA-4, BE1-3 a BE1-4 se o zástupce esovitých klíčů může jednat, ale jejich stav dochování nám opět nedovoluje jejich jistou interpretaci. Oproti předchozí skupině hákovitých klíčů, jsou esovité klíče obecně menších rozměrů. Jejich délka se pohybuje v rozpětí od 55 – 168 mm. Největší exemplář, ST-7, pochází z oppida Stradonice. I u těchto klíčů se opět na jejich konci vyskytují kroužky, jejich průměr se pohybuje na škále od 8 mm až po 24 mm. Materiál, ze kterého jsou nalezené klíče vyrobeny, je i zde většinou železo, opět až na jednu výjimku, kterou tvoří klíč TR-4 z bronzu. Spolu s klíči ST-3 a ST-14 se tedy jedná o jediné tři zástupce z bronzu v naší databázi. Podobně jako u hákovitých klíčů i zde můžeme vytvořit několik specifických podkategorií. První skupinou tak budou esovité klíče s dvěma hroty, kam patří HR-2, ST-7, ST-10, SH-8, SH-11, TR-4, ZA-2 a ZA-3. Druhou podkategorií jsou klíče ST-6, ST-9, ST-16 a SH-23. V případě ST-16 se však jedná pouze o fragment koncovky klíče, tudíž si nemůžeme být stoprocentně jistí s jeho zařazením, ale podobné klíče v této podkategorii tomuto zařazení nahrávají. Třetí podkategorií jsou esovité klíče s hranatým zubem, kam řadíme HR-3, ST-8 a ST-13. Klíč z Hrazan HR-3 opět vyvolává polemiku, jelikož koncovka jeho klíče může být pouze ulomená, mohl mít tedy na svém konci několik zubů, ty se ale nedochovaly.

Do kategorie esovitých klíčů musíme zmínit i dva malé zástupce ze Stradonic (ST-3, ST-4), které se od ostatních klíčů v celém našem soupisu odlišují svou velmi malou délkou, která činí 21,25 mm (ST-3) a 31,25 mm (ST-4). V případě menšího klíče

je také zajímavé to, že je vyroben z bronzu.

3.6.1 Typologie esovitých klíčů

Jak je vidět z několika předchozích odstavců, i esovité klíče se nám podařilo podle tvarových odlišností rozdělit do několika podkategorií.

- **A2 – Klíče ve tvaru „S“.** Menší klíče než v předchozím případě hákovitých klíčů. Sloužily především pro zástrčkové zámky se západkou (B2) a velmi pravděpodobně i pro pružinové zámky (B3).
 - A2a – Klíč ve tvaru „S“ s dvěma hroty. Zástupci: HR-2; ST-7; ST-10; SH-8; SH-11; TR-4; ZA-2; ZA-3
 - A2b – Klíč ve tvaru „S“ se třemi za sebou umístěnými hroty. Zástupci: ST-6; ST-9; ST-16; SH-23
 - A2c – Klíč ve tvaru „S“ s hranatým zubem. Zástupci: HR-3; ST-8; ST-13
 - A2d – Malé esovité klíče. Zástupci: ST-3; ST-4

Do první podkategorie A2a patří z naší databáze celkem sedm esovitých klíčů. Oproti hákovitým klíčům jsou tyto obecně rozměrově menší. Délka se zde pohybuje v rozpětí od 67 mm do 168,75 mm. Průměry oček na konci úchopů se pohybují ve větším rozpětí, než tomu je u hákovitých klíčů, od malých 10 mm (ST-7) až po velké o průměru 24 mm (SH-11). Zajímavé je, že všichni zástupci podkategorie A2a pocházejí z oppid, v žádném depotu ani na sídlišti se nevyskytují. Z toho také vyplývá, že datování těchto klíčů náleží do období LT C2 – LT D1. Z hlediska materiálu jsou až na jednu výjimku (TR-4) všechny klíče vyrobeny ze železa.

Do podkategorie A2b náleží celkem tři klíče a opět byly nalezeny na oppidech. Kromě těchto dvou klíčů bychom do této podkategorie mohli zařadit i klíč ST-16, u něhož se jedná o koncovku tohoto typu esovitého klíče. Délka je jako u všech zástupců esovitých klíčů menší, nežli tomu bylo u velkých hákovitých klíčů, u této podkategorie jde o rozmezí od 90 mm do 143,75 mm. Průměry oček známe u dvou exemplářů, ST-6 má velmi malé očko o velikosti 8,75 mm a ST-9 má naopak větší při rozměrech 16,25 mm. Datace všech těchto klíčů je stejná, spadají do období LT C2 – LT D1. Zástupci této podkategorie jsou vyrobeny ze železa.

Třetí skupinou jsou klíče s hranatým tvarem zubu A2c, sem spadají celkem tři klíče. Všechny byly opět nalezeny na oppidech. Klíč z Hrazan dosahuje délky 55 mm,

dva klíče ze Stradonic pak 131,25 mm (ST-8) a 93,75 (ST-13). Opět tedy dokládají to, že esovité klíče dosahovaly spíše menších rozměrů. Průměr očka známe jen u jednoho klíče (ST-8) – 18,75 mm. Stejně jako u všech předchozích esovitých klíčů, i zde jsou klíče datovány do období LT C2 – LT D1. Všichni zástupci této podkategorie jsou vyrobeny ze železa.

Poslední podkategorií esovitých klíčů tvoří opravdu malí zástupci esovitých klíčů. Sem řadíme dva klíče ze Stradonic (ST-3 a ST-4), které se svojí délkou (21,25 a 31,25 mm) naprosto vymykají všem ostatním esovitým klíčům z našeho území. Datací stejně jako ostatní náleží do LT C2 – LT D1. Klíč ST-3 je dalším ze zástupců vyrobeným z bronz, ST-4 je ze železa.

3.7 Analýza rámečkových klíčů

Dále tu máme kategorii, do kterého patří rámečkové klíče, tedy klíče náležící k pružinovým zámkům. Patří sem exempláře ST-2, SH-1, SH-13, SH-14 a SH-15. K této kategorii by mohly dále patřit i klíče SH-16 a ZA-1, v prvním případě se jedná o pouhý fragment koncovky klíče, kde díky tvaru jeho konce můžeme podle podobných klíčů (např. SH-1) určit, že se opravdu jednalo o rámečkový klíč. Klíč ze Závisti je pak problematičtější, jelikož má přímý tvar, který vylučuje jeho použití jako klíče, natož pro systém pružinových zámků. Také nemá tvar koncovky podobný jinému klíči z této kategorie, ale v koncovce má pouze malý otvor. Jeho interpretace je tedy velmi sporná. U klíčů, u kterých jsme si jistí jejich interpretací, se délka těchto klíčů pohybuje mezi 119 – 239 mm. Průměr očka se i u těchto klíčů pohybuje v podobném rozsahu, mezi 13 – 27 mm. Typické je pro tyto klíče jejich zahnutí koncovky pod úhlem, který zajišťoval, aby se takto daly odemkat příslušné pružinové zámky, ve kterých se díky rámu odjistila závlačka. Všechny klíče v této kategorii jsou vyrobeny ze železa. První podkategorií rámečkových klíčů jsou ST-2, SH-1 a SH-15, které mají koncovku klíče ohnutou do pravého úhlu vůči úchopu. Do druhé podkategorie patří klíče SH-13 a SH-14, které mají na rozdíl od předchozích dvou koncovku klíče stáčeující částečně se zpět k úchopu klíče.

3.7.1 Typologie rámečkových klíčů

Jak lze vyčíst ze soupisu, rámečkové klíče jsou oproti hákovitým a esovitým klíčům spíše vzácností na našem území. I tak je ale můžeme rozdělit do následujících dvou kategorií.

- **A3 – Rámečkové klíče.** Speciálně tvarované klíče pro použití v mechanismu pružinových zámků, kde se pomocí rámečku na konci klíče odemykala závlačka, díky které byl zámek uzavřený.
 - A3a – Rámečkový klíč s koncovkou klíče, která je ohnutá do pravého úhlu vůči úchopu. Zástupci: ST-2; SH-1; SH-15
 - A3b – Rámečkový klíč se zpětně zahnutou koncovkou klíče. Zástupci: SH-13; SH-14

Rámečkových klíčů A3a máme v našem soupisu celkem tři. Dva klíče ze Starého Hradiska (SH-1 a SH-14) jsou o něco delší, než exemplář ze Stradonic (ST-2). Délka SH-1 činí 239 mm, u SH-14 je to 164 mm, zatímco klíč ST-2 má délku jen 125 mm. Klíč ST-2 má také mnohem menší průměr očka na konci úchopu, pouhých 12,5 mm, kdežto klíče ze Starého Hradiska mají průměr oček 24 mm (SH-1) a 27 mm (SH14). Jak lze snadno vyčíst, všechny klíče pochází z oppid, datováním tedy spadají do období LT C2 – LT D1. Materiál je u všech stejný, jsou vyrobeny ze železa.

Druhou podkategorii tvoří pouze dva klíče, oba ze Starého Hradiska (SH-13 a SH-14) a je pro ně typická zpětně ohnutá koncovka klíče. Délka se i u těchto dvou klíčů pohybuje v podobném rozptylu jako u předchozích tří rámečkových klíčů, SH-13 má na délku 119 mm, SH-14 pak 144 mm. Průměr oček mají oba klíče totožný, 18 mm. K datování stačí dodat, že opět spadají do období LT C2 – LT D1 a oba jsou vyrobeny ze železa.

3.8 Analýza závlaček

Závlačky navazují na předchozí kategorii rámečkových klíčů, protože jsou součástí pružinových zámků, které právě tyto klíče odemykají. Mezi závlačky můžeme zařadit CL-3, HR-4, ZA-6, ZA-7, BE1-1, RY-1 a RY-2. Všechny zde uvedené závlačky jsou vyrobeny ze železa. Délka se pohybuje mezi 128 – 200 mm. Průměr očka na konci známe pouze u BE1-1, kde byl průměr očka 35 mm. Závlaček, u kterých si můžeme být jisti tím, že se jedná o součást zámkových mechanismů se na našem území nenašlo tolik a nevykazují nějaké zvláštní znaky, podle kterých by se dala vytvořit podrobnější typologie.

3.8.1 Typologie závlaček

- **C – Pružinové závlačky** – Železné závlačky, které jsou součástí pružinových

zámkových mechanismů. Slouží jako západka bránící otevření daného zámku, pokud nedojde ke stlačení křidélek na závlačce příslušným rámečkovým klíčem. U nálezů fragmentů těchto předmětů nastává problém jejich identifikace, jelikož by se mohlo jednat i o jinak využívané artefakty (zákolníky, skoby). Zástupci: CL-3; HR-4; ST-25; ZA-6; ZA-7; BE1-1; RY-1; RY-2

Pro podrobnější zkoumání z hlediska rozměrů můžeme prozkoumat pouze ty závlačky, u kterých je velká pravděpodobnost, že opravdu náležely k zámkovým mechanismům. To jsou ZA-6, ZA-7, BE1-1, RY-1 a RY-2, kde nejkratší z nich (ZA-6) měří 128 mm, nejdelší (RY-1) má na délku rovných 200 mm. Ostatní se pohybují v průměru na délce kolem 150 mm. Můžeme tedy vidět, že závlačky mají většinou obdobnou délku jako rámečkové klíče, které by je měly odemykat. Z hlediska datování náleží část závlaček do období LT C2 – LT D1, jedná se o CL-3, HR-4, ST-25, ZA-7 a BE1-1, ostatní nálezy (ZA-6, RY-1 a RY-2) jsou datovány do LT D1. Všechny závlačky v naší databázi jsou vyrobeny ze železa.

3.9 Analýza klíčů ve tvaru „T“

Klíče ve tvaru písmene „T“ jsou na našem území velmi vzácným úkazem, což dokládá pouze jeden interpretovatelný exemplář ze Stradonic ST-1, u kterého je ještě problém s jeho tvarem. S největší pravděpodobností musel být zahnutý do pravého úhlu, takto narovnaný totiž ztrácí jako klíč smysl. V podstatě se muselo jednat o zvláštní formu hákovitého klíče s typickým ukončením koncovky háku ve tvaru písmene T. Tento exemplář dosahuje délky 200 mm s očkem o průměru 10 mm. Datovaný je jako všechny ostatní nálezy ze Stradonic do období LT C2 – LT D1.

3.9.1 Typologie klíčů ve tvaru „T“

- **A4 – Klíče ve tvaru „T“.** Velmi vzácné typy klíčů na našem území, většinou delších rozměrů a s ukončením ve tvaru písmene T.
 - A4a – Klíč ve tvaru „T“ s velmi malým zubem. Zástupci: ST-1

3.10 Analýza kování zámků

S klíči samozřejmě souvisí i existence zámků a hlavně jejich kování. Těch se na našem území našlo několik, jedná se o CL-1, CL-2, ST-21, SH-18, SH-21, ZA-8, ZA-9, ZA-10, BE2-2, BO-4 a BO-5. Za kování zámků by se daly prohlásit i další nálezy, jmenovitě ZA-11, ZA-12, BE2-1, BE3-1, BE3-2 a BE3-3, ale zde stav dochování těchto

předmětů nedovoluje jasnou interpretaci jako kování zámků. Všechna kování v našem seznamu jsou vyrobena ze železa. Rozměry se pohybují v různých rovinách, většinou podle toho, jak moc velká část kování se dochovala. Přesto můžeme stanovit průměrné rozměry kování na 40x45 mm. Výjimku tvoří kosodélná kování (CL-1, CL-2, SH-21) z Českých Lhotic a ze Starého Hradiska, která dosahují větších rozměrů, v případě SH-21 se jedná o 83x33 mm. Kování díky jejich tvaru můžeme rozdělit do dalších tří podkategorií, první z nich je kování téměř čtvercového tvaru, kam řadíme ZA-9, BO-4 a BO-5. Nejčastějším typem jsou však kování obdélníkového tvaru, tam patří ST-21, SH-18, ZA-8, ZA-10, ZA-11, ZA-12, BE2-1, BE2-2, BE3-1 a BE3-2. Poslední podkategorií pak jsou již zmíněná kování kosodélného tvaru, zde se jedná o CL-1, CL-2, SH-21 a BE3-3. Datování je v této kategorii poněkud problémové, u některých exemplářů neznáme ani přibližnou dataci. CL-1 a CL-2 spadají do období LT C2 – LT D1. Nález ze Stradonic ST-21 pak do LT D1 – LT D2. Kování ze Závisti ZA-8 – ZA-12 náleží do období LT D.

3.10.1 Typologie kování zámků

Jak jsme si stanovili v úvodu, kování zámků jsme si rozdělili do tří kategorií podle jejich tvaru, pokud nám to jejich stav dochování dovolil.

- **D – Kování zámku** – Kovové části zámku, kterými byl chráněn otvor na klíč.
 - Da – Kování zámku čtvercového tvaru. Zástupci: ZA-9; BO-4; BO-5
 - Db – Kování zámku obdélníkového tvaru. Zástupci: ST-21; SH-18; ZA-8; ZA-10; ZA-11; ZA-12; BE2-1; BE2-2; BE3-1; BE3-2
 - Dc – Kování zámku kosodélného tvaru. Zástupci: CL-1; CL-2; SH-21; BE3-3

To však není vše, co můžeme sledovat u kování zámků, dále se musíme zaměřit na počty otvorů, neboli klíčových dírek. Nejčastěji se vyskytují kování s jedním dochovaným čtvercovým otvorem, takové můžeme vidět v případech SH-18, ZA-8, ZA-9, ZA-10, BO-4 a BO-5. Druhou kategorií jsou pak kování, která mají také jeden otvor, ale ten má spíš obdélníkový tvar, jmenovitě se jedná o případy ST-21, SH-21 a BE3-3. Třetí typ bychom mohli vyčlenit pro kování BE2-1 a BE3-2, kde můžeme spatřit 2 kulaté otvory. Zde je pravděpodobné, že některý z otvorů mohl být také pozůstatkem hřebu, kterým bylo kování přiděláno na dřevěném podkladu nebo se mohlo jednat o otvor pro závlačku. Poslední kategorií zaujímají dvě kování z Českých Lhotic (CL-1 a

CL-2), kde můžeme vidět kombinaci čtvercového (CL-2), případně obdélníkového (CL-1) otvoru, s druhým otvorem, který je menší. V případě CL-1 se jedná o kulatý otvor, který je umístěn na spodní straně kování pod hlavním otvorem. U CL-2 je druhý otvor čtvercového tvaru a nachází se hned vedle hlavního otvoru.

3.11 Analýza závěsů dveří

Poslední kategorie s naším tématem souvisí již jen okrajově, ale určitě stojí za povšimnutí, jedná se o nálezy dvou závěsů dveří. Jeden nález pochází ze Závisti (ZA-13), druhý pak z depotu z Rýsova (RY-5). Závěs ze Závisti má délku 178 mm, ten z Rýsova pak 265 mm. Oba předměty jsou datovány do pozdní fáze doby laténské, LT D.

3.11.1 Typologie závěsů dveří

Poslední kategorii tvoří ostatní typy nálezů, v našem případě pouze dva nálezy závěsů dveří, které byly na našem území objeveny. Nejedná se tedy o předměty přímo spojené s klíči ani s mechanismy zámků, ale určitě stojí jejich existence za zmínku i v této práci.

- **E – Závěsy dveří.** - Velmi vzácné nálezy na našem území z doby laténské, lze je jen těžko interpretovat. Zástupci: ZA-13; RY-5

Předmět z Rýsova (RY-5) je na jednom konci osazen dvěma skobami k připevnění do dřeva a na druhém konci má čtvercové očko, nepodařilo se k němu zjistit analogii, funkčně se však pravděpodobně jedná o kování dveří, snad závory (Čižmář – Langová – Kohoutek 2011, 651). Předmět je ze železa.

V případě předmětu ze Závisti (ZA-13) se jedná o trojramené kování, které bylo součástí kloubového závěsu (Motyková – Rybová – Drda 1978, 337). I tento předmět je vyroben ze železa.

3.12 Dílčí shrnutí výsledků analýzy

Typologie všech předchozích kategorií vychází ze získaných dat pro tuto práci, které jsou uvedeny v 2. kapitole naší práce. Během zpracování došlo k filtraci všech artefaktů, které se nedaly zařadit ani do jedné ze základních kapitol z důvodu jejich dochování nebo sporné interpretace jejich funkce ve zdrojové literatuře. Celkem bylo získáno 89 zástupců klíčů a 20 kování zámků, avšak k analýze jich bylo použitelných jen 46 klíčů a 17 kování zámků. I přesto, že tento celek není příliš obsáhlý, si můžeme být téměř jistí, že typy klíčů uvedené v této typologii jsou opravdu odrazem toho, jak

klíče v době laténské na našem území vypadaly. Podstatnou část vcelku dochovaných klíčů nám tvoří velké nálezové soubory z oppid, kde vždy vidíme zástupce všech základních kategorií a jejich podtypů. Dále můžeme vidět analogie s nálezy podobných klíčů v okolních zemích, například v německém Manchingu, kde vidíme podobné typologické třídy klíčů.

Na tabulce (obr. 8) níže můžeme vidět to, co už se dalo vyčíst z analýzy – největší zastoupení tvoří hákovité klíče, menší zastoupení mají esovité klíče. Nejméně se v našem soupisu objevují rámečkové klíče, kterých se dochovalo pouze osm zástupců. Tomu odpovídá i počet závlaček, který je jen o málo vyšší – dochovalo se nám jich 14. Pokud se zaměříme na jednotlivé typové podkategorie, můžeme vidět, že u hákovitých i esovitých klíčů dominuje především jeden podtyp (A1a; A2a), ostatní typologické podtypy se objevují v menším množství. O kování zámků vidíme, že nejčastěji dochovaných typem kování je typ Db, tedy kování obdélníkového tvaru, většinou s jedním otvorem.

Typ předmětu	Počet nalezených kusů
Hákovité klíče (včetně fragmentů)	34
Esovité klíče (včetně fragmentů)	20
Rámečkové klíče (včetně fragmentů)	8
Závlačky (včetně fragmentů)	14
Kování zámků (včetně fragmentů)	19
Hákovité klíče A1a	10
Hákovité klíče A1b	4
Hákovité klíče A1c	5
Esovité klíče A2a	8
Esovité klíče A2b	4
Esovité klíče A2c	3
Malé esovité klíče A2d	2
Rámečkové klíče A3a	3
Rámečkové klíče A3b	2
Závlačky	13
Klíče ve tvaru „T“	1
Kování zámků Da	3
Kování zámků Db	10
Kování zámků Dc	4
Závěsy dveří	2

Obrázek 8. Přehledová tabulka všech typů nálezů.

4 Interpretace nálezů

Analýzou získaných předmětů jsme dokázali vytvořit základní typologii klíčů a kování zámků na našem území. Další otázkou samozřejmě je, k jakým zámkovým mechanismům pravděpodobně dané klíče náležely a zda se jednalo o zámky na dveřích, vratech či menších skřínkách a bednách. Zajímavé je také sledovat materiál, ze kterého jsou klíče vyrobeny, zda-li nám to může naznačit něco o sociální úrovni obyvatel daného místa, jestli to nemohl být klíč, který patřil například místní vyšší vrstvě.

Nejprve se tedy pokusíme interpretovat, které klíče náležely k velkým zamykacím systémům. Tvar a velikost nám může napovědět, že se pravděpodobně jednalo především o nejjednodušší hákovité klíče, které sloužily k prostému vyháknutí zástrčky na druhé straně dveří či vrat. Mezi tyto klíče můžeme zařadit největší hákovité klíč v našem seznamu, CE-1 a DA-1, které díky jejich délce 355 mm resp. 374 mm

zcela jistě nesloužily k uzamykání malých skříněk na osobní věci. Takto velké a masivní klíče si snadno dokážeme představit jako klíče ke vhodovým dveřím, kde díky své délce mohly snadno odemýkat i masivnější zástrčku na druhé straně dveří. Podobně sem můžeme zařadit i tři klíče ze Starého Hradiska, SH-10, SH-20 a SH-22, dále pak klíče BE1-2, SK-1, MI-1, JA-2, RY-4 a ZA-15. Všechno to jsou hákovité klíče větších rozměrů, který je typický pro tyto klíče a především pro systém zámků se zástrčkou. Za zmínku stojí také druhý klíč z Rýsova, RY-3, který je svým vzhledem odlišný od všech ostatních hákovitých klíčů z našeho území a to tím, že na konci není ukončen zuby, nýbrž háčkem. To vyvolává samozřejmě otázku, zda se vůbec jednalo o klíč, protože takovýto tvar nemohl dobře sloužit k odemýkání zámku. Jedná se tedy pravděpodobně o jiný typ předmětu neznámého využití či o nedokončený polotovar klíče, jelikož je součástí depotu železných předmětů.

U ostatních typů klíčů, ať už se jedná o menší varianty hákovitých klíčů, esovité klíče a rámečkové klíče, již je interpretace jejich použití složitější. Zajisté mohla většina těchto klíčů také sloužit jako odemýkací nástroj pro zámky ve dveřích, ale už nám zde vyvstává problém toho, že stejně dobře mohly sloužit i k zámkům na skříních či menších bednách. Esovité klíče s velkou pravděpodobností náležely hlavně k zámkovému mechanismu s pevně zaaretovanou západkou v pouzdře zámků. Jednalo se tak o složitější a jistě bezpečnější systém uzamykání, než u prostšího předchozího typu, kde se pouze vysazovala zástrčka na druhé straně dveří. To by mohlo mluvit pro využívání těchto klíčů především u zamykání menších skříněk s osobními věcmi, ale samozřejmě stejně tak mohly posloužit i na dveřích domů. Jejich typický tvar a obecně menší velikost musela být, oproti velkým neskladným hákovitým klíčům, velkou praktickou výhodou. Určitě bychom všichni raději u pasu nosili klíč, který má na délku kolem 10 cm, nikoliv 35 cm, jako u některých již zmíněných hákovitých klíčů.

Speciální kategorií jsou vždy rámečkové klíče a k nim patřící závlačky. Ty nám nepřímou dokládají existenci pružinových zámků, tedy systém, kde dochází k uzamčení daného mechanismu tím, že pružinky závlačky brání jeho otevření. K tomu mohlo dojít pouze příslušným rámečkovým klíčem, který danou závlačku uvolnil a zámek se tak otevřel. Tím vzniká nutnost mít na zámku dva otvory, jeden pro závlačku a druhý pro klíč. Takovýto systém se opět mohl využít jak na dveřích, tak na skříních. Můžeme jen spekulovat, jaké prostory či objekty tyto klíče uzavíraly.

Zajímavými exempláři jsou však dva malé klíče ze Stradonic, které se naprosto

vymykají všem ostatním nálezům z našeho území, nejen svou velikostí, ale do určité míry i svým tvarem. V naší databázi jsou zařazeny mezi esovité klíče, protože minimálně klíč ST-4 je této kategorii svým tvarem podobný. S určitostí můžeme říct, že nesloužily k uzamykání dveří, na to jsou příliš malé, musely tedy sloužit k uzamknutí nějakých menších skříněk. Klíč ST-3 má však ještě jednu zajímavou vlastnost – je z bronzu. Na celém našem území máme jen tři klíče z bronzu, tento, další klíč ze Stradonic ST-14 a klíč z Třísova TR-4. Tímto tak vzniká otázka, či se nejednalo o klíče, které náležely někomu z vyšší sféry společnosti v době laténské. Oba tyto nálezy pocházejí z oppid, s nějakou vyšší třídou společnosti tedy můžeme počítat. Můžeme si položit otázku, zda tyto klíče vůbec měly praktickou funkci, mohlo se jednat o vyjádření moci, například jako doplňky oděvu, čímž by se dával najevo majetek. Nelze vyloučit ani jejich symbolické či magické využití v tehdejší společnosti, ale prokázat něco takového je prakticky nemožné.

Klíč ST-1, jediný zástupce kategorie klíčů ve tvaru písmene „T“ na našem území, je také velmi zajímavým exemplářem. Jak již bylo zmíněno, je jisté, že jeho původní tvar musel být jiný, jelikož takto narovnaný klíč by nemohl fungovat v zámkovém mechanismu. Pravděpodobně měl do pravého úhlu zahnutou koncovku háku, čímž by se podobal klasickým hákovitým klíčům z kategorie A1a, avšak liší se koncovkou háku. Ta je ukončená menším rámem s výstupky do tvaru písmene T (v našem případě je jedna část ulomená), která mohla sloužit podobně jako u hákovitých klíčů k vytažení zástrčky z druhé strany dveří. Jelikož se jedná o jediného dochovaného zástupce této kategorie, můžeme si klást otázku, zda se nejedná o import z jiných oblastí, kde byl tento typ rozšířenější nebo zda-li opět nemohl vyjadřovat postavení jeho majitele. Je to minimálně zvláštní, když z celkového počtu klíčů se jeden takto vymezuje svým tvarem.

Otázkou je také to, co nám vlastně doklady klíčů z doby laténské dokládají? Můžeme se zamyslet nad tím, zda nám mnohem vyšší počty klíčů na oppidech dokládají vyšší postavení obyvatel těchto sídlišť oproti ostatním typům sídlišť, kde těchto nálezů máme velmi malé množství (Waldhauser 2001, 124). Lidé si určitě chtěli chránit svůj majetek a pokud byla oppida centry tehdejší doby, je pravděpodobné, že právě zde měli lidé množství majetku, který si chtěli ochránit před zloději. To nám doklady klíčů a kování zámků z oppid dokládají. Dalším bodem v této otázce jsou nálezy honosnějších bronzových klíčů, které opět všechny pocházejí z oppid. Mohou nám tak symbolizovat

zástupce vyšší společnosti, někoho, kdo chtěl i takovou věcí, jakou je klíč, dát jasně najevo, že je jeho postavení vyšší, než u ostatních lidí. Odpovědí na to, proč se nám z ostatních sídlišť nedochovalo větší množství železných klíčů může být to, že používali jiné typy zámkových mechanismů, především ze dřeva, jenž se nám archeologicky nedochovalo (Pieta 2008, 89-89). Takto mohli mít svoje domy a hospodářské usedlosti uzamčené bez toho, aby museli použít složitější a nákladnější typy zámků, avšak na úkor bezpečnosti.

S interpretací kování zámků je problém ten, že se nám dochovávají většinou nekompletní kusy, často zlomené v místě, kde se nacházel klíčový otvor, což znesnadňuje pochopení toho, jak kování původně vypadalo. Jak je uvedeno v analýze těchto předmětů, na našem území se objevují tři tvarové typy, většinou s jedním otvorem na klíč, pouze v pár případech se objevuje otvorů více (většinou dva). Z tvaru a velikostí těchto otvorů u našich kování můžeme jen stěží poznat, které klíče mohly tyto zámkové odemykat, nejpravděpodobněji se však jednalo především o hákovité klíče, které mají jednodušší tvar, na rozdíl od esovitých nebo rámečkových, u kterých bychom potřebovali i vhodný otvor pro závlačku. Mezi kování vhodné pro rámečkové klíče a závlačky bychom mohli zařadit kování BE2-2 a CL-1. Avšak i zde zůstává otázka toho, zda se nejedná o pouhé otvory pro čepy, kterými bylo kování připevněno k dřevěnému podkladu. Zajímavým zjištěním je také to, že kování se nám ve větší míře dochovala na oppidech i v depotech, avšak ze sídlišť máme pouze dva případy z Bořitova (BO-4, BO-5). Je pravda, že i klíčů z tohoto typu lokality je menší množství, ale přeci jen jich (šest kusů, u dalších je sporná jejich interpretace) je víc, než pouhá dvě kování zámků. Může nám to tak odrážet fakt, že na sídlišťích bylo obecně menší množství objektů, které byly chráněny těmito typy zámků, na rozdíl od domů a dalších sídelních objektů na oppidech, ze kterých máme velké množství těchto nálezů. Samozřejmě musíme brát v potaz i stav poznání jednotlivých lokalit, přesto je to zajímavé zjištění.

Jelikož máme archeologicky doložené klíče nejen na našem území, musely k nim samozřejmě existovat i zámkové mechanismy, které však můžeme doložit jen nepřímo. Z tvarů klíčů tak mohou vyplynout tři základní zámkové mechanismy, které jsme si představili v úvodní kapitole 1.3 o Typologii klíčů a zámkových mechanismů. Jacobi (Jacobi 1974, 153-165) uvádí, že nejprostším a nejjednodušším mechanismem uzamykání byl systém se zástrčkou, ke kterému náleží typičtí zástupci velkých hákovitých klíčů. Složitějším typem zámku pak byl zástrčkový systém se západkou, ke kterým s největší

pravděpodobností patřily menší hákovité klíče a především klíče esovitého tvaru. Posledním typem, který máme nepřímo doložený rámečkovými klíči a pružinovými závlačkami jsou pak pružinové zámky. Tímto nám vznikají následující tři kategorie.

- **B1 – Zástrčkové zámky.** Zástrčka umístěná na vnitřní straně dveří se zasouvá klíčem zastrčeným zvenčí do strany, používal se především pro dveře.
- **B2 – Zástrčkové zámky se západkou.** Zástrčka je několika pohyblivými, kolmo vedoucími západkovými kolíky pevně zaaretována v pouzdru zámku.
- **B3 – Pružinové zámky.** Kolíky s očkem mají na spodním konci přikovánu jednu nebo více pružin. Kolík se zasune do štěrbin zámku, kde na druhé straně zaskočí, zámek se uvolní, pokud se zubem klíče odpovídajícího tvaru zatlačí na pružiny, tím se kolík vysune.

Jacobi ve své interpretaci vychází z tvarů klíčů z oppida v Manchingu, pro jeho teorii mluví i některé z nálezů na našem území. Především u třetího typu, zámku s pružinovým mechanismem, si můžeme být existencí podobného systému téměř jistí díky nálezům rámečkových klíčů a závlaček, které tuto představu podporují. I tak ale zůstává skutečný tvar a přesné fungování mechanismu těchto zámků, především těch se západkami, obestřeno nejasnostmi. Jistě, klíče nějakým způsobem uvolňovaly západku či zástrčku ze zámku, ale tvar těchto zámků už mohl být jakýkoliv. Z dostupného množství informací a nálezů si nemyslím, že je možné vytvořit a používat typologii pro zámkové mechanismy, jelikož by se jednalo pouze o polemizování nad jejich tvarem. Variant mechanismů pro jednotlivé klíče by mohlo být vždy několik.

5 Závěr

V práci se podařilo splnit hlavní cíle, kde hlavní náplní bylo získat co nejvíce nálezů týkajících se klíčů a zámkových mechanismů pro dobu laténskou na našem území a vycházet především z dostupné literatury. Všechny získané položky byly rozčleněny do databáze a byl vytvořen soupis všech získaných nálezů, které byly rozděleny podle toho, kde byly nalezeny. Následovala analýza všech sesbíraných dat, kde během tohoto procesu bylo zjištěno, že ne zdaleka všechny předměty jsou vhodné k finální analýze, ze které by měla vzniknout následná typologie těchto artefaktů. Největším úskalím celé práce byla úroveň zpracování jednotlivých nálezů, které někdy stěžovaly rozřazení daných artefaktů podle metrických vlastností a v několika

případech i podle tvaru nálezů, jelikož chyběla kresebná i fotografická dokumentace nálezů. V těchto případech došlo tedy k vyřazení sporných či neúplných zástupců z výsledné analýzy, ve které byly primárně sledovány rozměrové vlastnosti, materiál ze kterého byly předměty vyrobeny, kontext nálezů a z jakého období pocházejí.

Z následné analýzy vyplynula hlavní část této práce – typologie klíčů, kování zámků a dalších předmětů s nimi spojenými pro území Čech a Moravy v době latéské v rozmezí LT A – LT D. Z analýzy vyplynulo, že podstatná část všech nálezů klíčů a kování pochází až ze závěrečné fáze doby latéské, ohraničené v chronologii LT C2 – LT D1. S tím souvisí také kontext nálezů, kde velká část získaného materiálu pochází ze sídlišť, a to především z oppid. Dalším častým kontextem nálezů byly depoty a ostatní typy sídlišť. V otázce geografie jednotlivých nálezů nám vyplynulo to, že hlavními oblastmi s nálezy klíčů jsou především oblast středních Čech a jižní Moravy, především kolem již zmiňovaných oppid. V interpretaci bylo cílem pokusit se představit typy jednotlivých zámkových mechanismů na základě nám doložených archeologických pramenů a také to, jaké využití mohly mít jednotlivé klíče nalezené na našem území. Ze sledovaného vzorku se podařilo stanovit několik podkategorií, které můžeme vidět na několika lokalitách na našem území i v okolních zemích. Typologie především klíčů by se však v budoucnu samozřejmě měla ještě dále rozšířit o další typové podkategorie podle toho, jak budou probíhat další výzkumy a budou objevovány další zástupci náležící do této kategorie. Typologie uvedená v této práci vychází pouze z omezeného počtu nálezů, které se podařilo během zpracovávání tohoto tématu nashromáždit a s určitostí se nejedná o stoprocentní obraz toho, jak v době latéské vypadaly klíče a zámkové mechanismy. Především u zámkových mechanismů se z důvodu dochování jeho částí jedná o pouhou interpretaci toho, jak pravděpodobně mohly zámky v této době vypadat. Dalším bádáním v této problematice by jistě došlo k odhalení několika dalších nálezů, které by tak dále dotvářely obraz toho jak v době latéské společnost chránila svůj majetek. Za pozornost by dále stálo sledovat a porovnat vývoj a typologii klíčů na našem území nejen s okolními zeměmi, ale i v celoevropském měřítku.

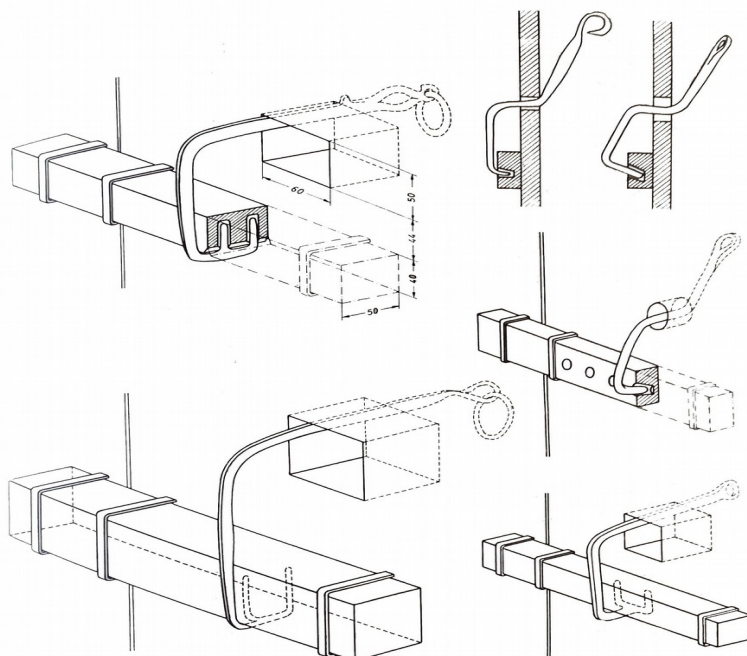
6 Použitá literatura

- Baloun, L. 2011: Doklady laténského osídlení na k.ú. Skramníky, okr. Kolín. In: Archeologie ve středních Čechách 15/1, 441-451.
- Bláhová-Sklenářová, Z. 2012: Obytné stavby doby bronzové - otázky stavebního a konstrukčního vývoje. In: Praehistorica XXX 2, Praha.
- Břeň, J. 1966: Třísov - keltské oppidum. Praha.
- Diels, H. 1914: Antike Technik: Sechs Vorträge [online]. 17.3.2008 [cit. 14.7.2016]. Dostupné z: <https://archive.org/details/antiketechnikse00dielgoog>.
- Drda, P. - Rybová, A. - Motyková, K. 1978: Závist - Keltské hradiště ve středních Čechách. Praha.
- Drda, P. - Rybová, A. 1997: Keltská oppida v centru Boiohaema. In: Památky Archeologické 88, Praha, 65-123.
- Dubský, B. 1932: La tène jižních Čech. Strakonice.
- Čižmář, M. 1990: Časně laténské nálezy z hradiska "Černov, obec Ježkovice, okres Vyškov. In: M. Čižmář - V. Nekuda - J. Unger (ed.), Pravěk a slovanské osídlení Moravy, Sborník k 80. narozeninám Josefa Poulíka, Brno, 196-203.
- Čižmář, M. 2002: Keltské oppidum Staré Hradisko. Olomouc.
- Čižmář, M. 2003: Laténské sídliště v Bořitově. (Pravěk - Supplementum 10) Brno.
- Čižmář, M. 2004: Encyklopedie hradišť na Moravě a ve Slezsku. Praha.
- Čižmář, M. - Langová, J. - Kohoutek, J. 2014: Depoty z doby laténské z Rýsova, obec Pravodov (okr. Zlín). In: J. Čižmářová – N. Venclová – G. Březinová (eds.), Moravské křižovatky: Střední Podunají mezi pravěkem a historií, 641-653.
- Čtverák, V. - Lutovský, M. - Slabina, M. - Smejtek, L. 2003: Encyklopedie hradišť v Čechách. Praha.
- Danielisová, A. - Mangel, T. 2008: České Lhotice: Keltské oppidum na úpatí Železných hor. Nasavrky.
- Danielisová, A. 2010: Oppidum České Lhotice a jeho sídelní zázemí. Praha.
- Dubský, B. 1932: La Tene jižních Čech. Strakonice.
- Filip, J. 1956: Keltové ve střední Evropě. Praha.
- Fröhlich, J. – Michálek, J. – Jiřík, J. 2011: Nové nálezy kovových předmětů z doby halštatské a laténské v jižních Čechách. In: Archeologické výzkumy v jižních Čechách 24, 129-162.

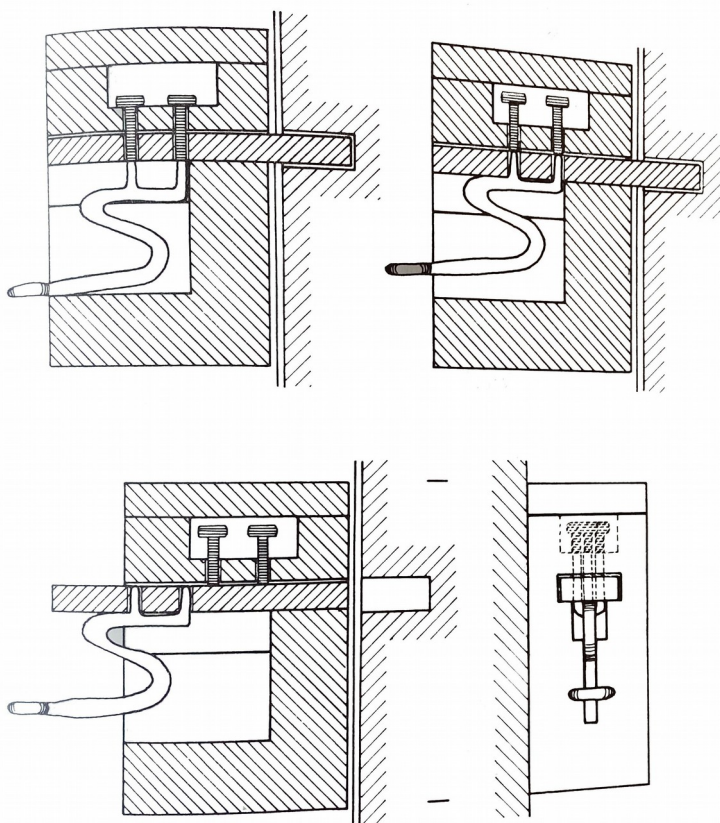
- Gáspár, D. 1986: Römische Kästchen aus Pannonien. Antaeus 15. Budapest.
- Hlava, M. - Vich, D. 2007: Laténské osídlení Uničovska. (Pravěk - Supplementum 17) Brno.
- Holodňák, P. 1991: Záchranný archeologický výzkum v Soběsukách (okr. Chomutov) v letech 1985–1989: Předběžná studie. In: Archeologické rozhledy 43, Praha, 423-435.
- Jacobi, V.G. 1974: Werkzeug und Gerät aus dem Oppidum von Manching. Wiesbaden.
- Kokowski, A. 1997: Schlossbeschläge und Schlüssel im Barbaricum in der römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit. Klassifizierung. Verbreitung, Chronologie. In: Klasyfikacja zabytków archeologicznych II. Lublin.
- Jansová, L. 1965: Hrazany: keltské oppidum na Sedlčansku. (Památníky naší minulosti.) Praha.
- Jansová, L. 1988: Hrazany: Das keltische Oppidum in Böhmen. Praha.
- Jansová, L. 1988: Hrazany: Das keltische Oppidum in Böhmen. Band II, Die Gehöfte in der mittleren Senkung. Praha.
- Krämer, W. 1952: Eine Siedlung der Frühlaténezeit in Straubing a. d. Donau (Niederbayern). In: Germania 30, 256-262.
- Lutovský, M. - Smejtek, L. 2005: Pravěká Praha. Praha.
- Meduna, J. 1961: Staré Hradisko. Katalog der Funde im Museum der Stadt Boskovice. Fontes Archeologiae Moraviae II. Brno
- Meduna, J. 1970: Staré Hradisko II. Katalog der Funde aus den Museen in Brno, Praha, Olomouc, Plumlov und Prostějov. Fontes Archeologiae Moraviae V. Brno.
- Meduna, J. 1980: Die Latenzeitlichen Siedlung in Mähren. Praha.
- Meduna, J. 1980: Die Laténezeitlichen Siedlungen und Gräberfelder in Mähren: katalog nálezů. Brno.
- Michálek, J. - Venclová, N. 1999: Keltský poklad z Bezdědovic na Blatensku. Strakonice.
- Motyková, K. - Drda, P. - Rybová, A. 1978: Kovové, skleněné a jantarové předměty z akropole na Závisti. In: Památky Archeologické 69, Praha, 259-343.
- Motyková, K. - Drda, P. - Rybová, A. 1990: Oppidum Závist - Prosto brány A v předsunutém šijovém opevnění. In: Památky Archeologické 81, Praha, 308-433.
- Píč, J.L. 1903: Starožitnosti země České. Praha.

- Píč, J.L. 1906: Le Hradischt De Stradonitz En Boheme. Leipzig.
- Pieta, K. 2008: Keltské osídlenie Slovenska – Mladšia doba laténska. Nitra.
- Pleiner, R. 1962: Staré evropské kovárství. Praha.
- Pleiner, R. 1978: Praveké dějiny Čech. Praha.
- Princ, M. 1981: Výzkum oppida v Hradišti u Č. Lhotic v r. 1980. In: Zpravodaj KMVČ VIII/1, 9-11.
- Rybová, A. - Motyková, K. 1983: Depot želez z doby laténské z Kolína. In: Památky Archeologické 74, Praha, 96-174.
- Rybová, A. - Drda, P. 1994: Hradiště by Stradonice: Rebirth of a Celtic Oppidum. Praha.
- Schuster, J. 2010: Der Kasten (Schlüssel, Riegel, Abdeckbleche, Holzreste). In: Becker, M. (ed.): Das Fürstengrab von Gommern. Veröffentlichungen des Landesamtes für Denkmalpflege und Archäologie Sachsen-Anhalt - Landesmuseum für Vorgeschichte 63. Halle.
- Venclová, N. (ed.) 2008: Archeologie pravěkých Čech. Praha.
- Venclová, N. - Valentová, J. 2012: Oppidum Stradonice: výzkum Albína Stockého r. 1929. Praha.
- Waldhauser, J. 1977: Keltské sídliště u Radovesic v severozápadních Čechách. In: Archeologické rozhledy XXIX, Praha, 144-170.
- Waldhauser, J. 1993: Die Hallstatt- und Laténezeitliche Siedlung mit Gräberfeld bei Radovesice in Böhmen. Praha.
- Waldhauser, J. 2001: Encyklopedie Keltů v Čechách. Praha.

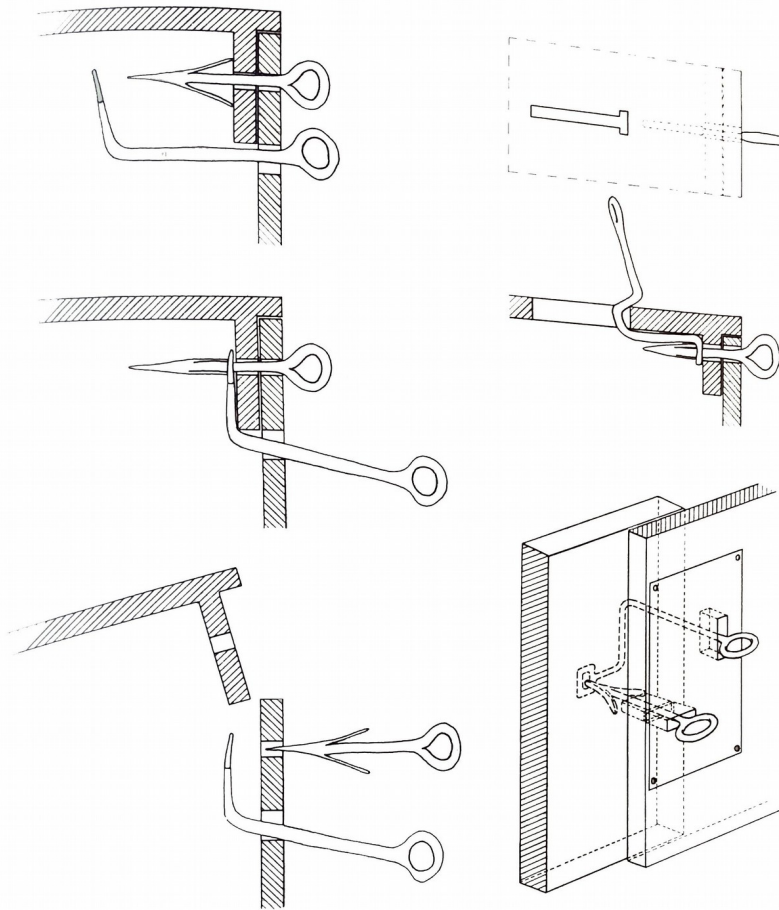
7 Obrazová příloha

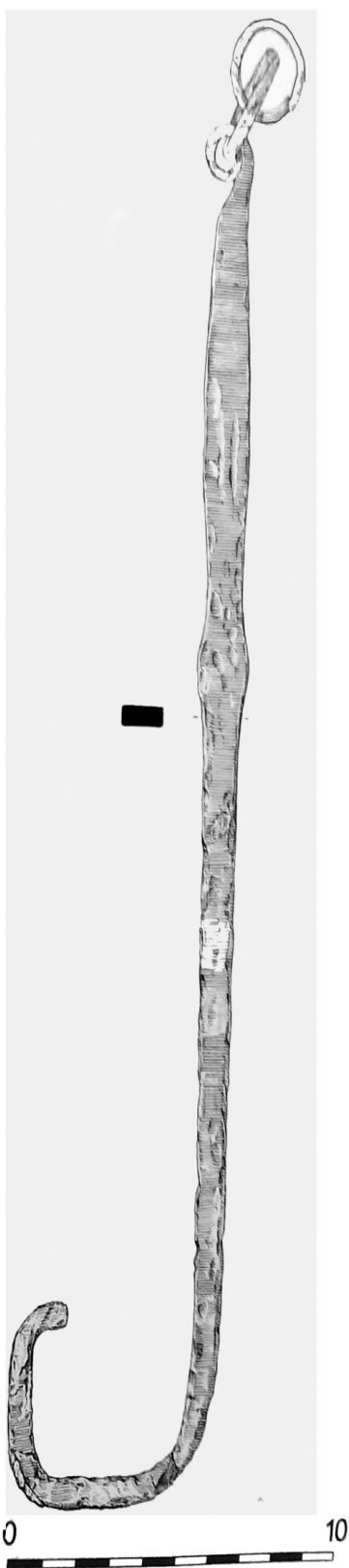
Tabulka 1: Hákovité klíče a rekonstrukce jednoduchého zámku se zástrčkou. Podle: Jacobi 1974, Abb. 37.

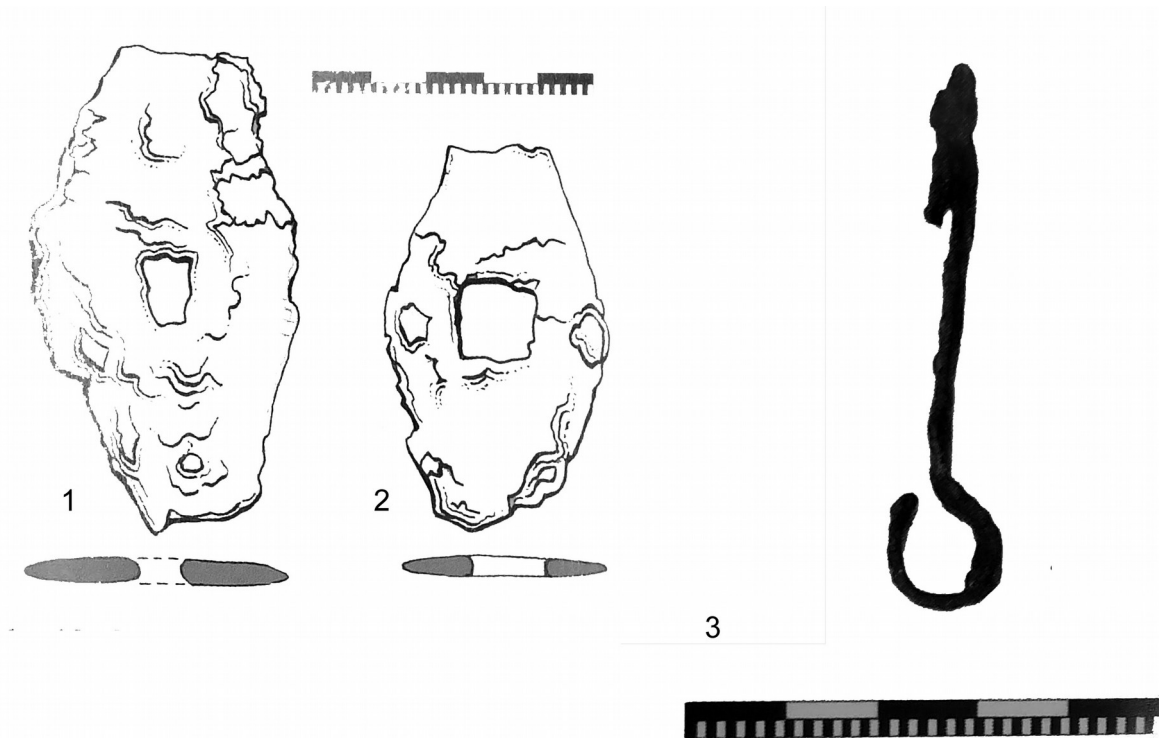
Tabulka 2: Esovité klíče a rekonstrukce zadlabaného zámku se západkou. Podle: Jacobi 1974, Abb. 40.

*Tabulka 3: Rámečkový klíč a závlačka. Rekonstrukce pružinového zámku.
Podle: Jacobi 1974, Abb. 41.*

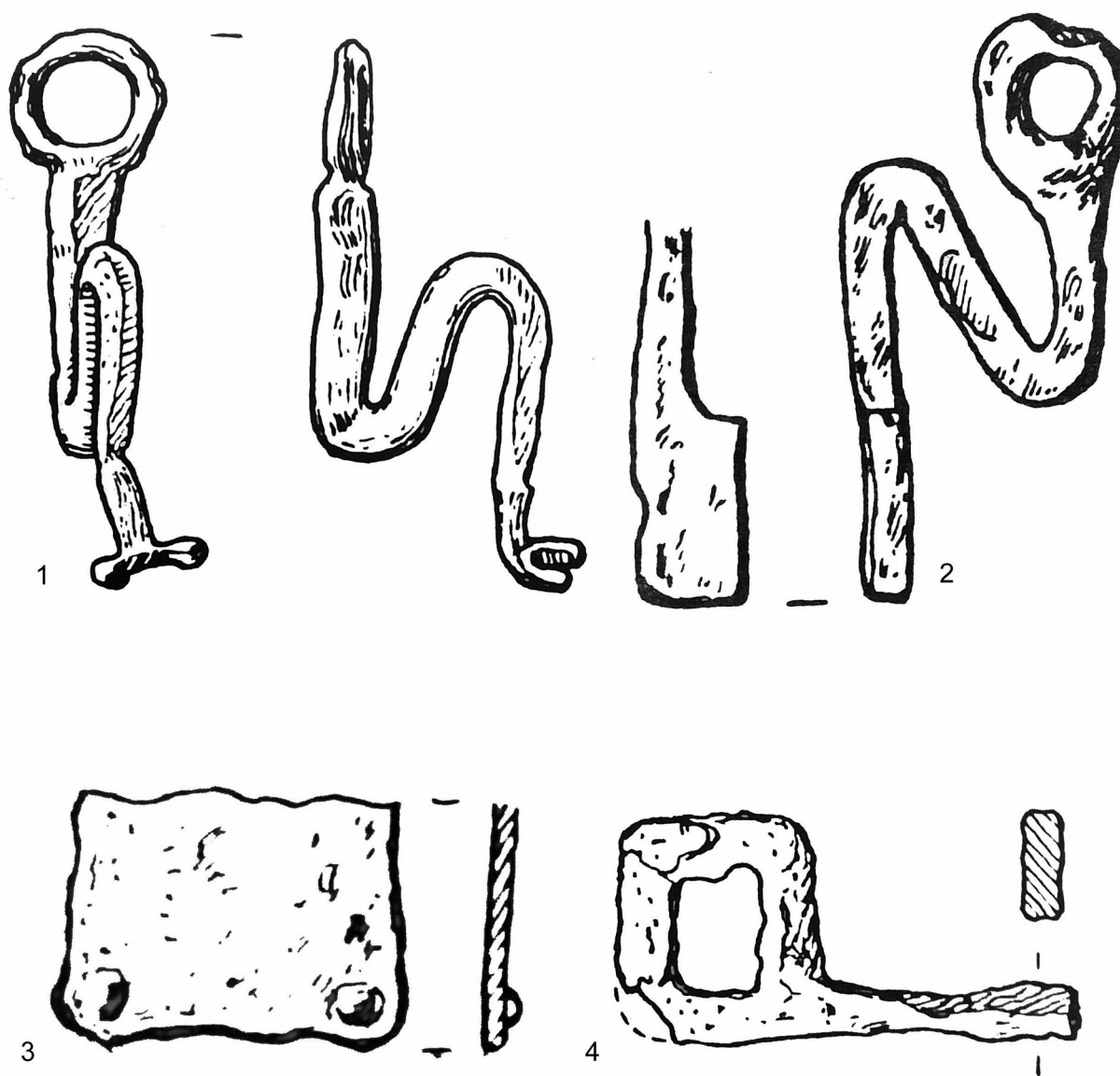
*Obrázek 4: Hákovitý klíč z
Černova; CE-1. Podle: Čížmář
1990, Obr. 5.*

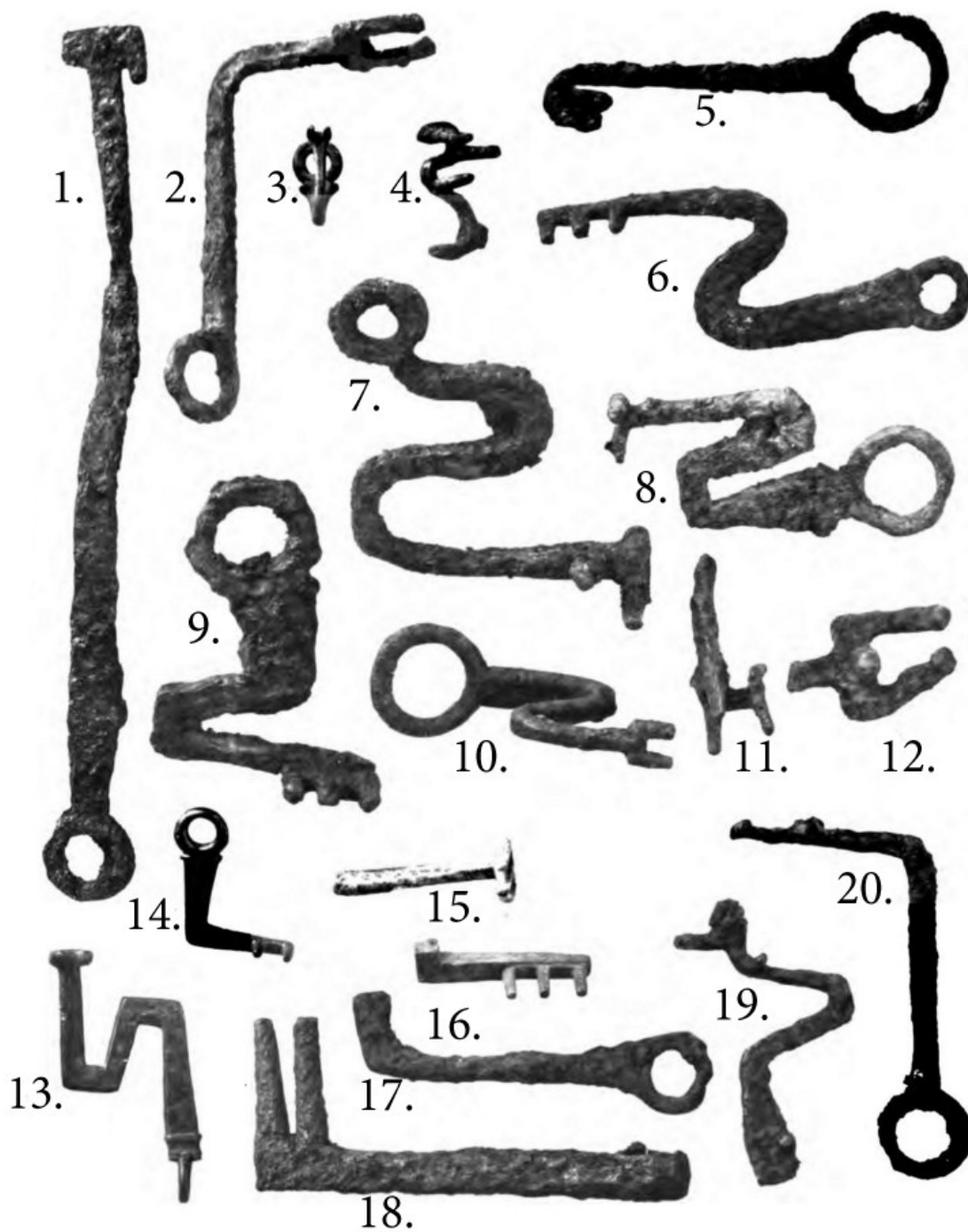
Tabulka 5: Kování zámků a závlačka z Českých Lhotic. 1: CL-1, 2: CL-2, 3: CL-3. Podle: Danielisová 2010, P4 Tab. 5:7; P4 Tab. 23:8; 10-11.

Tabulka 6: Klíče z Hrazan; 1: HR-1, 2: HR-3, 3: HR-2, 4: HR-4. Podle Jansová 1965, Obr. 12.

Tabulka 7: Klíče a kování z Hrazan. 1: HR-2, 2: HR-3, 3: HR-5, 4: HR-6. Podle Jansová 1988, Obr. 111, Obr. 116, Obr. 191.

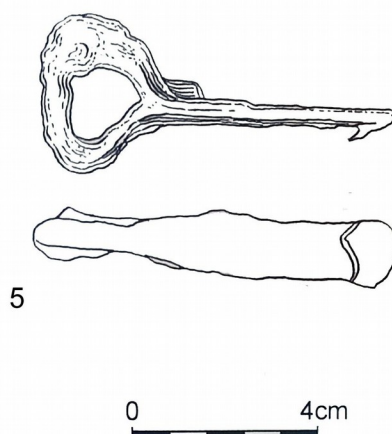
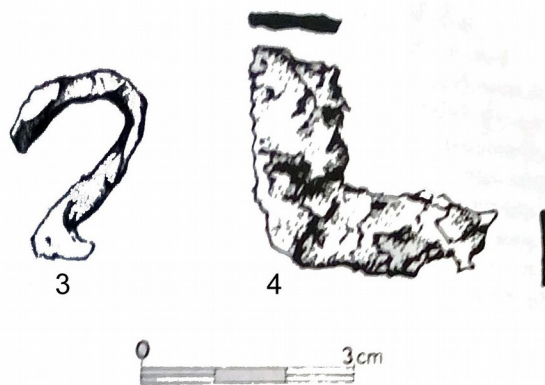
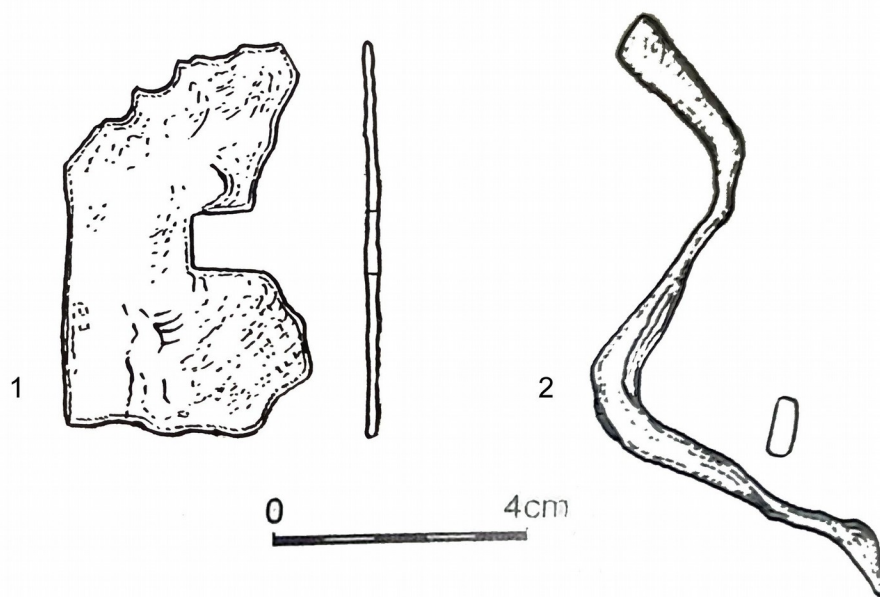

Clefs en bronze et en fer (gr. nat.).

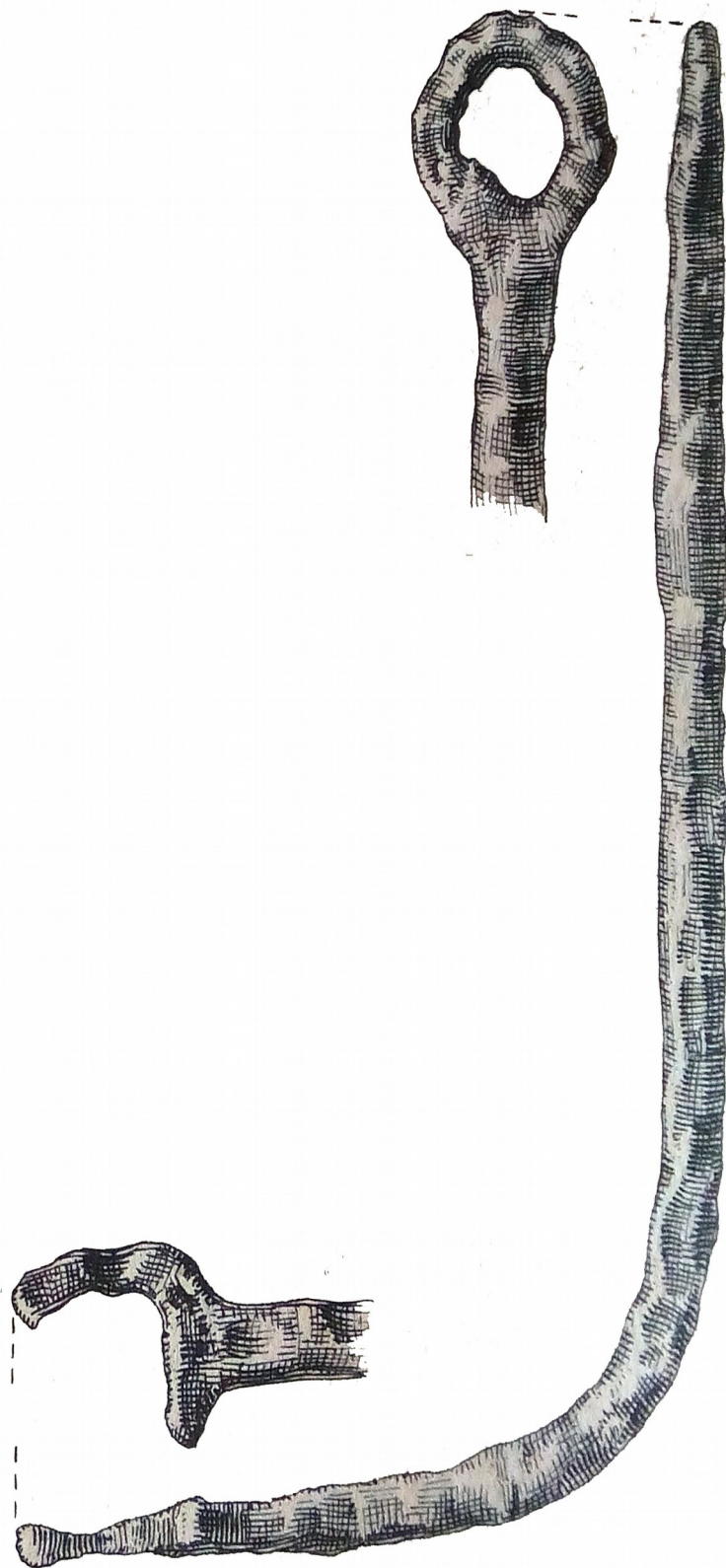
Le Hradischt de Stradonitz.

Digitized by Google

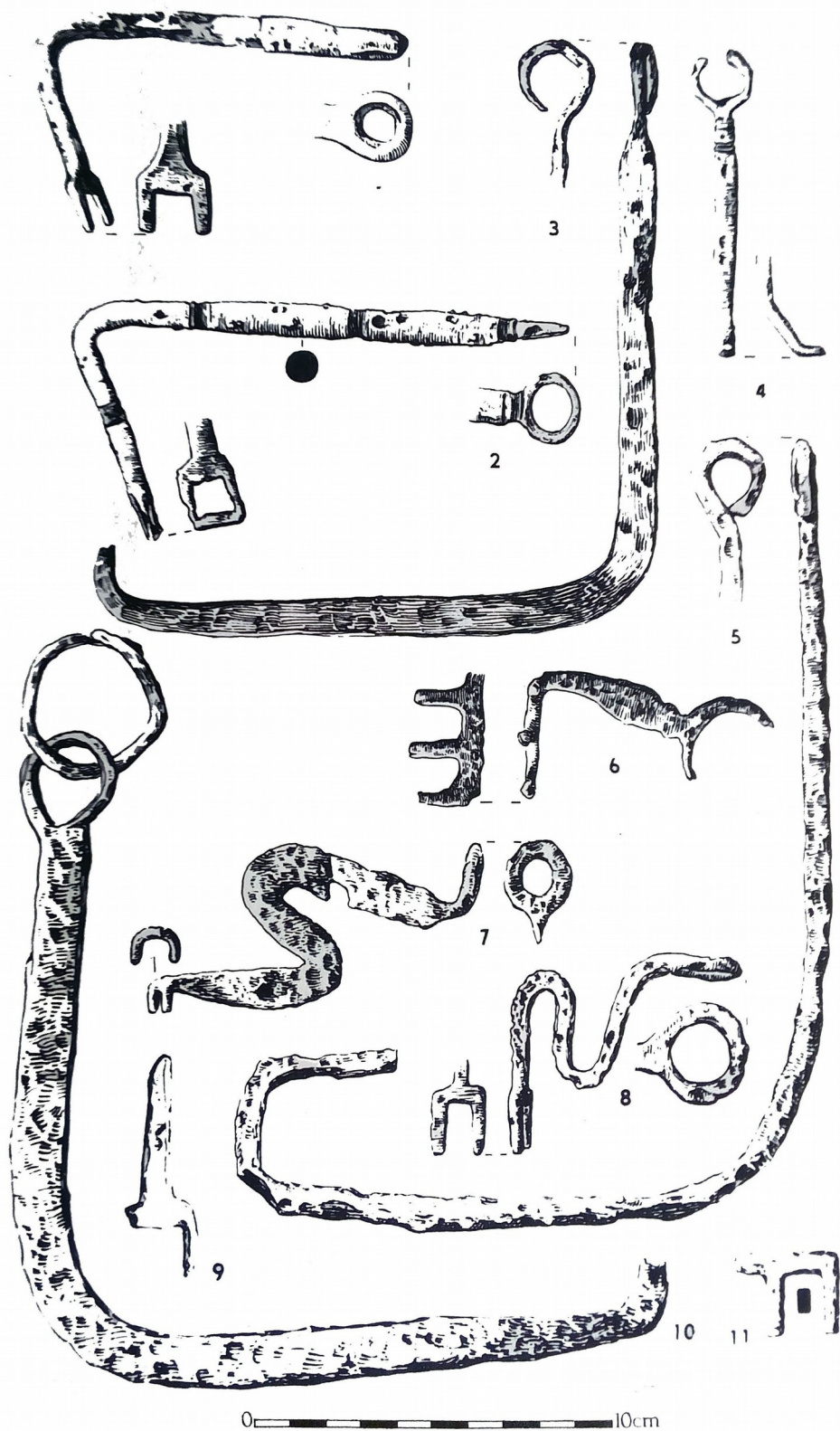
Tabulka 8: Kliče ze Stradonic. 1-20: ST-1 – ST-20. Podle: Pič 1903, Tab. XXXII. Měřítko: $\frac{3}{4}$ velikosti.

Tabulka 9: Kování zámků a klíče ze Stradonic. 1: ST-21, 2: ST-22, 3: ST-23, 4: ST-24, 5: ST-25.
Podle: Venclová - Valentová 2012, obr. 100, 102; Rybová – Drda 1994, Fig. 37.

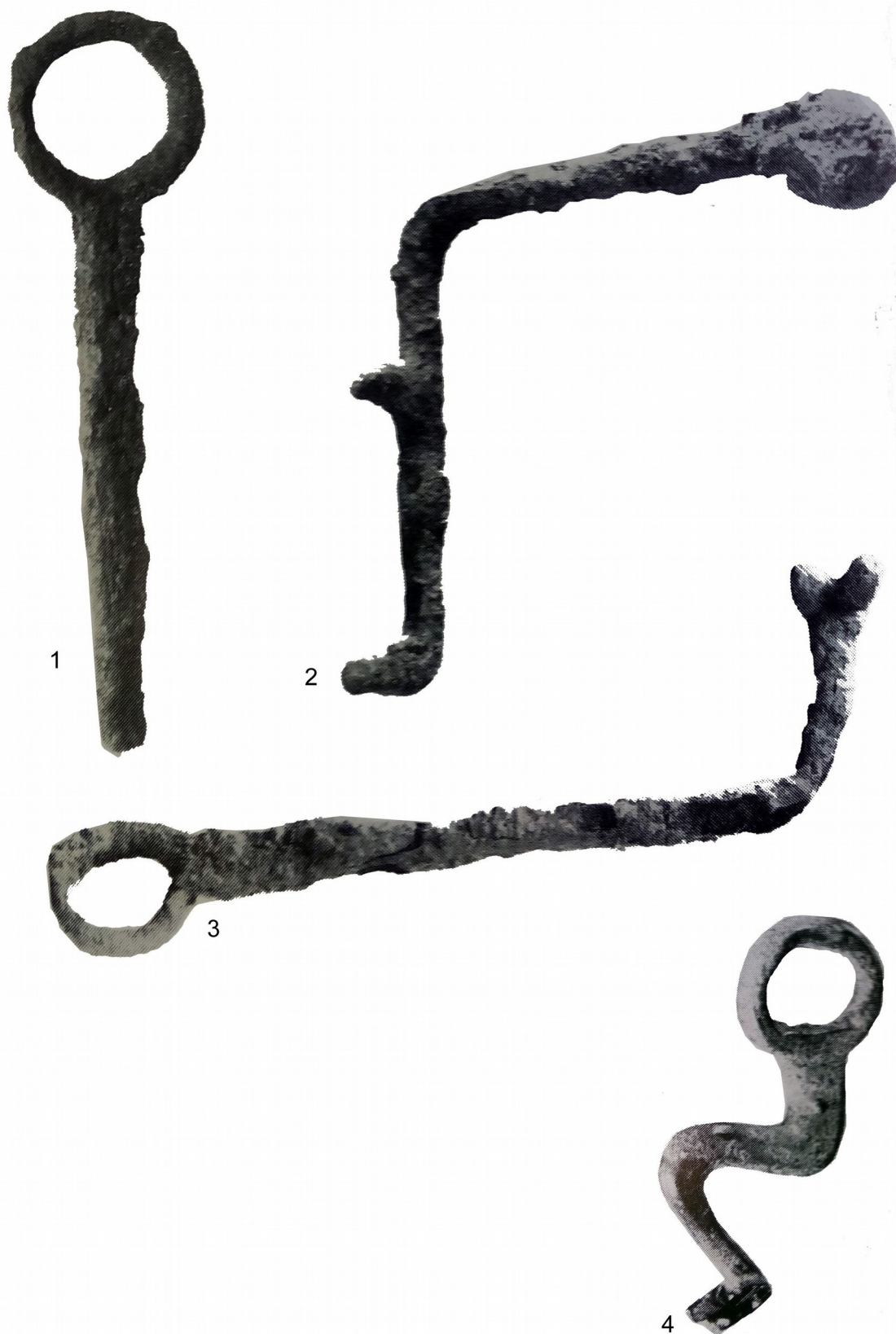
*Tabulka 10: Rámečkový klíč ze Starého Hradiska. SH-1.
Podle: Meduna 1970, Taf. 37. Měřítko neuvedeno.*

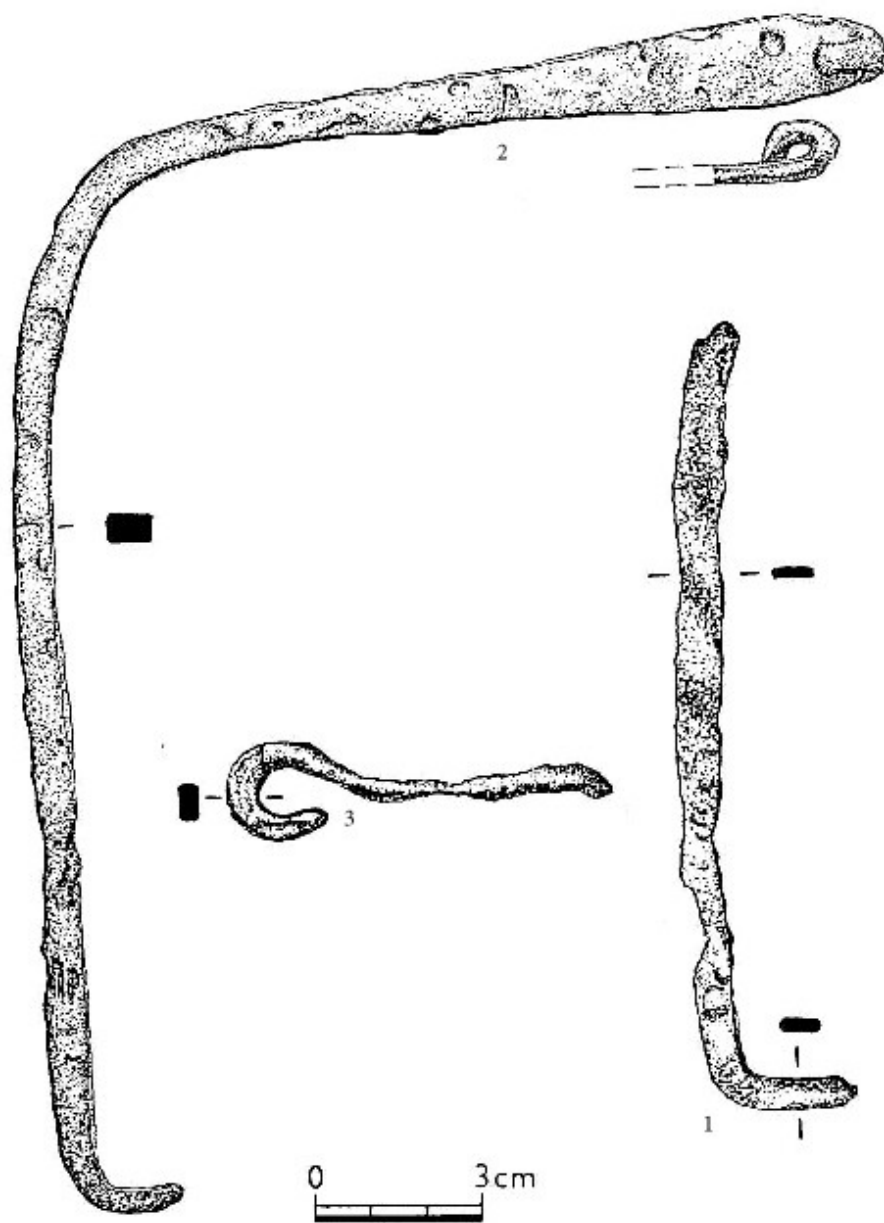
Tabulka 11: Klíče ze Starého Hradiska. 1: SH-14, 2: SH-13, 3: SH-10, 5: SH-22, 6: SH-23, 7: SH-8, 8: SH-11, 9: SH-16, 10: SH-20, 11: SH-17. Podle: Meduna 1970, Taf. 18.

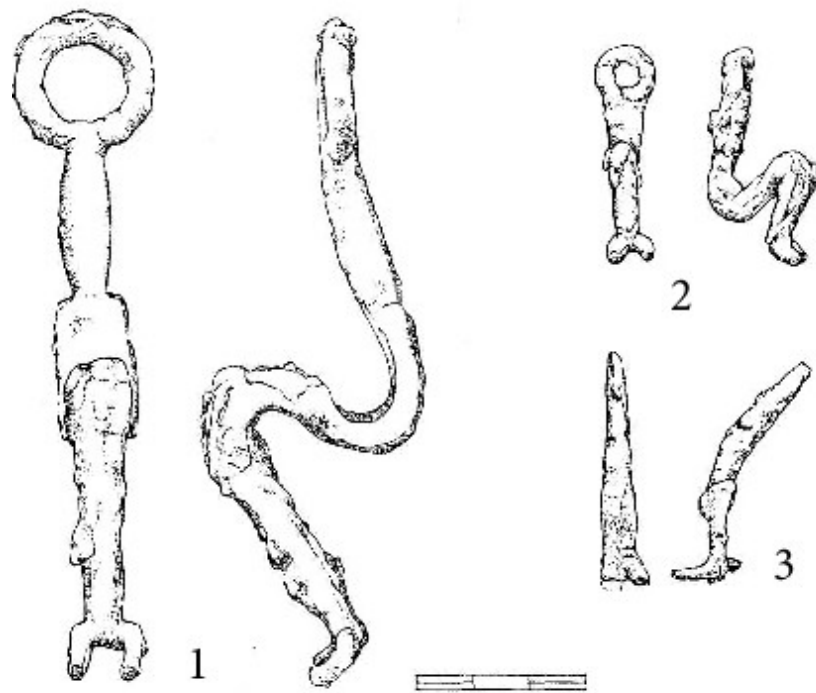
Tabulka 12: Klíč a kování zámku ze Starého Hradiska. 1: SH-15, 2: 21, 9: SH-18. Podle: Meduna 1970, Taf. 19.

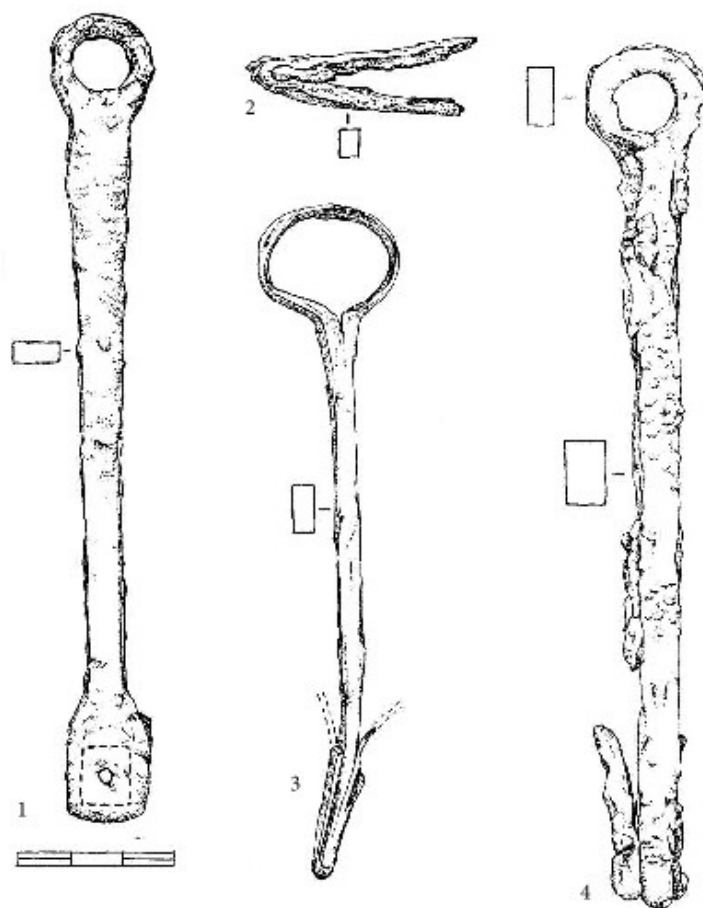
Tabulka 13: Klíče a závlačka z Třísova. 1: TR-3, 2: TR-1, 3: TR-2, 4: TR-4. Podle: Břeň 1966, Tab. XXXI; Tab. XXVI. Měřítko neuvedeno.

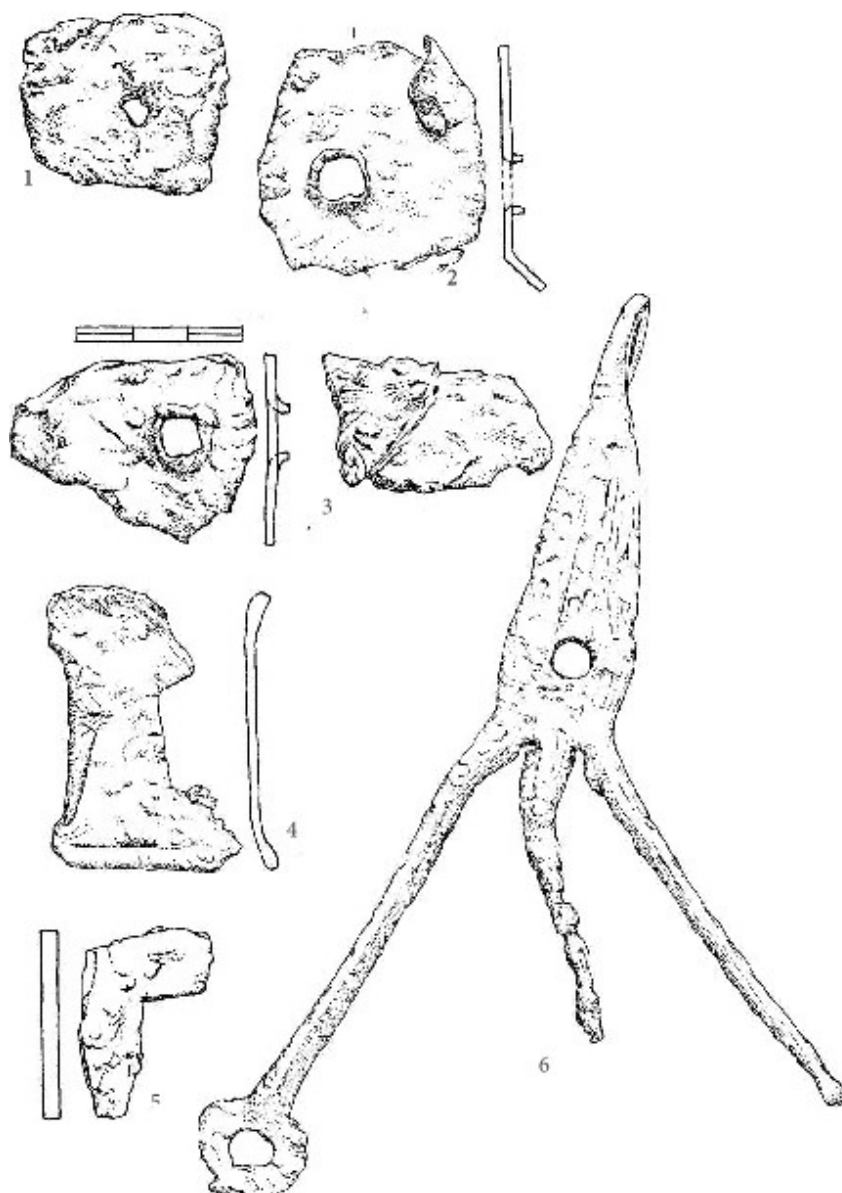
Tabulka 14: Klíče ze Závisti, brána A. 1: ZA-14, 2: ZA-15, 3: ZA-16.
 Podle: Motyková – Drda – Rybová 1990, Obr. 37, Obr. 46, Obr. 49.

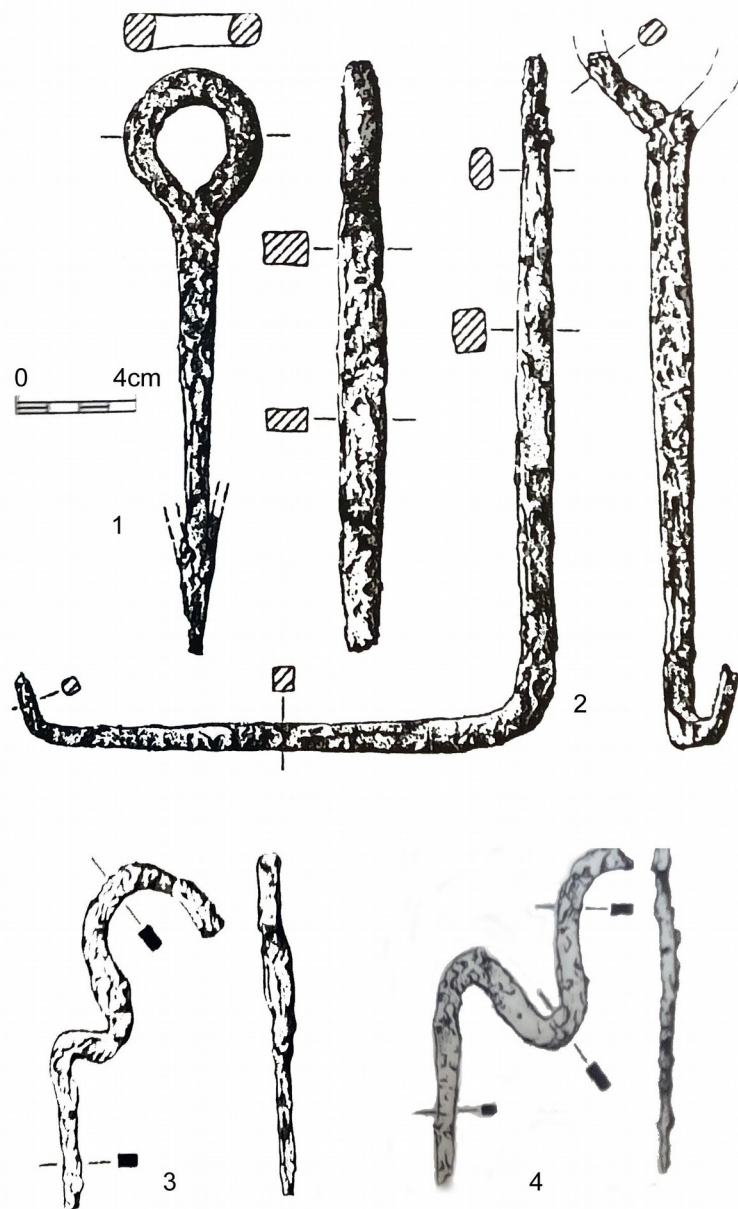
Tabulka 15: Esovité klíče ze Závisti. 1: ZA-2, 2: ZA-3, 3: ZA-4. Podle: Motyková – Drda – Rybová 1978, Fig. 21, Fig. 23, Fig. 25.

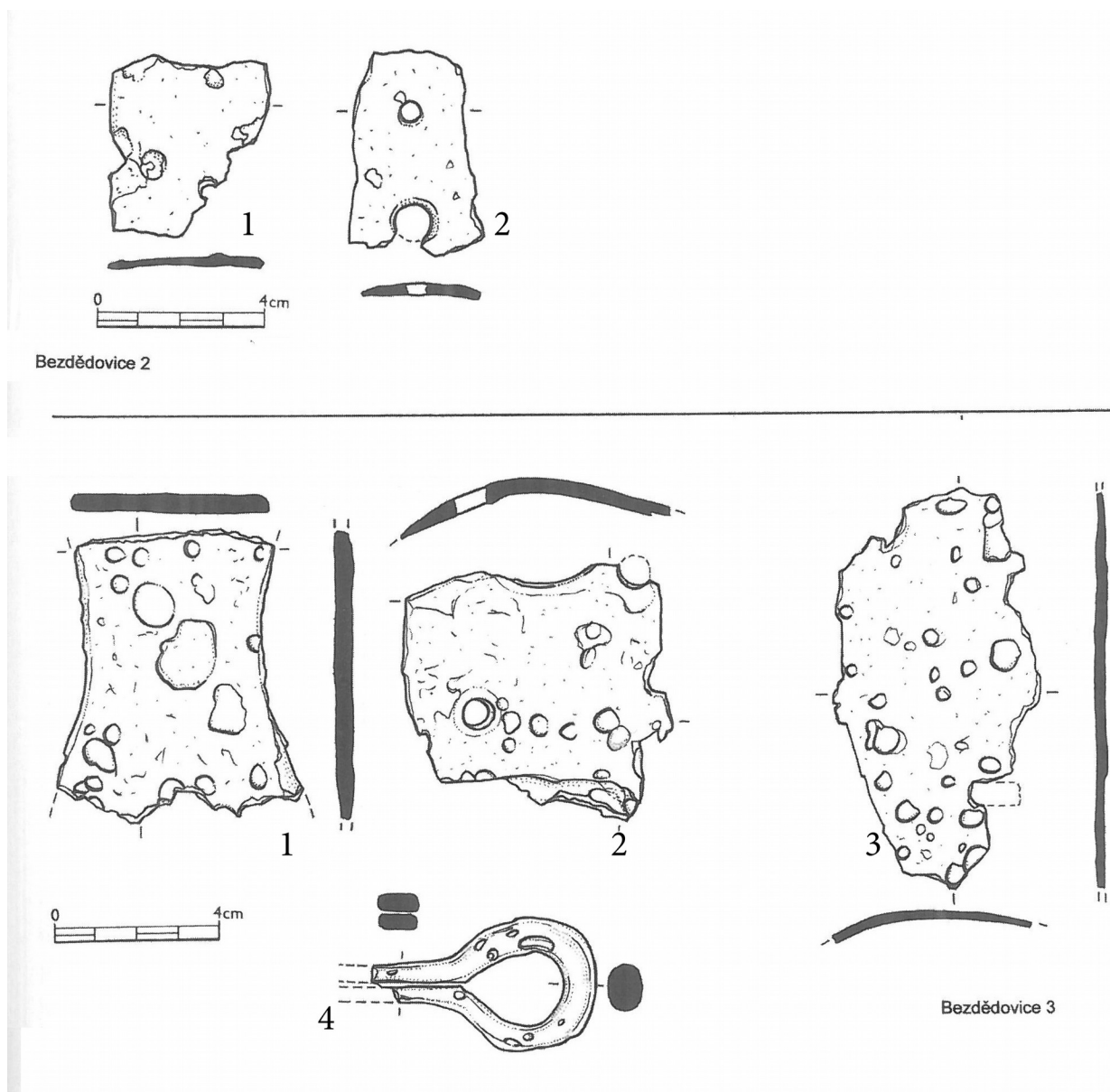
Tabulka 16: Rámečkový klíč a závlačky ze Závisti. 1: ZA-1, 2: ZA-5, 3: ZA-6, 4: ZA-7. Podle: Motyková – Drda- Rybová 1978, Fig. 5, Fig. 11, Fig. 17, Fig. 23.

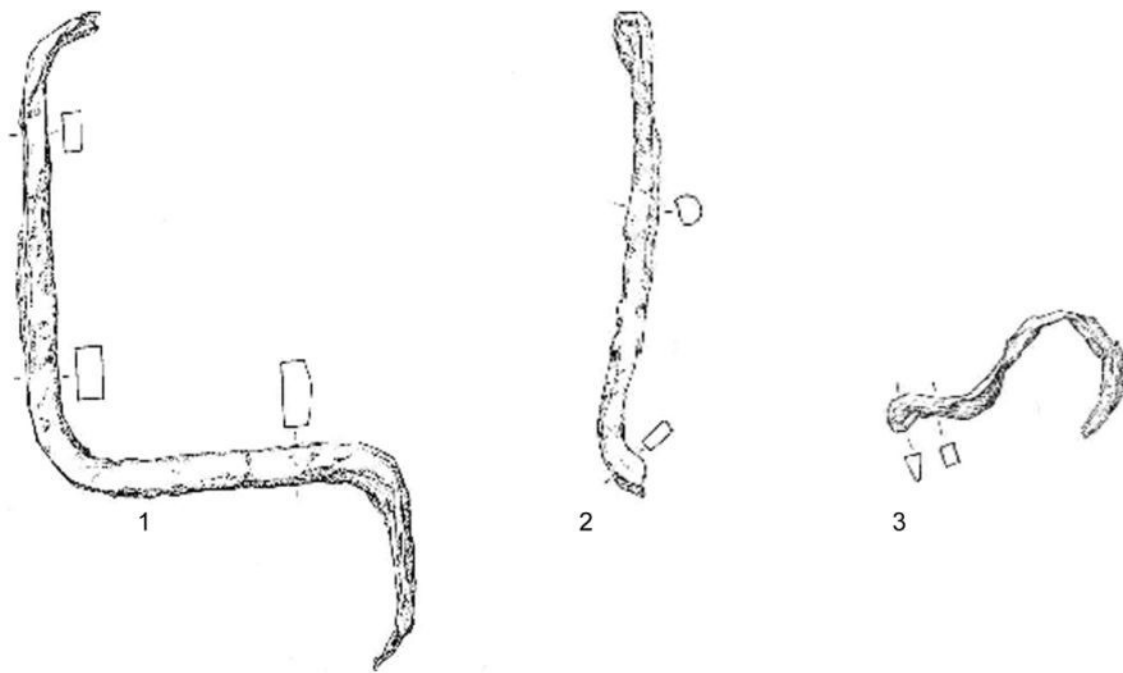
Tabulka 17: Kování zámků a závěs dveří ze Závisti. 1: ZA-8, 2: ZA-9, 3: ZA-10, 4: ZA-11, 5: ZA-12, 6: ZA-13. Podle: Motyková – Drda – Rybová 1978, Fig. 11, Fig. 12, Fig. 15, Fig. 16, Fig. 17, Fig. 28.

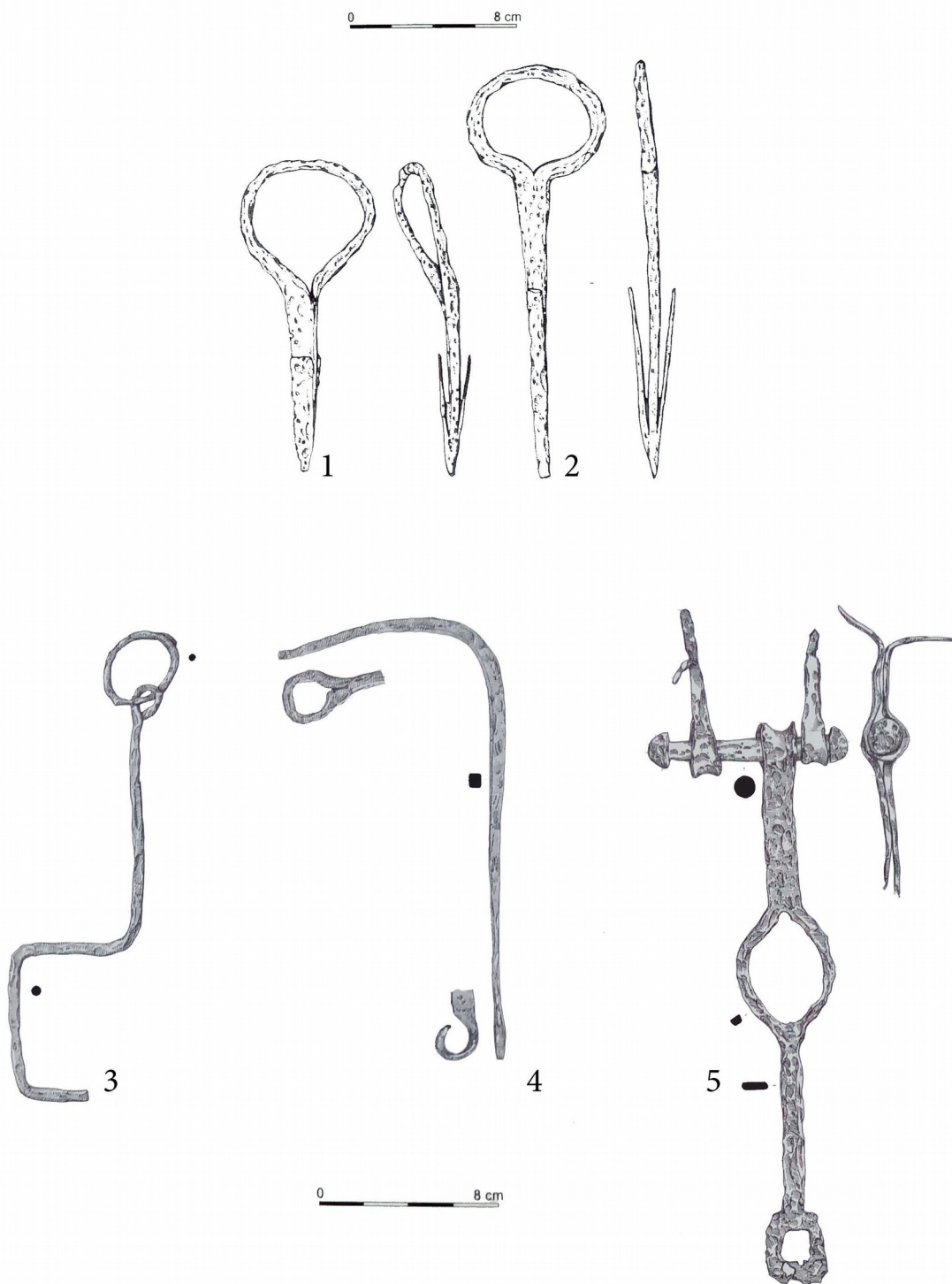
Tabulka 18: Závlačka, hákovitý klíč a dva esovité klíče z Bezdědovic, depot 1. 1: BE1-1, 2: BE1-2, 3: BE1-3, 4: BE1-4. Podle: Michálek – Venclová 1999, Obr. 6, Obr. 13.

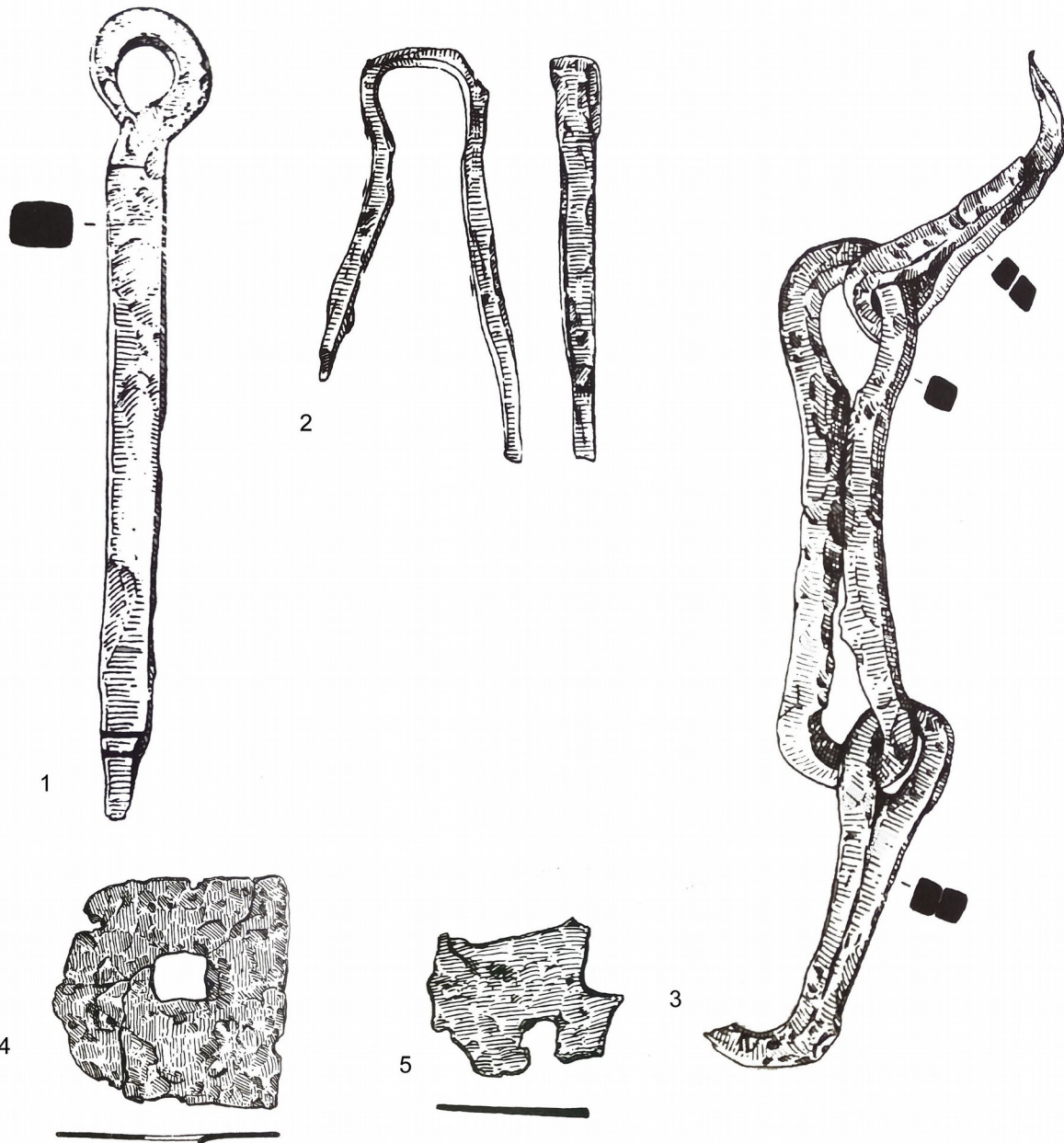
Tabulka 19: Kování zámků z Bezdědovic, depot 2; Kování zámků a očko z Bezdědovic, depot 3. Horní řada 1: BE2-1, 2: BE2-2; Dolní řada 1: BE3-1, 2: BE3-2, 3: BE3-3, 4: BE3-4. Podle: Michálek 2011, Obr. 12.

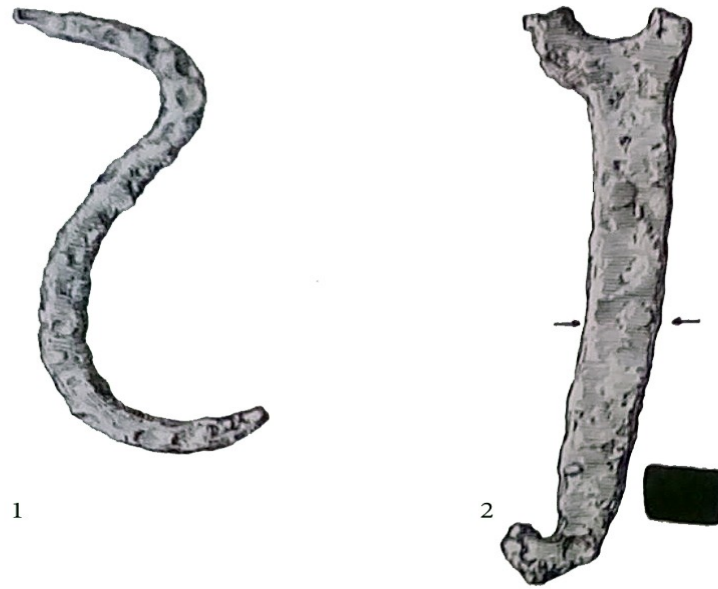
Tabulka 20: Fragментy klíčů z Kolínského depotu. 1: KO-1, 2: KO-2, 3: KO-3. Podle: Rybová – Motyková 1983, Abb. 14, Abb. 19. Měřítko neuvedeno.

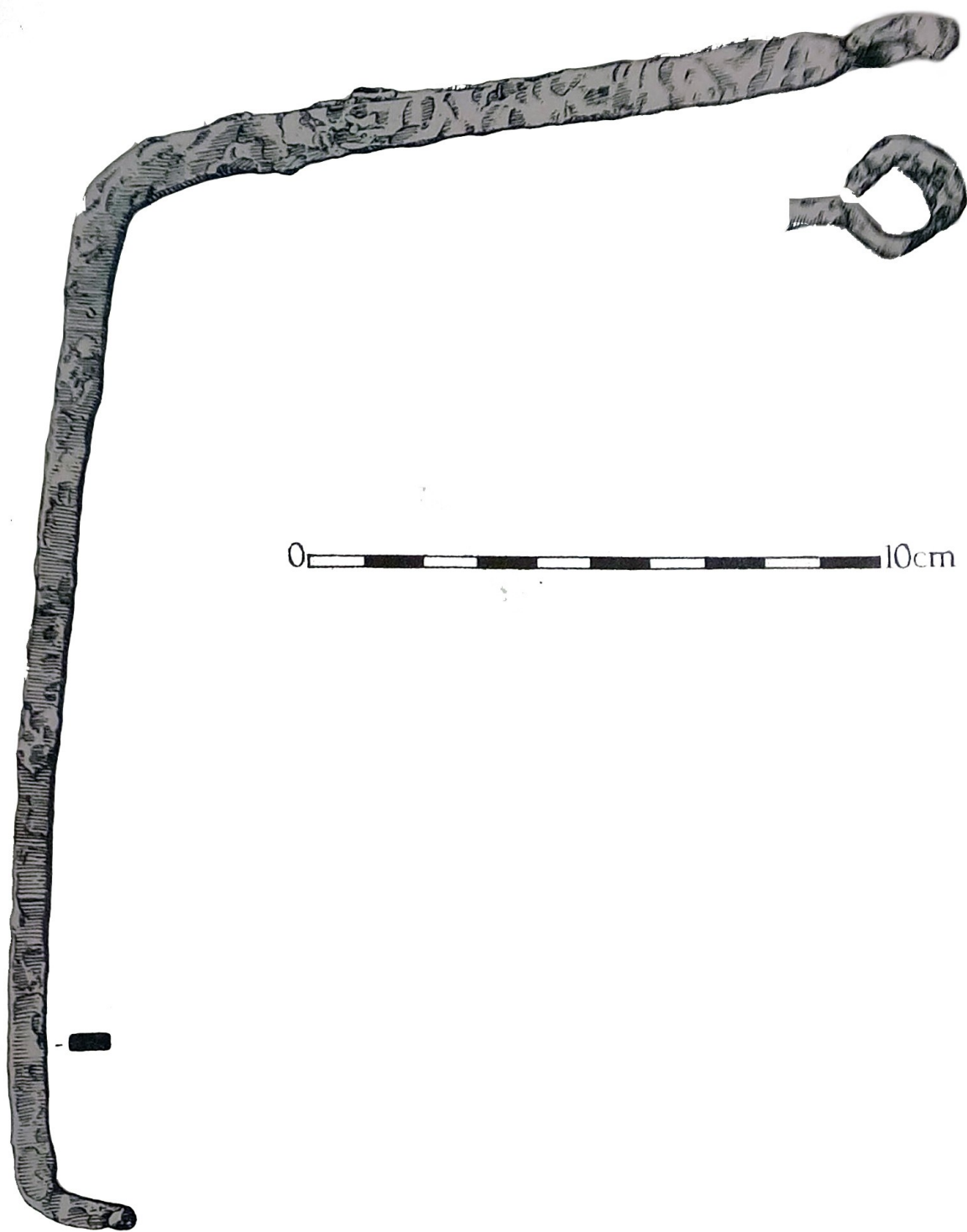
Tabulka 21: Závlačky, klíče a závěs dveří z Rýsova. 1: RY-1, 2: RY-2, 3: RY-4, 4: RY-3, 5: RY-5.
Podle: Čížmár – Langová – Kohoutek 2014, Obr. 4, Obr. 6.

Tabulka 22: Závlačce podobný předmět, řetězovitý závěs a kování zámků z Bořitova. 1: BO-1, 2: BO-2, 3: BO-3, 4: BO-4, 5: BO-5. Podle: Čížmář 2003, Tab. 42, Tab. 43, Tab. 44, Tab. 35, Tab. 38. Měřitko neuvedeno.

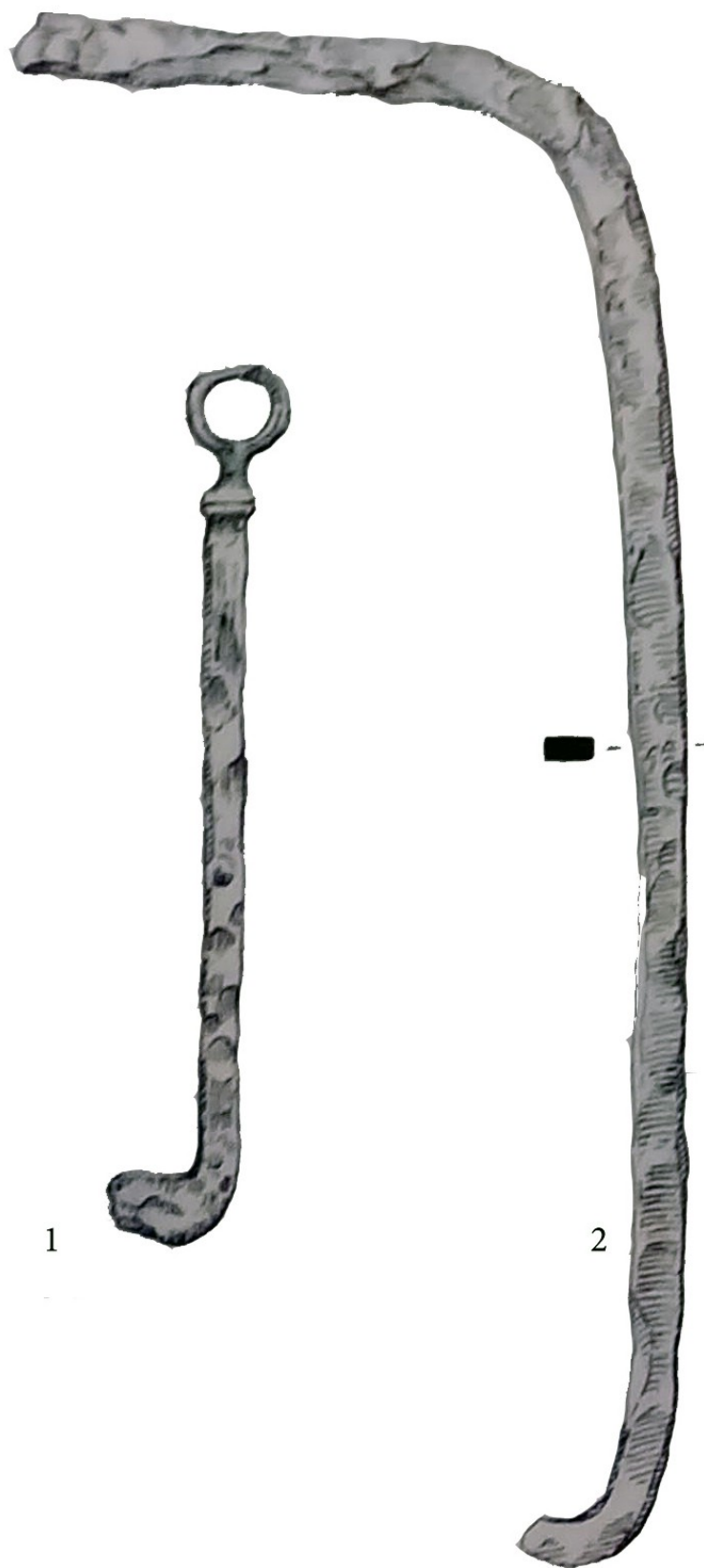

Tabulka 23: Fragmenty klíčů z Brnička. 1: BR-1, 2: BR-2. Podle: Meduna 1980, Taf. 13, Taf. 16. Měřítka neuváděna.

Tabulka 24: Hákovitý klíč z Dalešic. DA-1. Podle: Meduna 1980, Taf. 14.

0 10cm

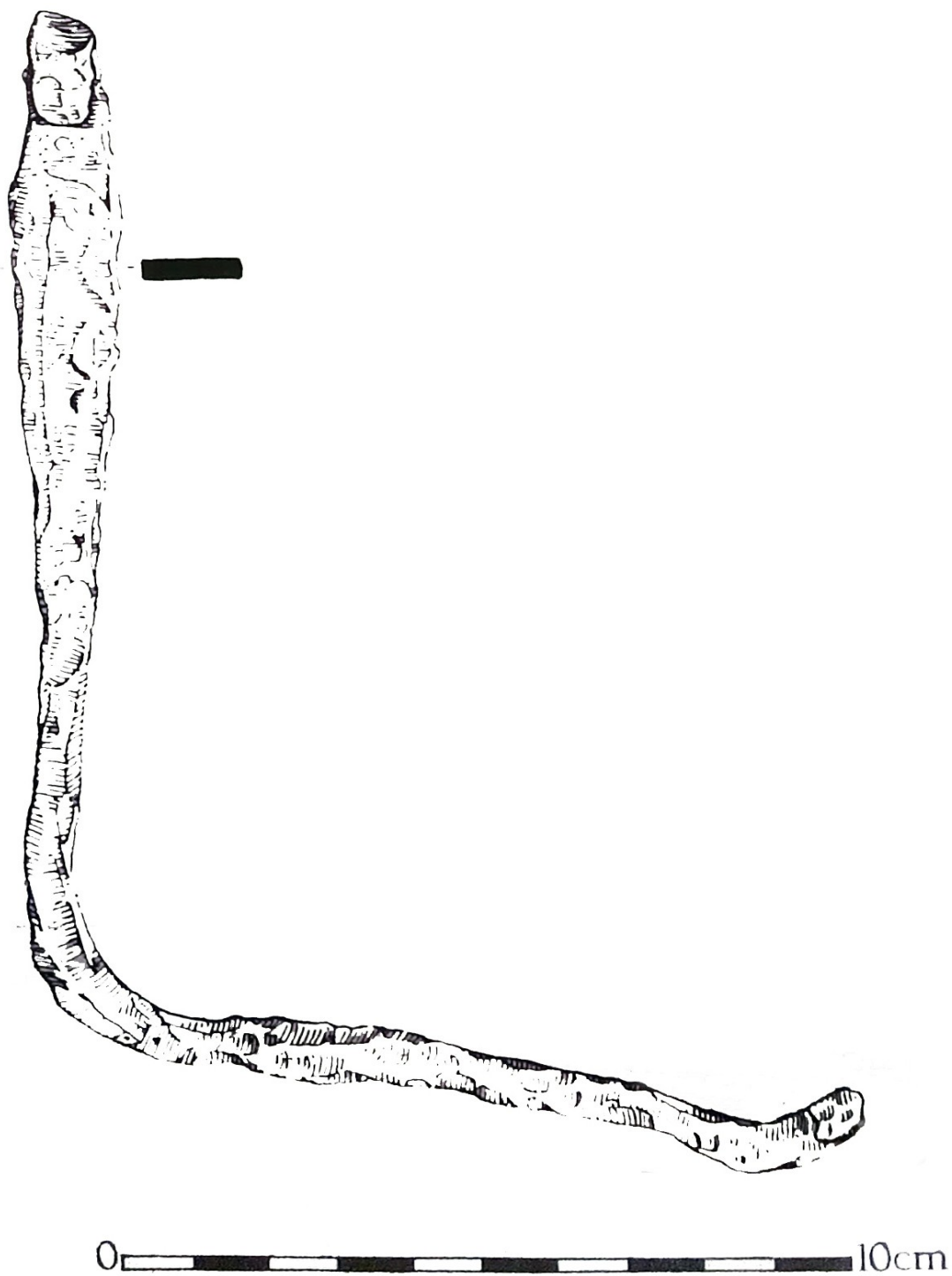
1

2

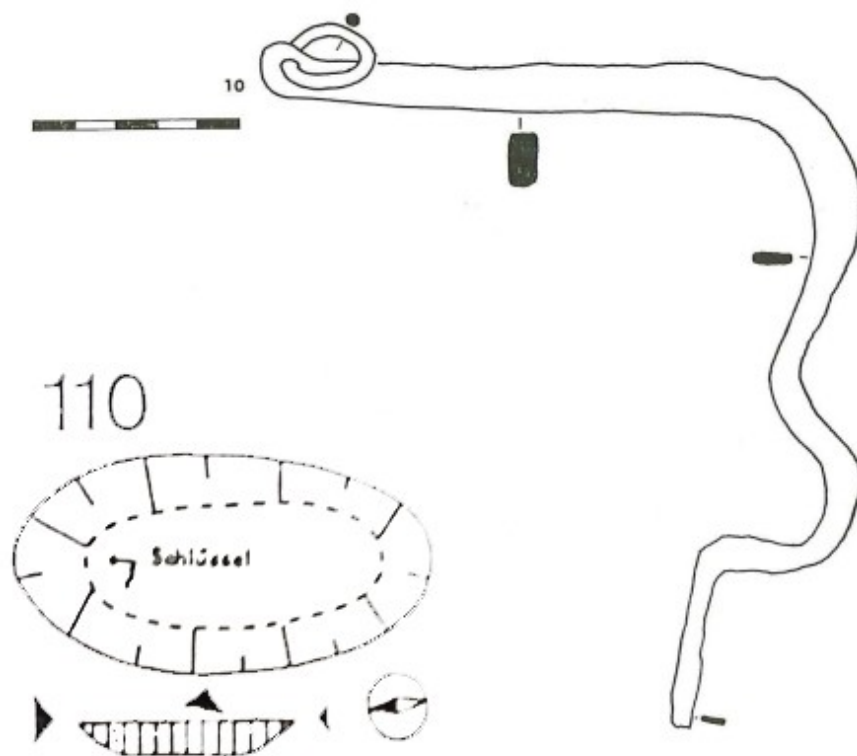
Tabulka 25: Hákovité klíče z Jaroměřic. 1: JA-1, 2: JA-2. Podle: Meduna 1980, Taf. 39.

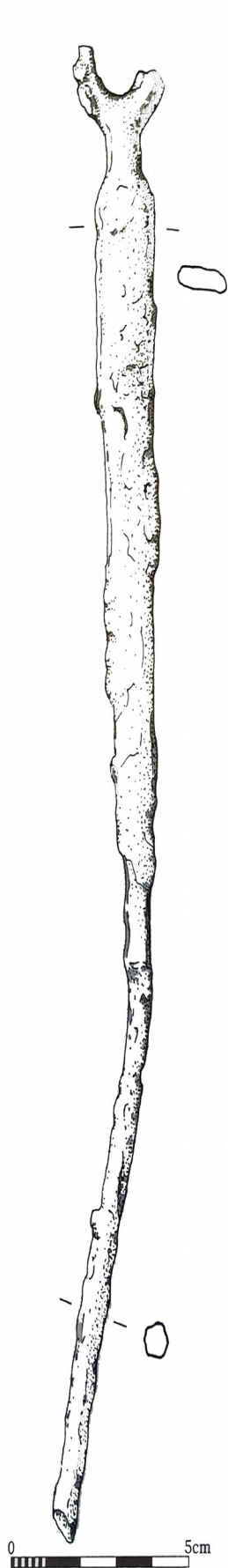
Tabulka 26: Fragment hákovitého klíče z Křenovic. KR-1. Podle: Meduna 1980, Taf. 64.

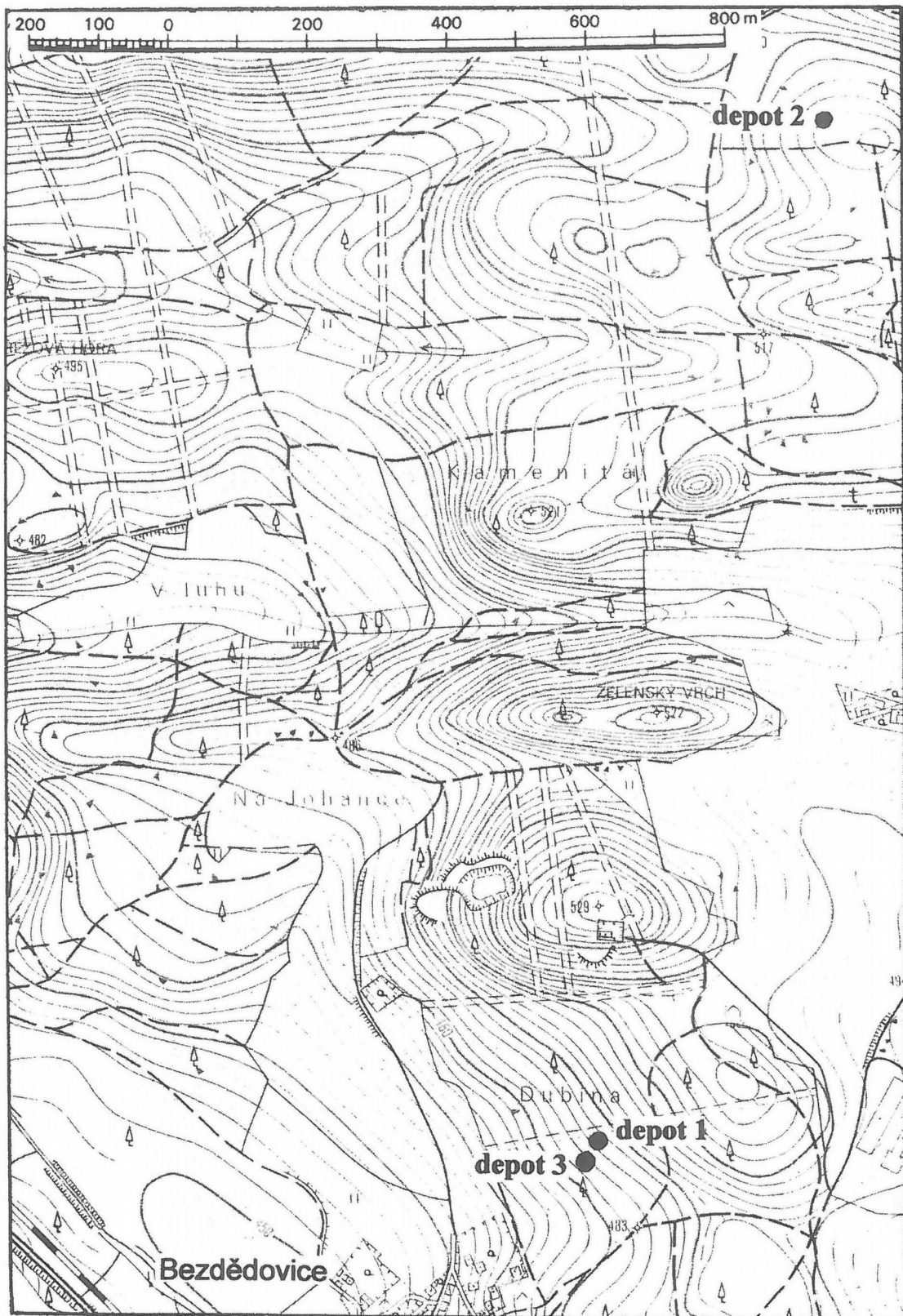
Tabulka 27: Hákovitý klíč z Mistřína. MI-1. Podle: Meduna 1980, Taf. 80

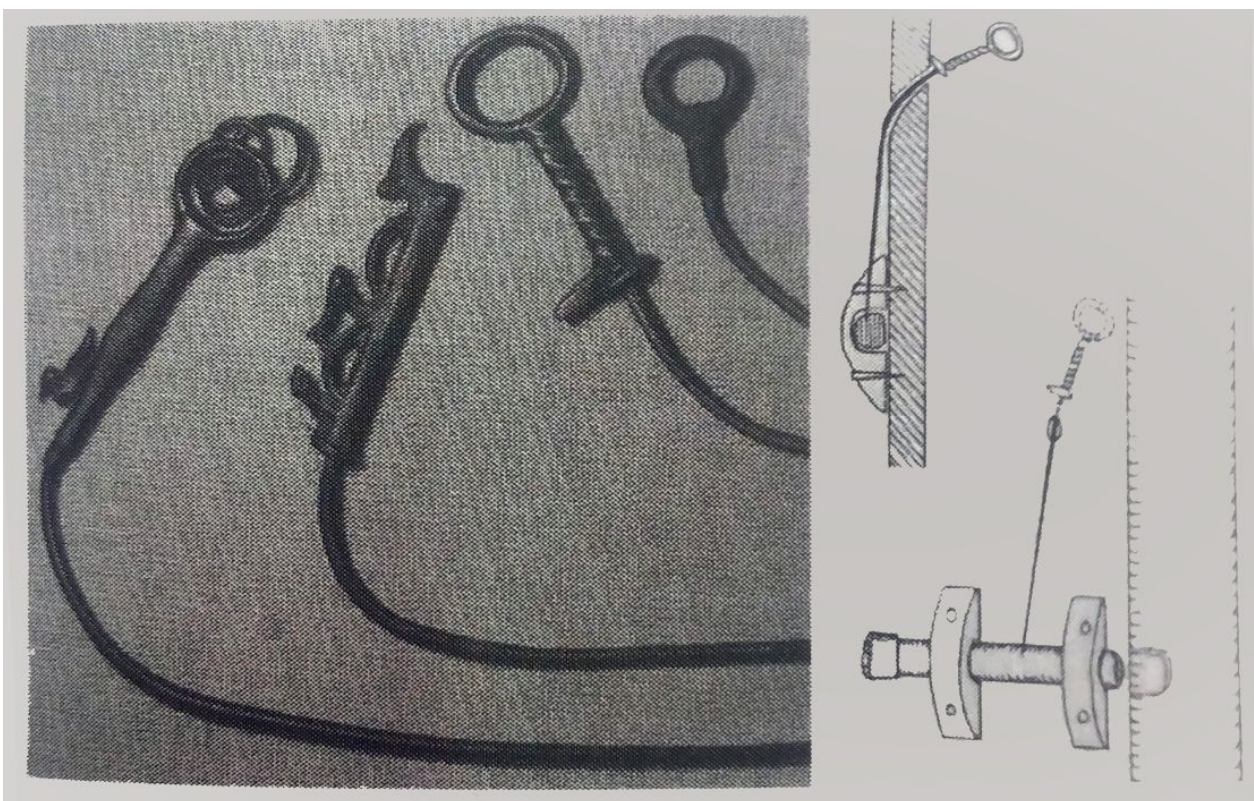
Tabulka 28: Hákovitý klíč z Radovesic. RA-1. Podle: Waldhauser 1977, Obr. 16.

*Tabulka 29: Hákovitý klíč ze Skramník. SK-1.
Podle: Baloun 2011, Obr. 7.*

Tabulka 30: Mapa depotů v Bezdědovicích. Podle: Fröhlich – Michálek – Jiřík 2011, Obr. 11.

Ilustrace 31: Klíče z jezerních sídlišť pozdní doby bronzové a kresebná rekonstrukce dobového zámku. Podle: Sklenářová-Bláhová 2012, Obr. 69.